Gemeente Rotterdam

‘Jeugdhulp in beweging’

Zes portretten van Rotterdamse jeugdhulp cliënten voor en na de transitie

Dick Butte, Petra van de Looij-Jansen
Maart, 2017
In opdracht van Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, Directie Jeugd

© Onderzoek en Business Intelligence (OBI)
Project: 4162 Evaluatie NRJ
Postadres:
Postbus 21323, 3001 AH ROTTERDAM
Telefoon 010 – 453 32 22
E-mail: onderzoek@rotterdam.nl
Website: www.rotterdam.nl/onderzoek

Inhoudsopgave

Inleiding 4

1.1 Leeswijzer 4
1.2 Schema: Hulpverlening per casus 4
1.3 Kernbeschrijvingen casussen| 5

‘Linda’ 8

‘Arnold’ 19

‘Sandra’ 32

‘Hamid’ 42

‘Rachima’ 51

‘Sonja’ 61

Inleiding

Heel Nederland kreeg op 1 januari 2015 te maken met de nieuwe Jeugdwet. Het Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel (NRJ) speelt hierop in voor jongeren en opvoeders in Rotterdam die hulp of ondersteuning nodig hebben. Centraal staat dat jeugdhulp sneller, passender (niet te zwaar, niet te licht) en ook goedkoper beschikbaar is. Geen ingewikkelde procedures meer, maar overzicht: één gezin, één plan, één regisseur. Daarnaast moet er meer gekeken worden naar wat jongeren en opvoeders zelf kunnen en wat mensen in hun omgeving voor hen kunnen betekenen.
De gemeente Rotterdam volgt de veranderingen die het NRJ met zich meebrengt op de voet. Samen met alle relevante partijen wil de gemeente de nodige veranderingen in de jeugdhulpketen vormgeven. Het perspectief van de cliënt is hierbij een essentiële factor, want interventies werken niet als ze niet aansluiten bij zijn of haar wensen en behoeften.
De afdeling Onderzoek & Business Intelligence (OBI) van de gemeente Rotterdam kreeg de opdracht om een aantal cliëntportretten te maken van jongeren en ouders die hulp ontvangen, voor henzelf en/of voor hun kind(eren). De centrale vraag is hoe jeugdigen en opvoeders het proces van signaleren, toeleiding en hulpverlening ervaren. Om het proces van transitie (structurele verandering) en ook transformatie (nieuwe manier van werken) in beeld te krijgen, hebben we de cliënten gevolgd in de tijd. De eerste interviews zijn uitgevoerd tussen september 2014 en februari 2015, dus deels voordat de decentralisatie officieel een feit was. De tweede ronde interviews vond plaats medio 2016, anderhalf jaar na de transitie. Om de verhalen van de cliënten aan te vullen of te bekrachtigen zijn, met hun toestemming, ook interviews afgenomen bij één of meerdere hulpverlener(s) en ook bij iemand uit hun sociale netwerk. De meeste mensen zijn thuis bezocht. In enkele gevallen vonden de interviews plaats bij een buurthuis of bij een aanbieder van jeugdhulp. Om de nodige diepgang in de portretten te krijgen was het in de meeste gevallen nodig om meerdere gesprekken te voeren, zowel met de cliënten zelf als met de hulpverleners. Bij de selectie van jongeren en ouders is rekening gehouden met het type hulp of ondersteuning, variërend van preventieve ondersteuning tot basishulp en specialistische hulp.

Alle cliënten hebben schriftelijk toestemming gegeven voor het anoniem gebruik van het interviewmateriaal. Uit privacyoverwegingen zijn pseudoniemen gebruikt voor de namen van cliënten en betrokkenen en zijn op personen herleidbare details weggelaten.
Dit boekje met persoonlijke verhalen is vooral geschreven voor mensen die beleidsmatig, bestuurlijk, of als hulpverlener te maken hebben met jeugdhulp. Maar ook voor anderen, ouders en jongeren zelf, of bijvoorbeeld vrijwilligers, biedt het stof tot nadenken. De portretten moeten niet gezien worden als een representatief beeld van het totale jeugdhulpstelsel. Ze zijn vooral illustratief voor een aantal hulpverleningssituaties. De waarde van deze cliëntportretten is vooral dat zij stof tot nadenken geven bij de discussie over de transitie en transformatie in de jeugdhulpketen. Hoe wordt omgaan met het versterken van de eigen kracht van cliënten? Wordt het sociale netwerk van cliënten benut? Is de hulp passend en volgens wie? Is er sprake van een goede casusregie en het werken met één plan en één regisseur? Naast alle beleidsstukken over de transitie en transformatie geven de portretten bovenal een menselijk beeld van de cliënten waar het tenslotte allemaal om draait.

1.1 Leeswijzer

In dit boekje staan zes casussen die sterk van elkaar verschillen. Soms is er sprake van enkelvoudige problematiek die binnen een jaar is afgerond, maar er zijn ook zeer complexe casussen, waarbij sprake is van langlopende, diverse problemen in één gezin met allerlei betrokken hulpverleners. Er is sprake van vrijwillige hulpverlening, maar er zijn ook twee casussen waarbij sprake is van Ondertoezichtstelling.
Bij iedere casus is in een schema aangegeven van welke hulpverlening sprake is tussen 2014 en 2016.
In dit boekje staan korte kernbeschrijvingen van de casussen met de meest opvallende aspecten. Na iedere kernbeschrijving worden een aantal vragen en of dilemma's geformuleerd. Onderstaand schema toont een globaal beeld van de hulpverlening per casus:

1.2 Schema: Hulpverlening per casus

	OTS/ gezinsvoogd	Wijkteam/ MEE consulent	Wijkteam/ ICM	Wijkteam/ gezinscoach	Specialistische GGZ of LVB	Budget beheer	Bureau Frontlijn	School MW
Linda		*		*	*			
Arnold	*	*		*	*	*		*
Sonja	*	*			*	*		
Rachima							*	
Hamid			*			*		
Sandra				*	*			

1.3 Kernbeschrijvingen casussen|

Linda

(2014) Linda is een alleenstaande moeder van 42 jaar, met een 15-jarige zoon (Peter) met allerlei problemen (o.a. licht verstandelijke beperking, ADHD). Ze woont in Zevenkamp en komt uit een schippersfamilie. Peter wordt op zevenjarige leeftijd opgenomen in een psychiatrische kliniek. Als hij na anderhalf jaar weer thuis komt wonen, krijgt moeder begeleiding van MEE (instelling voor cliënten met (licht) verstandelijke beperking). Peter wordt steeds zelfstandiger (fietst bijvoorbeeld zelf naar school). Linda heeft veel hulp om zich heen, van professionals en ook van vrijwilligers.

(2016) Met de ontwikkeling van de intussen 17-jarige Peter gaat het goed, maar begeleiding is en blijft nodig. Sinds de transitie heeft Linda te maken met het wijkteam. Ze krijgt een nieuwe MEE-consulent die nu vanuit dit wijkteam werkt. Ook is er een paar uur per week ambulante begeleiding van Peter ter voorbereiding op wonen in een begeleid kamer project. Sinds de transitie zijn een aantal belangrijke voorzieningen voor Peter weggevallen omdat deze niet zijn ingekocht zijn door de gemeente Rotterdam. Ook heeft Linda geen recht meer op een speciale toeslag. Bovendien ervaart ze dat ze nu veel meer zelf moet. Ze ervaart dit allemaal als onrechtvaardig en is ontevreden over de veranderingen in de hulpverlening. Peter vindt het jammer dat hij niet meer naar dat leuke vakantiekamp kan gaan.

Dilemma:
- Wordt Linda door haar (enorme) inspanning om Peter zelfstandig te maken nu na de transitie juist 'gestraft' in plaats van beloond?

Arnold

(2014) Arnold is een alleenstaande vader met een psychiatrisch en drugsverleden, 42 jaar en gescheiden van een vrouw met een verstandelijke beperking. Hij voedt dochtertje (Daniëlle) op van 9 jaar. Zijn huis is in slechte staat en Daniëlle slaapt op een matrasje op de grond. Hij werkt in de Sociale Werkvoorziening. Keerpunt is als hij stopt met blowen vanwege zijn dochter. Hij kreeg door de jaren heen allerlei hulp voor zijn psychische problemen en verslaving en cursussen over opvoeden en het huishouden (lijstjes maken voor bijvoorbeeld schoonmaaktaken). Voor Daniëlle is er een Ondertoezichtstelling. Een net nieuwe jeugd- en gezinscoach van het wijkteam schrikt van de situatie en zorgt er eerst voor dat Daniëlle in ieder geval op een normaal bed kan slapen. De zus van Arnold probeert hem mentaal te ondersteunen.

(2016) Arnold heeft weer nieuwe hulpverleners. Eén van hen krijgt het voor elkaar dat hij en zijn dochter kunnen verhuizen. Het is een enorme verbetering. Met de verhuizing krijgt Arnold te maken met een nieuw wijkteam. De overdracht verloopt door diverse omstandigheden niet zo soepel. Wel worden er allerlei acties uitgevoerd, die al in gang waren gezet door de vorige wijkteammedewerkster. Zo volgt een uitgebreid psychologisch onderzoek, komt er begeleiding van de dochter vanuit school en wordt haar tante officieel weekend pleegouder. Wat nog steeds ontbreekt, is begeleiding/coaching van de dochter, terwijl iedereen inziet dat dat wel belangrijk is als ze straks overgaat van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs.

Dilemma:
- Aan de ene kant lijkt in deze casus er na de transitie meer sprake te zijn van een samenhangend plan, casusregie en passende hulp. Aan de andere kant is onduidelijk wie er zicht heeft op hoe het met Danielle gaat?

Sandra

(2014) Sandra is een alleenstaande moeder van Antilliaanse afkomst van 35 jaar, met een 7-jarige dochter met syndroom van Down. Ze krijgt pedagogische ondersteuning van een gezinscoach van ASVZ (een zorgorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking). Sandra moet erg aan haar kind wennen en leren hoe ze met haar moet omgaan. Ze wordt snel boos en gaat dan tegen haar dochter schreeuwen. Sandra heeft een beperkt netwerk (haar familie zit op Curaçao) en is heel beschermend naar haar kind toe; ze wantrouwt anderen met haar dochter. Keerpunt is de ondersteuning die ze krijgt van ASVZ.

(2016) De gezinscoach van ASVZ die vier jaar lang ondersteuning heeft geboden, vertrekt begin 2015 naar het buitenland. Een verwarrende situatie ontstaat omdat Sandra denkt dat ze vergelijkbare ondersteuning krijgt van Pameijer. Er is geen klik met de nieuwe hulpverleenster en als ze na een half jaar begrijpt dat deze hulpverleenster van een wijkteam is, wordt ze boos. Ze denkt dat de hulp van het wijkteam minder is dan wat ze gewend is van een gespecialiseerde instelling. Maar het zijn misverstanden door het wantrouwen van Sandra en ook een gebrekkige communicatie vanuit de hulpverlening. Uiteindelijk krijgt ze te maken met een nieuwe wijkteammedewerker en een nieuwe hulpverleenster van ASVZ.

Dilemma:
- Hoe assertief moet je als cliënt zijn om passende hulp te krijgen?

Hamid

(2014) Hamid is een jongen van Marokkaanse afkomst (20 jaar) die afgegleden is naar criminaliteit. Hij heeft net negen maanden in de gevangenis gezeten voor een gewapende overval. Eenmaal op vrije voeten krijgt hij hulp van een speciale jongerencoach. Het lijkt goed te gaan mede dankzij een vriend en door vrijwilligerswerk te doen in een buurthuis (activiteiten organiseren voor jongeren).

(2016) Hamid laat niets meer van zich horen. De speciale jongerencoach heeft geen contact meer met hem en omdat er nu geen jeugdreclassering is opgelegd, is hij ook daar niet meer in beeld. Zijn vader laat weten dat hij opnieuw vastzit. Hoe het verder met hem gaat is onbekend. Als hij vrijkomt, is er geen enkele instantie die hem volgt.

Dilemma:
- Hamid lijkt een jongen die op zijn leeftijd (22 jaar) nog alle

kanten op kan: een voortzetting van een criminele carrière of een meer sociaal maatschappelijk aangepast pad. Alle reden om deze jongen te blijven volgen, zou je denken. Hoe kan het dat dat niet gebeurt?

Rachima

(2014) Rachima is een vrouw van Marokkaanse afkomst van 32 jaar. Ze krijgt in eerste instantie begeleiding van de hulpverleningsorganisatie Bureau Frontlijn voor haar 5-jarige zoontje die een ontwikkelingsachterstand heeft. Dan verdwijnt opeens haar man. Het blijkt dat hij heel veel schulden heeft waar hij nooit over heeft gesproken. Met hulp van twee stagiaires van Bureau Frontlijn besluit ze uiteindelijk om van hem te scheiden. Er begint een heel nieuw, onzeker leven voor haar. Ze moet opeens heel veel zelf doen en leren, bijvoorbeeld de administratie, belastingen enzovoorts.

(2016) Het gaat goed met Rachima. De begeleiding vanuit Bureau Frontlijn is vrijwel gestopt. Alleen bij ingewikkelde brieven krijgt ze praktische hulp. Ze is begonnen met vrijwilligerswerk in een bejaardentehuis via haar beste vriendin. En dankzij financiële hulp van haar broer in Marokko, kan ze in de zomer met haar kinderen voor het eerst sinds een paar jaar haar familie weer bezoeken.

Over de hulp die ze de afgelopen twee jaar gehad heeft is ze heel tevreden. Ze hoopt niet dat door de bezuinigingen die hulpverlening voor mensen zoals zij vermindert.

Zorgen over haar zoontje zijn er onverminderd. Hij krijgt diverse vormen van begeleiding en er komt nog een nieuw onderzoek.

Dilemma:
- Wanneer moet je inzetten op de Eigen kracht van een cliënt en wanneer is het beter om taken van een cliënt over te nemen? En hoe dominant mag de hulpverlening zijn om een cliënt te overtuigen te gaan scheiden?

Sonja

(2014) Sonja is een moeder met een licht verstandelijke beperking (LVB). Ze leeft van een bijstandsuitkering en krijgt schulddienstverlening. Het gezin woont in een kleine eengezinswoning in Rotterdam Zuid. Sonja heeft vier kinderen van twee verschillende Turkse mannen: een meisje van 6 jaar en drie jongens van 15, 13 en 9 jaar. Met haar laatste partner heeft ze een LAT relatie. Hij is op de achtergrond aanwezig. Hij heeft een borderline stoornis.

Met al haar kinderen heeft Sonja grotere of kleinere problemen gehad. De grootste problemen zijn er met de oudste zoon van 15 jaar (Soner). Hij heeft o.a. een licht verstandelijke beperking, ADHD, ODD en een PTSS. Hij laat zich gemakkelijk beïnvloeden door anderen en kan erg agressief zijn. In het gezin is een Ondertoezichtstelling voor Soner en de jongste zoon Altan die ook licht verstandelijk beperkt is en een autistische stoornis heeft.

Sonja en haar kinderen hebben veel verschillende hulpverleners gehad die soms elkaar tegenspraken of zelfs onderling ruzie kregen.

(2016)Het gezin woont tijdelijk bij familie vanwege een brand in huis. Intussen is alles wel weer opgeknapt maar het ontbreekt nog aan de uitkering van de brandverzekering voor de inrichting. Met drie van de kinderen gaat het (volgens Sonja) redelijk goed, maar met de oudste zoon Soner gaat het bergafwaarts, met comazuipen, het gebruik van drugs en agressief gedrag, ook naar zijn moeder toe. Er is even sprake van om hem uit huis te plaatsen, nadat Sonja klaagt over de (fysieke) agressie. De OTS was opgeheven maar wordt een paar maanden later opnieuw opgelegd. Er komt nu ook meer casusregie vanuit de gezinsvoogd. Na een half jaar wordt de OTS niet verlengd omdat Sonja en Soner vrijwillig meewerken. Kort daarna gaat het toch weer helemaal mis.

Dilemma:
- Wat is in deze casus passende hulp? Sonja en de hulpverleners hebben er verschillende meningen over.

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Rachima

Sonja

‘Linda’

Alleenstaande moeder van een 15-jarige zoon met een licht verstandelijke beperking, PPD-NOS en ADHD, en een 10- jarige dochter met diabetes.

Eind 2014 - begin 2015

‘En het is Linda uiteindelijk toch gelukt! Peter gaat nu zelfstandig naar school. Hij woont gewoon nog thuis en dan denk ik toch, dat heb je heel goed voor elkaar gekregen. Ik vind dat toch wel heel knap, want wij dachten daar nog wel eens anders over.’ (MEE-consulent, januari 2015)

Inleiding

Linda woont in een eengezinswoning in Zevenkamp. De huiskamer met open keuken ziet er verzorgd uit. Alles lijkt op z’n plaats te staan, niets slingert er rond. Linda is 42 jaar en sinds 2007 alleenstaande moeder. Zij heeft twee kinderen: Peter van 15 jaar en Priscilla van 10 jaar. Peter is op vierjarige leeftijd gediagnosticeerd met een licht verstandelijke beperking (LVB), PDD-NOS[1] en ADHD[2]. Hij zit op een school voor speciaal onderwijs (Cluster 4)[3]. Dochter Priscilla zit op een reguliere basisschool. Sinds januari 2014 is bekend dat zij diabetes heeft.
Linda komt uit een schippersfamilie. Ook zij heeft samen met haar ex-man een binnenvaartschip gehad. Zij zijn met de binnenvaart gestopt op het moment dat Peter naar school moest. Zij en haar man wilden niet dat Peter naar een (schippers)internaat ging. Linda heeft een baan van 24 uur in de thuiszorg.

Zorggeschiedenis

Peter is zeven weken te vroeg geboren. Hij is ter wereld gekomen door middel van een keizerssnede. Door zuurstofgebrek was zijn hartje stilgevallen. Er was sprake van een acute situatie. Na de geboorte bleek dat zijn slokdarm niet volgroeid was. Hij bleef lange tijd onder behandeling van een kinderarts. Deze arts maakte Linda er al vroeg op attent dat er misschien psychisch iets aan de hand zou kunnen zijn met Peter. Daar wilde Linda op dat moment niets van weten.

Toen Peter op vierjarige leeftijd naar de kleuterschool ging, begon zijn gedrag op te vallen. Zijn motoriek was anders dan bij andere kinderen. Daarnaast was hij heel druk en vroeg hij veel aandacht. Linda: ‘We zijn toen naar het Riagg gegaan om hem te laten testen. Toen we binnenkwamen, zag die man al meteen dat hij ADHD had. Uit de test kwam ook nog naar voren dat hij PDD-NOS had en een LVB. Toen is het balletje heel snel gaan rollen.’

Er volgde een periode van een paar jaar waarin Peter voor dagbehandeling naar het RMPI[4] in Barendrecht ging. Ook kwam wekelijks ambulante hulp thuis, vooral op momenten dat Peter

1 PDD-NOS is de afkorting van: Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified. In het Nederlands betekent dat: Pervasieve Ontwikkelingsstoornis, niet anders omschreven. Het is in feite een restcategorie autisme en wordt daarom wel de verlegenheidsdiagnose genoemd. Hiermee wordt bedoeld dat er nog geen duidelijke uitspraak gedaan kan worden of de persoon beantwoordt aan de criteria van een van de andere pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Dat kan komen omdat men niet over voldoende informatie beschikt of omdat er geen informatie over de kinderjaren meer beschikbaar is.

2 De afkorting ADHD staat voor Attention Deficit / Hyperactivity Disorder. Vrij vertaald betekent dat aandacht tekort met hyperactiviteit.

3 Onder cluster 4 vallen scholen voor leerlingen met ernstige gedragsstoornissen en/of psychiatrische problematiek

4 De Stichting RMPI is specialist in integrale zorg, onderwijs en werk voor kinderen en jongeren met psychiatrische problemen en voor gezinnen waarin deze problemen voorkomen

lastig gedrag vertoonde, bijvoorbeeld bij het naar bed gaan. Maar ondanks de hulp werd het gedrag van Peter vreemder. Zo pakte hij bijvoorbeeld lege flesjes op van straat om er de laatste druppels uit te drinken. Hij plaste in andermans tuinen en maakte veel ruzie met andere kinderen.

Toen Peter zeven jaar was adviseerde het RMPI om hem een tijdje intern te laten wonen. Linda had daar grote moeite mee:

'Juist om hem niet naar een internaat te hoeven laten gaan, waren we gestopt met varen! Maar iedereen ging op mij inpraten. Er werd gezegd dat hij meer structuur nodig had en dat dat thuis onvoldoende geboden kon worden. Ik had zelf engelengeduld, maar zijn doordrammerige gedrag werd toch wel steeds erger en hij was gewoon onhandelbaar. Ik moet ook toegeven dat mijn gedrag niet altijd consequent was. Dat was gewoon heel moeilijk.'

Uiteindelijk stemde Linda toe met de opname, haar man was het al eerder met het voorstel eens. De opname zou een jaar duren, maar het werd nog een half jaar langer. De kinderpsychiater vond dat Peter zorg nodig had die niet in een gewone thuissituatie geboden kon worden. Hij adviseerde om Peter langere tijd intern te laten wonen of in een project voor begeleid wonen. Linda accepteerde dat niet. Het RMPI verwees het gezin vervolgens door naar MEE. In die tijd veranderde er ook veel in de thuissituatie: het gezin verhuisde en kort daarna scheidden de ouders van Peter. Peter is dan acht jaar oud. Liesbeth, een consulente van MEE ging bij Linda op huisbezoek:

'Linda bleek er voornamelijk in haar eentje voor te staan. Ze was nog wel getrouwd, maar ze had niet veel aan haar man, dat was snel duidelijk. Niet lang daarna zijn ze ook gescheiden. Linda kwam over als een heel sterke vrouw, maar er waren toch ook veel twijfels of ze het zou redden. Peter vroeg heel veel aandacht en was ook heel kwetsbaar. Ze was continu in de weer met hem, terwijl ze ook nog een jonge dochter had. Je moet je eens voorstellen hoe zwaar dat is. Ze kon hem geen moment loslaten, ze moest er bovenop zitten. Er waren momenten dat ik echt dacht dat ze het niet zou trekken. We hebben Peter op een gegeven moment ook aangemeld voor leefgroepen, zodat we dat achter de hand hadden als het nodig was..'

Ondersteuning door MEE en Pameijer

Vanaf 2008 heeft MEE het gezin vervolgens ondersteund. Zo heeft de MEE-consulente Liesbeth geregeld dat er wekelijks ambulante hulp kwam van Pameijer. Ook had Linda vanwege de scheiding meer behoefte aan naschoolse opvang voor Peter. Ze kon daarvoor terecht bij ASVZ, maar dat was geen succes. Peter voelde zich daar erg ongelukkig. Linda leert Peter daarom om alleen thuis te blijven na school.

Om soms een beetje ontlast te zijn van de zorg voor Peter en ook om hem leuke dingen te kunnen laten doen, adviseerde MEE om vrijwilligers van STAP in te zetten. Deze vrijwilligers waren studenten die op de woensdagmiddag iets leuks met Peter gingen doen, bijvoorbeeld naar de bioscoop. Daar heeft Linda een paar jaar dankbaar gebruik van gemaakt. Peter vond het leuk. Om de week gaat Peter de hele zaterdag naar een activiteitendag die vanuit Pameijer. geregeld wordt voor kinderen zoals hij. Ook maakt hij jaarlijks gebruik van een door Pameijer georganiseerd vakantiekamp. Afgelopen zomer is hij drie weken naar Frankrijk geweest. In de indicatiestelling van Peter staat dat hij een etmaal per week recht heeft op 'tijdelijk verblijf'. Door die etmalen op te sparen, kan Peter 's zomers op kamp gaan. Peter vindt het heel leuk en het ontlast Linda even van haar zware taak. Peter:

> *'Je kunt daar van alles doen; zwemmen, met hout dingen maken, een boomhut maken. Je mag doen wat je wilt. Het leukste van allemaal is om op zo'n grasmaaier te rijden. Hij gaat ongeveer zo'n 15 km per uur. Je moet er wel goed mee omgaan. Ik weet ook hoe hij in z'n achteruit moet en hoe je de maaier omhoog haalt. Dat weet ik allemaal.'*

Op de activiteitendagen en op vakantiekamp heeft Peter contact met andere kinderen zoals hij. Hij kan contact met hen hebben zonder dat er meteen ruzie van komt of dat hij gepest wordt.

Hulp vanuit de jeugd-GGZ

Peter was ook nog steeds onder behandeling bij Yulius (voorheen RMPI) in Barendrecht, vanwege de medicatie die hij gebruikte. Vanwege de verhuizing van het gezin, liep de medicatieverstrekking vervolgens een tijd via Lucertis in Rotterdam. Op een gegeven moment ging Peter op aanraden van MEE deelnemen aan een training die alleen door Yulius in Barendrecht gegeven werd.
Linda vertelt:

> *'Voor die training moest ik hem opnieuw laten overschrijven naar Barendrecht. Dat heb ik gedaan, maar het betekende ook dat de medicatieverstrekking weer werd overgeheveld. Dat kon namelijk vanwege de financiering niet anders. Allemaal verschillende potjes, he.'*

Eens in de twee maanden moet Linda met Peter naar Barendrecht voor medicijncontrole. Ze vindt het een heel gedoe om om met het openbaar vervoer van Zevenkamp naar Barendrecht te gaan, soms alleen maar om hem te laten wegen.
Linda en Peter kregen ook te maken met wisselende kinderpsychiaters met verschillende ideeën over medicijngebruik:

> *'Toen we weer terug naar Yulius gingen in verband met die training, werd alles weer overgedragen. Dus weer een andere kinderpsychiater. Die zei over de medicatie dat we die moesten afbouwen, omdat die niet goed zou zijn. Je mag die medicatie niet al te lang slikken in verband met nare bijverschijnselen, zei hij. Hij had Peter nog nooit gezien en hij moest in een keer van 80 naar 40 mg. Daar was ik het niet mee eens en dat leverde allemaal conflicten op met hem. Uiteindelijk heb ik 60 mg kunnen krijgen. Maar goed, door de vermindering van medicatie gaat het gewoon minder met Peter.'*

Veranderingen in de zorg

In verband met de decentralisaties in de zorg krijgt Linda te maken met een aantal veranderingen.

De indicatie voor 'tijdelijk verblijf' van Peter loopt in maart 2015 af. De MEE-consulente verwacht dat het erg lastig zal zijn om die indicatie verlengd te krijgen. Peter kan dan geen gebruik meer maken van de vakantiekampen.
De MEE-consulente Liesbeth:

> *'Ik vind het zo zonde dat bijvoorbeeld die logeerhuizen en vakantiekampen worden wegbezuinigd. Ik heb zelf de effecten gezien op ouders. Ouders kunnen zich door deze opties een beetje opladen. Ze kunnen er weer tegenaan! Ik denk echt dat je er uithuisplaatsingen mee voorkomt.'*

In verband met ‘passend onderwijs’ is er kans dat Peter naar een reguliere school moet, in plaats van de school voor speciaal onderwijs waarop hij zit. Linda ziet daar tegenop:

‘De zorgcoördinator van de school had het daar al over, dat ze daarmee bezig zijn. Ik zie dat gewoon niet zitten. Als hij al niet gewoon buiten kan zijn in de buurt met gewone kinderen, dan ziet het er voor een gewone school helemaal niet goed uit. Kijk naar mijn dochter, die zit met 28 kinderen in de klas. Als je zo’n klas hebt en je bedenkt dan dat er iemand bij zit zoals Peter, dat gaat toch niet?’

Dochter Priscilla blijkt diabetes te hebben

In januari 2014 komt Linda er achter dat Priscilla diabetes heeft. Dat zorgt voor extra zorgen en belasting voor haar, maar ze lijkt er goed mee om te kunnen gaan. Linda leert haar dochter in korte tijd hoe ze insuline moet spuiten en zorgt dat de school en de BSO goed op de hoogte zijn.

Sociaal netwerk

Het sociale netwerk van Linda is, zoals ze zelf zegt, momenteel beperkt. Ze heeft zo’n gevuld leven dat er niet echt vrienden zijn die ze heel vaak ziet. Ze heeft wel een vriendin die in de buurt woont.

Linda vertelt over haar vriendin:

‘Zij is ook alleen en heeft een zoon van 20 die ook een verstandelijke beperking heeft, nog erger dan Peter. Ik help haar wel eens als ze even niet goed met hem kan omgaan. Dan praat ik met hem. Ik heb meer geduld dan zij. Zij wordt best wel gauw kribbig. Gisteren waren ze hier en zei ze dat hij haar gestompt had. Ik zei toen tegen hem dat dat niet mag. Toen zei hij: ‘Maar ze zegt altijd dat ik niks kan’. En dat klopt wel. Dan adviseer ik haar dat ze ook eens positief moet reageren. Zij helpt mij ook wel eens met oppassen.’

De beide ouders van Linda zijn intussen overleden. Ze heeft wel een paar halfbroers en -zussen, maar heeft met hen vrijwel geen contact. Ze heeft nog het meeste contact met de ouders van haar ex-man. Afwisselend logeren Peter en zijn zusje een weekend bij opa en oma. Ze gaan nooit samen, dat is te zwaar voor hen.
De kinderen verblijven verder om de week een weekend bij hun vader. Dat gaat wel goed volgens Linda. De kinderen hebben het naar hun zin als ze daar zijn. Maar als het gaat om ‘lastige opvoedvragen’, heeft Linda niet het gevoel dat ze veel steun heeft van haar ex-man.

De inzet van Linda

Linda probeert Peter zo zelfstandig mogelijk te maken:

‘Als ik heel precies alles zeg wat hij moet doen, gaat het redelijk goed. Hij heeft nu een telefoon, met een klein abonnement. Hij houdt zich er goed aan om mij steeds op afgesproken momenten te bellen. Bijvoorbeeld gisteren was hij alleen thuis omdat er een studiedag was op school. ’s Morgens leg ik alles klaar zoals ’medicijnen. Ik kan hem dan zelfs vragen om bijvoorbeeld te stofzuigen. Kijk, dit kan hij dus weer wel. Mijn dochter zou de boel afbreken…’

Peter ging tot vorig jaar altijd met de taxi naar school. Vanwege de komende bezuinigingen bood MEE een training aan om Peter te leren zelfstandig naar school te reizen. Omdat Peter graag zelfstandig wil zijn, maakten ze daar gebruik van. MEE legde het contact met een student om Peter te begeleiden. Die fietste met hem mee naar school, Linda haalde hem ’s middags op. Peter leerde de route in twee maanden en fietste vervolgens zelfstandig naar school.
Linda vertelt over die periode:

‘Ik had eerst wel vertrouwen dat hij het zou kunnen, omdat hij heel goed is in wegen herkennen, maar ik was bang dat hij snel zou zijn afgeleid en onder een auto zou komen. Ik was ook bang voor ‘de maatschappij’: dat mensen raar of vervelend op hem zouden reageren. Maar eigenlijk ging het toen hartstikke goed. In het begin belde ik hem vaak, maar op een gegeven moment liet ik het gaan. Dat vertrouwen heb ik er nu wel in.
Heel vervelend is wel dat dit schooljaar de locatie van school veranderd is en hij helemaal naar Overschie moet. Dat valt niet te fietsen, dus moest hij opeens met de metro. Daardoor waren hij en ik ook wel even in paniek. Nog steeds denk ik: ‘Mijn God, als dat maar goed gaat’, maar tot nu toe gaat het goed.’

Linda is gemotiveerd om zo goed mogelijk voor haar kinderen te zorgen:

'Mijn kinderen zijn mijn alles. Die staan op nummer 1. Ik werk dan ook nog 24 uur en voor de rest ben ik een bezige bij. Ik ben altijd wel bezig, druk, boodschappen doen…Ik heb eigenlijk weinig tijd om na te denken. Ik ga gewoon maar door…'

Gevraagd naar haar eigen gezondheid, vertelt Linda dat ze wel vaak erg moe is.

'Ik merk het dat ik vaak heel erg moe ben als ik thuis kom…Ik moet alles gepland hebben. Dat is heel belangrijk voor me. Als het niet zo gaat, word ik heel nerveus en chagrijnig. De kinderen zeggen soms weleens: 'Goh mama, je slaat opeens om.' Gisteren had ik dat nog. Toen liep het weer even niet zoals ik wilde en dan word ik opeens kribbig. De kinderen zouden een weekendje gaan logeren en ik wilde dat de koffers op tijd klaar stonden. Dan lopen de kinderen maar steeds heen en weer te banjeren. Dan word ik een peu nerveux.'

Linda zou er wel veel moeite mee hebben als de indicatie voor het 'tijdelijk verblijf' niet zou worden verlengd. Wanneer Peter op kamp was, kon zij even tot zichzelf komen en wat meer aandacht aan haar dochter besteden:

'Dat is heel leuk voor hem en ontlastend voor mij. We konden dat een beetje uitkienen, dat als ik werkte, hij op kamp was. Was ik vrij, dan was hij thuis. Dat was mooi verdeeld.'

MEEconsulente Liesbeth over de eigen kracht van Linda:

'Ze bijt zich vast… ze gaat er voor. Toen ze ging scheiden, moest ze ineens gaan werken. Binnen twee seconden had ze een baan! Ze kan zich ook erg wegcijferen. Dat is ook wel weer een gevaar.'

De toekomst

Al met al is Linda tevreden over hoe Peter zich nu ontwikkeld:

'Ik zie Peter wel steeds groeien, elk jaar een stukje. Ik denk dat hij ver komt. Hij zal veel zelfstandig kunnen, maar hij zal altijd wel zorg nodig hebben. Hij moet toch wel gestuurd worden.

Wat ik voor me zie, is een huisje voor hem zelf, begeleid wonen. Helemaal zelfstandig zal niet lukken. Hij zei zelf een keer tegen mij: 'Mama, je helpt me later toch wel, met rekeningen betalen?'. Hij wil wel veel zelfstandig, maar hij houdt behoefte aan begeleiding.'

MEE-consulente Liesbeth is ook positief over de huidige situatie:

'Uiteindelijk is het toch gelukt! Peter gaat nu zelfstandig naar school. Hij woont gewoon nog thuis en dan denk ik: 'Dat heb je heel goed voor elkaar gekregen'. Ik vind dat toch wel heel knap, want de hulpverlening dacht daar nog wel eens anders over.'

Anderhalf jaar later (2016)

‘Soms denk ik…we proberen die kinderen zelfstandig te maken, maar we worden er eigenlijk voor gestraft. Opeens kom je niet meer in aanmerking voor een toelage. ‘ (Linda, juni 2016)

De huiskamer van Linda ziet er net zo opgeruimd en smetteloos schoon uit als vorig jaar. We zitten aan de eettafel. Peter zit er heel even bij, maar staat op het punt weg te gaan. Ongelooflijk hoe Peter, nu 17 jaar, in een jaar gegroeid is. Niet alleen lichamelijk, maar ook in zijn gedrag is hij een stuk ouder. ‘Gewoner’ ook. Hij zit niet meer continu zenuwachtig te friemelen. Ook kijkt hij mij niet meer zo star aan, maar bekijkt me met een open, rustige blik. We kijken naar de tekening die bij dit portret is gemaakt en lachen erom. Het haar van zijn moeder ziet eruit alsof ze haar vingers in het stopcontact heeft gehad.
Linda lacht, maar haar gezicht betrekt alweer snel als ik vraag hoe het nu gaat:

‘ Het is allemaal een beetje een puinhoop nou. Alles is veranderd. Peter ging in de vakanties altijd naar kamp, maar dat stopt. Vorig jaar kreeg hij via het wijkteam nog wel een indicatie, maar nu niet meer. Ook de activiteitenmiddagen bestaan niet meer.’

Overzicht hulpverlening vanaf 2014 tot 2017

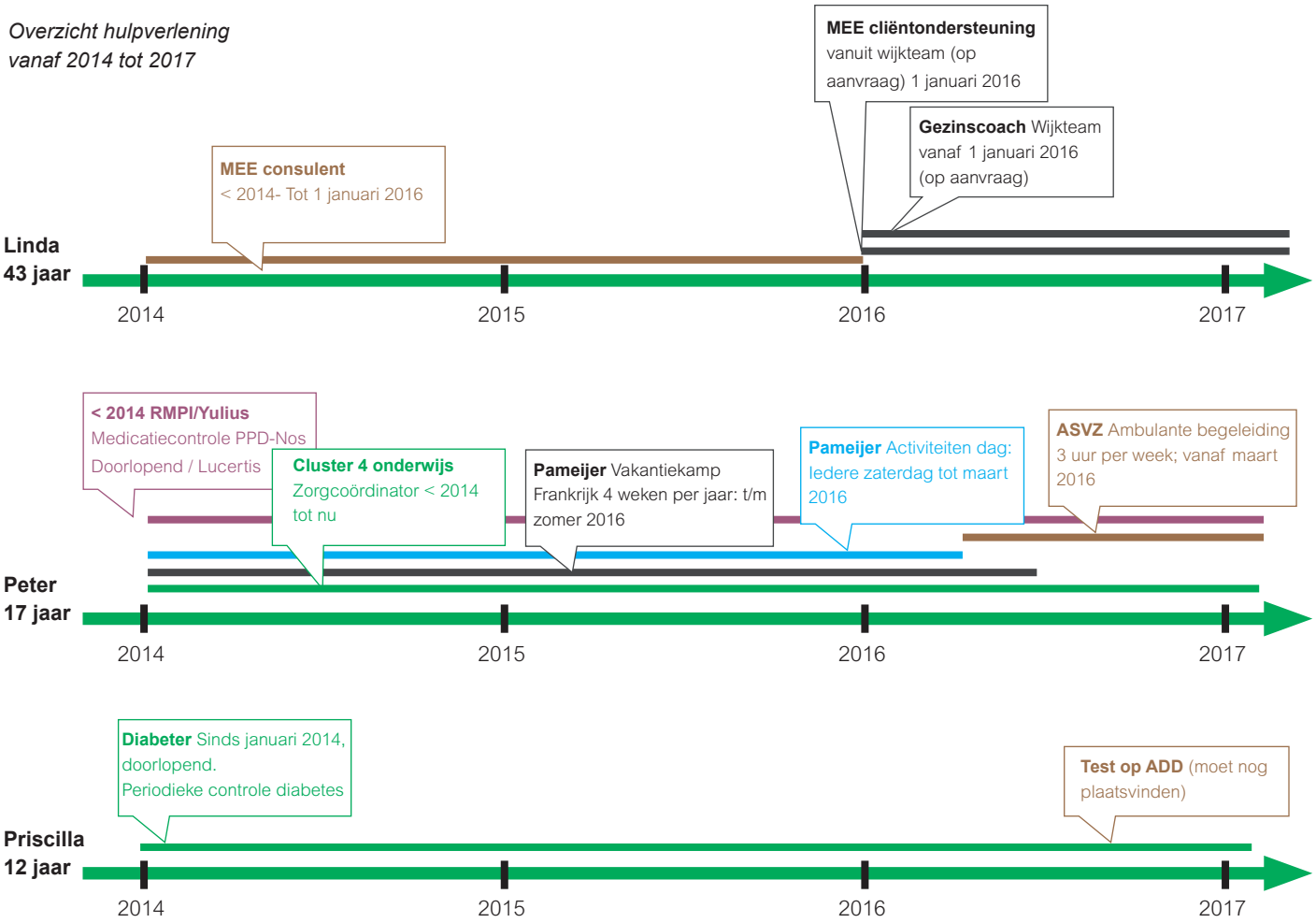

Hulpverlening vanuit het wijkteam en casusregie

Sinds 2016 heeft Linda te maken met een wijkteam. Er is nu een gezinscoach vanuit dit wijkteam die de regie heeft op alle hulpverlening binnen het gezin. Alle specifieke hulpvragen lopen via deze gezinscoach, met wie Linda een paar keer een gesprek heeft gehad. Als cliëntondersteuner heeft ze een MEE-consulent toegewezen gekregen die in het wijkteam gestationeerd is. In

principe kan Linda voor alle vragen rond Peter bij deze consulent terecht. Er is geen intensief contact. De komt alleen langs als er concrete vragen zijn.

Voor Linda en Peter waren twee voorzieningen van groot belang, namelijk de vakantiekampen en de activiteitendagen, beiden georganiseerd door Pameijer.

Linda vertelt dat de medewerker van Pameijer die de vakantiekampen organiseerde in Frankrijk, dit jaar dat nog een keer wil doen voor dezelfde groep als vorig jaar. Deze medewerker doet dit als vrijwilliger, omdat Pameijer het niet meer ondersteunt. Peter is blijdat hij dit jaar nog kan gaan. Maar hij kan niet meer zowel de meivakantie als de zomervakantie. Dat wordt te duur, omdat Linda het nu zelf moet betalen. 500 euro voor vijf weken is lastig voor haar om op te brengen.

Negatieve veranderingen na de transitie

De MEE cliënt-ondersteuner Laura geeft toe dat juist voor Linda en Peter er een aantal dingen veranderd is die voor hen negatief uitvallen.

De vakantiekampen en ook de activiteitenmiddagen zijn ooit spontaan gestart door een medewerker van Pameijer. Het bleek populair. Pameijer ging dit aanbod ondersteunen. Het is bedoeld voor kinderen die autistisch zijn of met PDD-NOS en of ADHD, die te goed zijn voor specifieke voorzieningen voor kinderen met een verstandelijke beperking of handicap, maar die wel meer dan gebruikelijke zorg nodig hebben. Deze voorzieningen geven deze jongeren de mogelijkheid om binnen een veilige omgeving sociale vaardigheden aan te leren en hun wereld te vergroten. Bovendien worden de ouders tijdelijk ontlast. Maar met de transitie heeft de gemeente dit aanbod niet ingekocht en daarmee zijn de mogelijkheden vervallen.

De alternatieven zijn voor Linda en Peter niet aantrekkelijk, omdat die voorzieningen voor jongeren zijn die veel ernstiger beperkingen hebben, zoals kinderen met het syndroom van Down. Dit zijn bijvoorbeeld logeerhuizen en zorgboerderijen. Linda vindt dat Peter daar niet thuishoort en hij heeft daar zelf ook geen zin in. De cliëntondersteuner begrijpt dat wel en geeft aan dat het ook heel jammer is dat deze mogelijkheden van Pameijer niet meer bestaan.

Linda had een beschikking voor ‘tijdelijk verblijf’ voor Peter, maar omdat ze alleen gebruik wilde maken van de voorzieningen van Pameijer is de beschikking verlopen. Volgens de cliëntondersteuner heeft ze nog wel steeds recht op zorg en kan de beschikking worden overgezet naar een andere aanbieder, maar dat lijkt Linda niet te interesseren. Ze ziet verdergeen mogelijkheden.

Een andere optie is dat Linda een PGB[5] aanvraagt en zelf uitzoekt hoe ze het beste het budget voor zorg kan besteden. Ze heeft daar recht op. Maar Linda ziet heel erg op tegen alle rompslomp die daarbij komt kijken. Ze vindt het allemaal erg ingewikkeld en ziet ook niet wat ze met dat budget zou moeten doen, omdat wat zij zo graag willen niet meer bestaat. Ze vindt het ook allemaal erg ondoorzichtig.

> *‘Ik zie geen indicatie meer. Vroeger kreeg ik dit thuisgestuurd, maarnu niet meer. Dat is allemaal weg en ze kunnen dus maar alles zeggen, ik zie er toch niets van. Ik weet dan ook niet waar hij precies recht op heeft.’*

Sinds de transitie is berichtgeving van beschikkingen veranderd. De beschikking wordt nu uitsluitend nog gestuurd naar de aanbieder, tenzij er sprake is van een PGB. Voor Linda betekent het dat de beschikking gestuurd is naar Pameijer en omdat ze geen gebruik kan maken van hun activiteiten, is de beschikking vervallen. Hiervan heeft zij geen bericht gekregen. Wel kan Linda een verzoek indienen om alsnog zelf ook de beschikking te ontvangen. Ze was echter niet op de hoogte van die mogelijkheid.

---

5 Het persoons gebonden budget (PGB) is een subsidie (budget) van de overheid waarmee mensen zelf de zorg kunnen inkopen die zij nodig hebben.

Meer nadruk op Eigen Kracht, terwijl eigen inzet volgens Linda wordt 'bestraft'

De veranderingen die plaatsvinden na de transitie pakken voor Linda en Peter dus niet goed uit, vindt ze. Vorig jaar leek het nog mee te vallen, omdat alles eigenlijk nog wel bij het oude bleef. Maar nu is alles minder geworden, ook in de directe begeleiding Volgens haar hielpen ze eerst beter, maar nu wil het wijkteam volgens haar dat ze zelf veel meer gaat ondernemen. Dat ze bijvoorbeeld zelf instanties belt en dingen gaat uitzoeken, bijvoorbeeld hoe dat zit met een PGB. Linda ervaart dat als onrechtvaardig. Ze heeft veel energie gestoken in de begeleiding van Peter om hem zelfstandiger te maken, bijvoorbeeld door hem intensief te trainen om alleen met het openbaar vervoer naar school te kunnen gaan. De cliëntondersteuner van MEE geeft aan dat de mate van zelfstandigheid van Peter te danken is aan de enorme inzet van zijn moeder.
Nu heeft Linda het gevoel dat ze juist door haar enorme inzet om Peter zelfstandiger te maken ze de prijs moet betalen dat allerlei voorzieningen wegvallen:

'Soms denk ik…we proberen die kinderen zelfstandig te maken, maar we worden er eigenlijk voor gestraft. Opeens kom je niet meer in aanmerking voor een toelage… '

Er komt nog bij dat de Tegemoetkoming voor ouders van gehandicapte kinderen[6] die ze kreeg, gestopt is. Linda heeft ook geen recht op de vervangende regeling die bestaat uit een dubbele kinderbijslag, want Peter voldoet niet aan de criteria om hiervoor in aanmerking te komen. De cliëntondersteuner Laura begrijpt dat Linda het als onrechtvaardig voelt dat er zoveel voor haar wegvalt:

'Eigenlijk hebben ze, als je het zo bekijkt, driedubbel pech.'

De ontwikkeling van Peter

Met de ontwikkeling van Peter lijkt het goed te gaan. Op school (cluster 4) haalt hij goede cijfers en het ziet er naar uit dat hij zal slagen, ook al is dat dan niet met een diploma, maar met certificaten. Hij wil heel graag volgend jaar naar het transportcollege, op MBO 1 niveau. Hij wil 'iets met trams'. Het Transportcollege (STC, Scheepvaart en Transportcollege) had bij aanmelding eerst nog twijfels of hij daar wel kan aarden. Maar de zorgcoördinator die bij de aanmelding aanwezig was, bevestigde de opmerkingen van Linda dat Peter een enorme positieve ontwikkeling heeft doorgemaakt op school. Vertoonde hij eerst nog wel eens ongewoon gedrag, sinds de zomervakantie is dat niet meer zo. Hij werd aangenomen.

Sinds kort heeft hij een baantje als vakkenvuller bij een supermarkt. Linda had hem geholpen bij in het voorbereiden van de sollicitatiegesprekken. Ze had hem gezegd dat hij eerlijk moest zijn over wat er met hem aan de hand is want ze zouden er toch achter komen. Na een paar afwijzingen stuitte hij bij de supermarkt op een filiaalchef die zelf ook ADHD heeft en begrip voor hem kon opbrengen. Volgens Linda is iedereen heel tevreden over hem.

Wat nog wel moeilijk is, is dat hij in de buurt gepest wordt. Nu het weer zomer wordt en er meer kinderen op straat spelen, begint het pesten ook weer. Linda maakt zich daar zorgen om en heeft al verschillende keren bij de ouders aangebeld van de jongens die pesten. Die ouders willen echter niet luisteren en snauwen haar af.

Het wijkteam is hiervan op de hoogte. Volgens de cliëntondersteuner Laura is er contact met het jongerenwerk dat opereert binnen het wijknetwerk. Het blijft echter nog onduidelijk wat zij hieraan kunnen doen.

Vrienden heeft Peter niet. Nog steeds zit hij veel op z'n kamer met z'n PlayStation. Wel heeft hij online contact met andere gamers:

'Ik speel vooral 'Minecraft', 'Black ops' en Gta5. Ik speel veel in 'party's'. Het is een soort groepsspel. Dan speel je met andere samen. Maar ik ga niet alles uitleggen hoe dat zit hoor, want dan ben ik tot vanavond bezig.'

Over Peter zelf heeft Linda momenteel eigenlijk niets te klagen, zegt ze:

' Als ik al die andere pubers zie, mag ik nog in m'n handjes knijpen.'

---

6 Per 1 januari 2015 is de Tegemoetkoming voor ouders van gehandicapte kinderen (TOG) vervallen. In plaats daarvan kunnen thuiswonende kinderen die intensieve zorg nodig hebben tweemaal kinderbijslag krijgen.

Ambulante begeleiding voor Peter

Sinds een paar maanden heeft Linda via de gezinscoach van het wijkteam een beschikking gekregen voor drie uur ambulante begeleiding van Peter. Het belangrijkste doel hiervan is om Peter te begeleiden naar een dusdanige zelfstandigheid dat hij straks binnen een begeleid wonen project[7] kan wonen. Het wijkteam kan zoveel begeleiding niet bieden en daarom heeft de gezinscoach een beschikking afgegeven voor ambulante hulp vanuit ASVZ. De ambulante begeleider komt nu iedere week, bijvoorbeeld om Peter te leren koken. Echt positief is Linda niet over deze ambulante hulp. Ze vindt haar drammerig:

'Ze komt binnen en zal even zeggen hoe alles moet gebeuren en ook wat goed is voor Peter. Ze wil bijvoorbeeld dat hij naar een sport gaat, een teamsport. Dat zou goed voor hem zijn. Maar ik weet dat hij daar even mee begint en dan snel afhaakt. Een abonnement voor een voetbalclub is dan weggegooid geld. Fitness vind ik daarom beter, omdat dat op flexibele tijden kan.'

'Dan zeg ik: wie kent mijn zoon nou beter? Er kunnen wel allemaal hulpverleners komen en daar sta ik ook open voor, maar ze moeten wel luisteren als ik iets zeg.'

Linda ziet voor zich dat Peter nog twee jaar thuis blijft wonen, maar dan moet hij zich volgens haar wel 'keurig aan de regels houden'. Daarna kan hij zelfstandig gaan wonen binnen een begeleid wonen project. Linda vraagt zich wel af of hij straks nog in aanmerking komt voor zo'n regeling. Volgens de cliëntondersteuner is er, voor zover zij weet, geen reden voor bezorgdheid. Het is duidelijk dat Peter niet zelfstandig kan wonen, dus een beschikking zal er wel komen. Linda vertelt een technisch verhaal over verschillende potjes. Als Peter een IQ blijkt te hebben lager dan 75 dan is de verstandelijke beperking voorliggend t.o.v. het autisme van Peter en wordt de beschikking betaald vanuit de WLz[8], de voormalige ABWZ.

Is Peter's IQ hoger dan 75, dan is het autisme voorliggend in de beschikking en dat valt als psychiatrische aandoening onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Voor zijn 18e jaar wordt dit betaald vanuit de Jeugdwet en daarna is dat vanuit de WMO.
Volgens de cliëntondersteuner maakt het eigenlijk voor Linda niet uit vanuit welk potje er betaald gaat worden. De voorziening blijft hetzelfde. Maar Linda wordt hier nerveus van en wil op korte termijn een IQ test laten uitvoeren zodat ze weet waar ze aan toe is. Deze test is twee jaar geldig en binnen die termijn wordt Peter 18 jaar en kan dus eventueel een beroep gedaan worden op de WLz.

De cliëntondersteuner Laura begrijpt de onrust van Linda en heeft toegezegd deze test binnen een paar maanden te laten uitvoeren.

Nieuwe zorgen rond dochter Priscilla

Nog meer zorgen maakt Linda zich momenteel over haar dochter. Zij is intussen 11 jaar en begint volgens haar moeder behoorlijk te puberen. Ze is iemand met een eigen wil, die momenteel maar weinig wil aannemen van haar moeder. Zoals met het eten. Ze wil alles eten, maar dat kan niet vanwege haar diabetes. Haar glucosewaardes zijn dan ook gestaag gestegen. Linda gaat soms de strijd met haar aan, maar het zou volgens haar goed zijn als er iemand is die haar kan overtuigen.

Bovendien gaat het op school opeens niet zo goed met haar. Ze haalde eerst goede cijfers, maar nu in groep 7 heeft ze vijf onvoldoendes. Linda dacht dat het door haar diabetes kwam, maar haar leerkracht denkt dat zij ADD[9] heeft, omdat zij heel snel is afgeleid. Ze heeft dit laten weten aan de gezinscoach van het wijkteam en het team heeft besloten om haar te laten testen. Die test moet nog plaatsvinden.

De gezondheid van Linda

En dan haar eigen gezondheid. Linda heeft sinds augustus 2015 in de Ziektewet gezeten. Inmiddels werkt ze weer voor een deel. Het leek er eerst op dat ze hartproblemen had. Er zijn

---

7 Beschermd wonen, betekent dat er 24 uur zorg aanwezig is. Begeleid wonen, betekent voor het grootste gedeelte zelfstandig wonen met zorg indien nodig.

8 Sinds begin 2015 is de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (ABWZ) vervangen door een aantal nieuwe en bestaande (zorg) wetten, waaronder de Wet Langdurige zorg (WLz)

9 Mensen met ADD verwerken informatie, indrukken en emoties trager dan andere mensen en hebben een slecht werk/korte termijn geheugen.

diverse scans gemaakt, maar de conclusie is dat ze het syndroom van Tietze[10] heeft. Dat is op zich niet levensbedreigend, maar wel erg pijnlijk. Ze slikt dagelijks medicijnen voor de pijn.

Het sociale netwerk

Net als vorig jaar is Linda's sociale netwerk beperkt. De vader van de kinderen heeft intussen een nieuwe relatie en is verhuisd naar Maassluis. De kinderen kunnen daar nu nog minder zijn. Omdat de afstand groter is, maar ook omdat zijn nieuwe vrouw dat niet graag wil. Een echte omgangsregeling is er ook nooit geweest. Wel heeft Linda regelmatig contact met hem over de kinderen en komt hij z'n plicht redelijk na met het betalen van alimentatie voor de kinderen. Haar schoonouders ziet ze alleen nog op verjaardagen. En alleen als er echt nood aan de man is, dan kan een van de kinderen wel eens bij hen logeren. Ze vindt het te veel voor hen als de kinderen daar tegelijkertijd zijn. Logeerplekken voor de kinderen binnen haar netwerk heeft ze dus eigenlijk niet.

Met twee vrouwen in de buurt heeft ze nog wel regelmatig contact. Die vrouwen hebben ook een kind met PDD-NOS. Volgens cliëntondersteuner Laura is dat nu juist de zwakheid van het netwerk van Linda. Deze moeders hebben ook kinderen die meer dan gebruikelijke zorg nodig hebben en hebben geen ruimte voor nog een ander kind. Ze zijn dus niet in staat om Peter wel eens op te vangen. Eigenlijk heeft ze niemand in haar omgeving die dat kan en staat ze er dus wat dat betreft alleen voor.

Het netwerk van Linda is niet in staat de zorgen voor Peter te verminderen. Hij zal nog minimaal twee jaar in huis wonen en de hoop is gevestigd op een begeleid kamer project. Het lijkt duidelijk dat Peter nooit in staat zal zijn helemaal zelfstandig te wonen. Bij Linda heerst onzekerheid of die mogelijkheid er straks nog wel is.

Tussen wal en schip

Het lijkt er op dat een jongen als Peter met zijn moeder sinds de transitie wat betreft voorzieningen tussen wal en schip vallen. Peter is volgens aangescherpte regels te zelfstandig om in aanmerking te komen voor bepaalde vergoedingen. Bovendien zijn voorzieningen die juist erg geschikt waren voor iemand als Peter niet door de gemeente Rotterdam ingekocht. Linda heeft hier een verbitterd gevoel over omdat ze denkt dat juist door alle moeite die ze heeft gedaan om Peter zo zelfstandig te krijgen, zij wordt bestraft. Daarnaast vindt ze de veranderde regelingen erg ingewikkeld en heeft ze het gevoel dat ze het opeens allemaal zelf moet uitzoeken. Linda laat zien dat ze met heel veel energie de zorg voor Peter kan dragen, maar de situatie is wel kwetsbaar situatie gezien de nieuwe problemen bij haar dochter Priscilla en haar eigen kwakkelende gezondheid.

---

10 Het syndroom van Tietze is een aandoening aan het kraakbeen in de borstkas. Het kraakbeen zwelt op. Dat is niet ernstig maar het is wel pijnlijk.

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Rachima

Sonja

‘Arnold’

Vader met een psychiatrisch en drugsverleden, gescheiden van een vrouw met een verstandelijke beperking, voedt dochtertje op van 11 jaar[11].

Eind 2014-begin 2015

‘Jarenlang moet de situatie echt schrijnend geweest zijn. Aan veel problemen zoals de erbarmelijke staat van het huis, waarbij het meisje niet eens een bed heeft om in te slapen, is niets gedaan. Al die hulpverleners die bij het gezin betrokken waren, hielden zich alleen maar bezig met hun beperkte boodschappenlijstje.’ (gezinscoach, november 2014)

In de herfst van 2014 is Arnold 42 jaar en woont samen met zijn dochtertje Daniëlle van negen jaar op een bovenverdieping in Rotterdam Zuid. Het is een vervallen woning. Het behang is grotendeels van de muren en er is in geen jaren meer geschilderd. Overal in het trappenhuis en de woning ligt rommel. Het eten van de twee katten zit half in de bakjes. De rest zwerft er omheen. De kamer van Daniëlle is troosteloos kaal, zonder leuke meisjesspullen. Tot voor kort had ze niet eens een bed, maar alleen een matrasje op de grond. Een paar weken geleden heeft een hulpverleenster hier iets aan gedaan. Ze kwam voor het eerst bij hen thuis en wist niet wat ze zag.

Voorgeschiedenis

Arnold was 18 jaar toen beide ouders kort na elkaar overleden. Hij had moeite die situatie te verwerken, vertelde zijn enige zus Laura. Hij ging steeds meer blowen, dronk meer en experimenteerde met drugs. Hij verloor zijn werk en verwaarloosde zijn huis. Door de drugs raakte hij een paar keer in een psychose. Hij werd een aantal keer opgenomen in een kliniek zowel voor zijn psychiatrische problemen als ook voor zijn verslaving. Tussendoor kreeg hij ambulante begeleiding. Het lukte hem niet om met blowen te stoppen.

Geboorte dochter en start gezinsbegeleiding

In 2004 begon Arnold een relatie met een verstandelijk beperkte vrouw, Paula. Binnen twee maanden was ze zwanger van hem. Laura hield haar hart vast:

‘Toen hij een relatie kreeg met de moeder van Daniëlle en ze ook al heel snel een kind verwachtten, schrokken we enorm. Zij was totaal niet zelfstandig.’

Zodra Daniëlle geboren was, kwam het gezin onder begeleiding te staan van Bureau Jeugdzorg (BJZ). In de jaren die volgen zijn er steeds hulpverleners vanuit diverse organisaties betrokken bij het gezin, vanuit MEE[12] en Trivium[13] Lindenhof. Arnold bleef in die tijd stevig doorblowen:

‘Ik blowde heel veel en het huis verslonsde….en ook qua opvoeding was er veel op aan te merken.’

---

11 Dit portret is gebaseerd op een aantal gesprekken eind 2014 met Arnold, zijn zus Laura en een met een gezinscoach. Anderhalf jaar later zijn gesprekken gevoerd met Arnold, een nieuwe gezinscoach, een woonbegeleider en de schoolmaatschappelijk werkster van Danielle.

12 MEE ondersteunt mensen met een beperking zodat zij mee kunnen doen in de samenleving. MEE werkt voor mensen met een lichamelijke beperking, verstandelijke beperking, chronische ziekte of een vorm van autisme. Mensen die moeilijk leren of niet-aangeboren hersenletsel hebben kunnen ook bij MEE terecht.

13 Trivium Lindenhof biedt specialistische jeugd- en opvoedhulp.

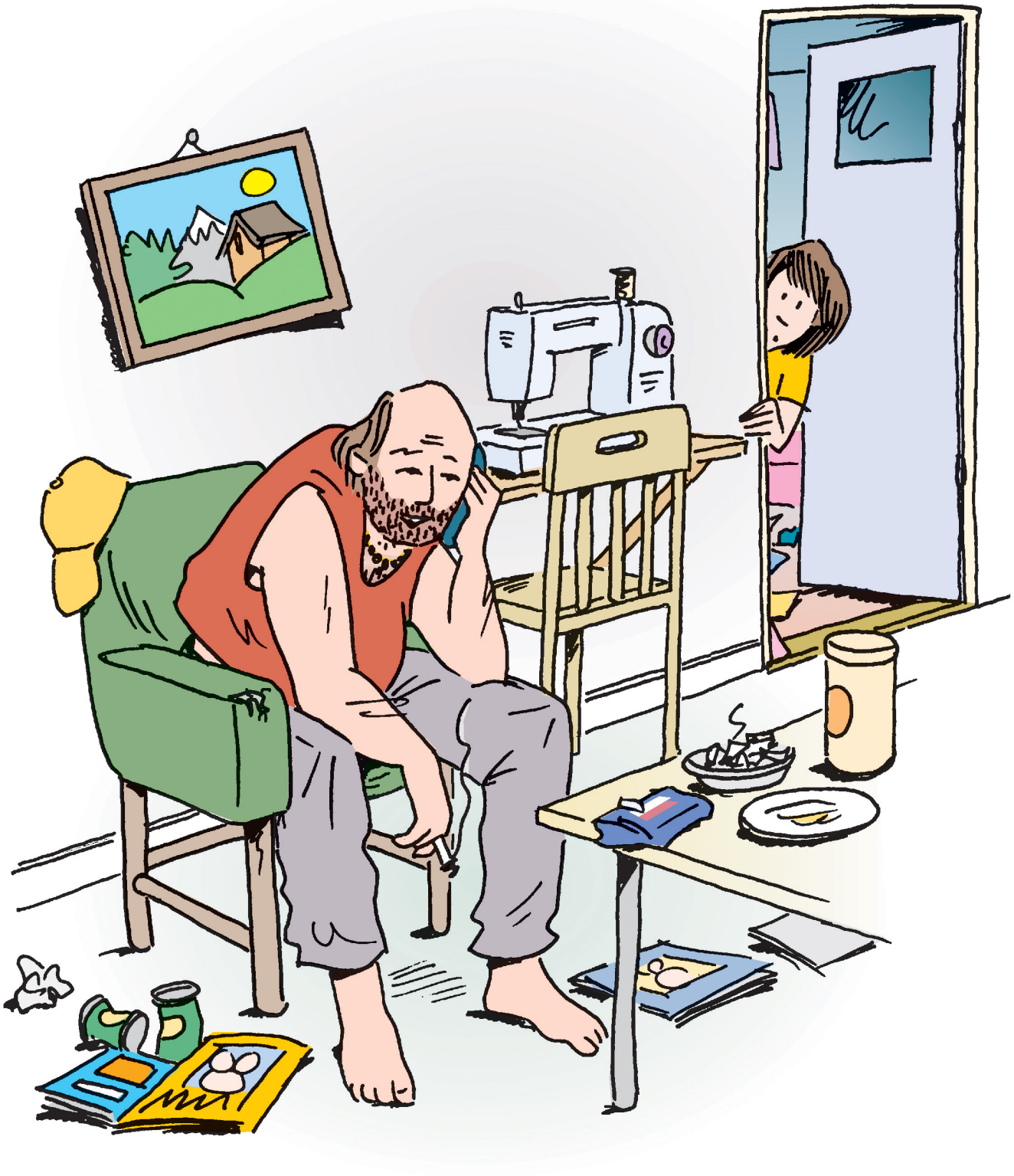

BJZ raadde hem diverse cursussen aan, gericht op opvoeden en het huishouden. Die heeft hij gevolgd via Stek Jeugdhulpverlening en Trivium Lindenhof. Arnold is daar positief over:

> *'Ik leerde van de cursus van Stek dat Daniëlle regelmatig moest douchen, dat ze op tijd naar bed moest en hoe kinderen kunnen reageren en hoe ik dan moet reageren. Dat soort dingen. Van de cursus van Trivium heb ik geleerd dat je staatjes moet afwerken: zoals eerst de wc schoonmaken, afvinken, dan de trap, afvinken, stofzuigen etc.'*

Voor zichzelf had Arnold nog ambulante begeleiding vanuit BAVO, vanwege zijn psychische problemen en vanuit Bouman[14], vanwege zijn verslaving. Bovendien had hij contact met een bedrijfsmaatschappelijk werker van de Sociale Werkvoorziening.

---

14 Bouman is specialist op het gebied van verslavingszorg in de regio Rotterdam e.o., de Drechtsteden en Zuid-Hollandse Eilanden.

Scheiding

Na negen jaar gaan Arnold en Paula medio 2013 uit elkaar:

'Op een gegeven moment lig je in bed alleen nog naar iemands rug te kijken, dan heb je niks meer. Alleen maar conflicten. Dat is toch een teken dat het niet goed gaat, als je niks meer met elkaar kan bepraten. Het was een soort pappen en nathouden.'

MEE zorgde ervoor dat moeder en dochter tijdelijk terecht konden in een zorghotel. Daar werd duidelijk dat moeder niet de vaardigheden had om Daniëlle alleen op te voeden. Daniëlle ging bij haar vader wonen en Paula kon naar een begeleid kamerproject. Maar lang hield Paula het daar niet uit. Ze liep weg en klopte weer aan bij Arnold.
Arnold:

'Rond Kerst en Oud en Nieuw vorig jaar, heeft ze hier nog een maand gewoond. Maar het ging niet. Ik zat in de keuken en zij met Daniëlle in de huiskamer. Er was niks meer tussen ons. Het ging niet meer.'

Maar spoedig kreeg Paula een nieuw vriendje en ging bij hem en zijn ouders inwonen. Doordat ze vanuit dit nieuwe adres heel erg aan Daniëlle trok en wilde dat ze daar kwam wonen, greep volgens Arnold BJZ in met een Ondertoezichtstelling (OTS).

Stoppen met blowen

Eind 2014 is Arnold inmiddels een jaar alleen verantwoordelijk voor de opvoeding van Daniëlle. Hij voelt die verantwoordelijkheid zo sterk dat hij stopt met blowen. Het laatste zetje dat hij nodig had om te stoppen was dat hij, onder invloed, tien telefoonabonnementen heeft laten afsluiten onder zijn naam. Voor de deal kreeg hij 200 euro en de oplichters gingen er met de telefoons vandoor. Daardoor heeft hij nu aanzienlijke schulden:

'Je wordt zo daas dat je er tussen wordt genomen. Ik dacht; ik wil mijzelf niet kwijt. Ik moet zorgen dat ik goed bij de vinken ben als ik voor Daniëlle zorg: dat ik alles begrijp wat er gezegd wordt en gebruik maak van wat aangereikt wordt aan hulp.'

Intussen heeft hij al 8 maanden niet meer geblowd:

'Er werd altijd wel gezegd dat ik moest stoppen met blowen, ook door mijn zus, maar het kwam er niet van. Maar je ziet het; de wonderen zijn de wereld nog niet uit!'

Vanwege de schulden kreeg hij een budgetbeheerder van de Gemeentelijke Kredietbank. Met een afbetalingsregeling en een aftrek voor alle vaste lasten, bleef er 70 euro leefgeld per week over.

Betrokkenheid van het wijkteam

Ondanks dat het met Arnold beter leek te gaan, waren er zorgen bij de gezinsvoogd over het welzijn van zijn dochter. Dat is de reden dat zij het wijkteam inschakelde dat in 2014, vooruitlopend op de transitie, op experimentele basis actief was in de wijk.
Voor de zomervakantie 2014 gaat de gezinscoach van dit wijkteam bij Arnold langs. Ze schrikt enorm van de verloederde situatie en vermoedt dat er al langere tijd geen huisbezoek is geweest van een hulpverlener:

'Het drugsgebruik van vader, de verschrikkelijk verslonsde woning waarin ze woonden! En dan op de achtergrond een moeder die verstandelijk beperkt is.: Ik ga het niemand verwijten hoor, maar het triggert mij wel, dat er tot nu toe geen hulpverlener was die de woonsituatie van Daniëlle serieus nam. Want als de basisvoorzieningen niet op orde zijn, dan kan je vechten wat je wilt.

'De taakverdeling tussen de gezinsvoogd en mij is dat de voogd de maandelijkse begeleide bezoeken regelt tussen moeder, vader en Daniëlle op een neutrale locatie. Alles wat met de zorgen rond Daniëlle te maken heeft, probeer ik nu in kaart te brengen.'

De gezinscoach zoekt contact met de school van Daniëlle. Ze bespreekt alle zorgpunten met de leerkracht en de schoolmaatschappelijk werker. Daniëlle wordt daarna intensiever vanuit school gevolgd en informatie over haar functioneren komt terecht bij de gezinsvoogd. Volgens school functioneert Daniëlle bovennormaal in de klas, maar is het een zorgpunt is dat zij zich soms veel ouder gedraagt dan past bij haar leeftijd.

De gezinscoach vindt dit een belangrijk signaal. Ze ziet een meisje dat jarenlang in een situatie verkeerde dat ze voor haar moeder moest denken en voor haar vader moest zorgen. Ze zegt hierover:

'Ze moest wel. Anders kreeg ze niet te eten, of werd ze niet verschoond. 'Hoe wijs is het als je zo vroegwijs bent?' Ze is als kind in haar ontwikkeling echt heel veel tekort gekomen. Ik denk dat we als hulpverleners daar nooit zorgvuldig genoeg mee om kunnen gaan.'

Eén van de eerste praktische dingen die de gezinscoach doet, is een bed regelen voor Daniëlle. Vervolgens schrijft ze een fonds aan om geld te krijgen voor het opknappen van het kamertje. Met succes.

Waardering van de hulpverlening

Arnold waardeert het dat de gezinscoach zoveel moeite voor hem doet:

'Ik ben blij met de gezinscoach van het wijkteam. Er is nu geld om het huis op te knappen, zodat mijn dochter ook een eigen plekje heeft. Ze heeft nu wel een kamertje, maar het ziet er niet erg vrolijk uit.'

De afgelopen jaren waren er veel hulpverleners bezig met het gezin. Arnold klaagt niet over al die individuele hulpverleners, hoewel hij het liever anders had:

'Het liefste had ik gewoon één iemand die allesomvattend werkt. Maar dat bestaat dus niet. Iedereen is bekwaam in z'n eigen vakgebied. Want de psychologe geeft geen opvoedcursus of zo. Iedereen heeft een andere blik, zeg maar, een andere insteek, een andere mening. Op een gegeven moment zijn er zeven hulpverleners hier bezig. Dan is het moeilijk om al die afspraken na te komen. Op een gegeven moment heb je al zoveel gesprekken gehad, dat je denkt: 'Lekker even drie weken voor mijzelf…geen afspraken.'

De gezinscoach is verbaasd dat eerdere hulpverleners geen aandacht hebben besteed aan de slechte woonsituatie:

'Jarenlang moet de situatie echt schrijnend geweest zijn. Aan veel problemen zoals de erbarmelijke staat van het huis, waarbij het meisje niet eens een bed heeft om in te slapen, is niets gedaan. Al die hulpverleners die bij het gezin betrokken waren hielden zich alleen maar bezig met hun beperkte boodschappenlijstje.'

Sociaal netwerk

Arnold vindt zijn sociale netwerk beperkt:

'Ik spreek wel veel mensen, maar dat is op oppervlakkige basis. Net als de sigarenboer. Ik ken hem en als ik even geen geld heb en ik wil een pakkie shag, dan leent hij dat wel. Zo schappelijk is het wel. Ook op de markt kwam ik eens wat geld tekort om iets te kopen. Zegt die man, ik ken je al 10 jaar, ik zal je dat geld wel lenen. Dat zijn wel toffe dingen.'

'Sinds ik niet meer blow, is mijn sociale netwerk kleiner, omdat ik niet meer naar een kroeg of coffeeshop ga.'

Arnold kreeg wel wat meer contact met z'n Kaapverdiaanse buurvrouw omdat hij net als zij naar een naaicursus ging:

'Toen ik gestopt was met blowen had ik tijd over, want blowen is een tijdrovende hobby. Ik had een paar keer broeken die te lang waren, dus toen dacht ik als ik nou leer hoe ik ze kan inkorten, hoef ik dat in ieder geval niet te betalen. Het inkorten van een broek kost al gauw 12,50 euro. Die cursus kost 30 euro per maand en ik blowde voor zo'n 60 euro per week. Dus dat was te doen. Iedere maandag ga ik daar heen. Mijn buurvrouw en ik zijn zo'n beetje de vaste cursisten. Dat is leuk en ik krijg ook nog een beetje aandacht.'

Maar een vertrouwensband heeft hij niet met haar. De enige met wie hij dat wel heeft is zijn zus Laura. Zij woont samen met haar dochter in een andere gemeente en heeft zelf een moeilijke periode achter de rug.

Zijn zus Laura:

'Hij belt mij wel eens op om raad te vragen of om z'n hart te luchten. Maar hij kan zich moeilijk uiten. Mijn invloed is beperkt. Ik heb mijn eigen gezin en woon ver weg. Ik heb zelf een heel moeilijke periode achter de rug, waarin ik weinig aan Arnold had.'

De gezinscoach is huiverig om het netwerk van Arnold in de buurt waar hij woont te versterken:

'Je wilt als hulpverlener helemaal niets beginnen met de (vroegere) slechte vrienden van vader die nog in de buurt wonen. Daar kan je niets van verwachten. Hoe die mensen leven en praten is zeker niet geschikt voor kinderoren en -ogen. Dat zal ik dus zeker niet stimuleren. Als het kan, is het prachtig om een sociaal netwerk erbij te betrekken, maar het is vaak gewoon niet wenselijk.'

Daniëlle heeft twee vriendinnetjes waar ze regelmatig mee speelt en waar ze ook thuis komt. Arnold stimuleert zijn dochter om met hen om te gaan, maar de gezinscoach ziet met lede ogen aan dat deze kinderen in situaties wonen die misschien nog erger zijn dan die van Daniëlle.

De gezinscoach probeert het vooral te zoeken in kinderopvang en door haar naar zwemles te laten gaan. Ze zoekt naar mogelijkheden voor Daniëlle om zoveel mogelijk ontspannende dingen buiten de deur te kunnen doen; leuke dingen die bij een gezonde ontwikkeling van een kind horen.

Eigen kracht

Sinds hij gestopt is met blowen voelt Arnold zich actiever en sterker. Hij is trots dat hij begonnen is met de naaicursus en wat hij daar tot nu toe geleerd heeft:

'Van een stevige blower die steeds maar daas is, ben ik dit jaar veranderd in een creatief leergierig iemand, die op een naaicursus zit! Welke man kan dat zeggen! Ik heb een jassie gemaakt voor m'n dochter en een korte broek voor mijzelf en ben nu bezig met een vest. Ik heb ook nog een T-shirt gemaakt. Dat is leuk om te doen.'

Hoe nu verder?

Arnold weet eind 2014 niet precies wat er na de decentralisatie van de jeugdzorg gaat gebeuren:

'Ik heb een documentaire gezien op tv over wijkteams. Volgens mij waren veel mensen erbij gebaat. Ik sta er wel positief tegenover in ieder geval, want ik heb dan wel een back-up van een heel wijkteam. Dat maakt me wel vrolijk. Voor de rest weet ik niet precies wat er gaat veranderen in de hulpverlening. Ik heb wel begrepen dat de zorgverzekeraars gaan bepalen hoeveel uur thuishulp iemand kan krijgen om bijvoorbeeld het huishouden te doen en dat het allemaal zwaar ingekrompen gaat worden. Daar zijn mensen bang voor. Ik heb daar niet zoveel last van. Bij ons gaat het er meer om handvatten aangereikt te krijgen, in plaats van praktische ondersteuning. De praktische dingen kan ik allemaal intussen wel zelf, zoals het huishouden en boodschappen doen en het opvoeden van Daniëlle.'

Zijn zus Laura denkt dat Arnold met wat ondersteuning de opvoeding wel aankan, als er tegelijkertijd niet teveel van hem geëist wordt op het gebied van werk.

'Met een beetje steun kan hij het redden. Er moet niet teveel van hem worden geëist en er moet niet teveel worden verwacht van zijn sociale netwerk. Maar dat heeft hij toch niet. Ik ben de enige, maar ik kan niet veel betekenen. Ik kan toch niet daar dagelijks de boel gaan opruimen? Het is veel te makkelijk praten vanuit de overheid.
Hij werkt nu slechts een paar uur. Meer lukt niet, er is steeds de dreiging dat hij weer in een psychose duikt. Ik heb begrepen dat ze willen dat hij weer fulltime gaat werken. Arnold belde mij op in paniek. Hij kan dat niet. Nu gaat het goed, hij doet het goed met Daniëlle. Hij voelt zich verantwoordelijk, hij wil het goed doen. Daarom is hij ook gestopt met blowen.'

De gezinscoach:

'Het zou goed zijn voor Daniëlle als ze een logeeradres krijgt. Ze zou dan een gastgezin moeten krijgen voor in de weekends en soms op de avonden. Dan wordt Arnold ook wat ontlast. Daar kan Daniëlle dan meer kind zijn. Dan kunnen die mensen haar observeren om nog meer zicht en duidelijkheid te krijgen op haar denken, handelen en ontwikkelingsniveau. Dat is het belangrijkste wat er moet gebeuren.
Vanwege de OTS is er altijd de dreiging dat Daniëlle uit huis wordt geplaatst. Tot nu toe zijn er echter geen echte redenen om haar bij haar vader vandaan te halen. Maar het ligt uiteindelijk aan de gezinsvoogd wat zij denkt dat in het belang is van de ontwikkeling van Daniëlle.'

Anderhalf jaar later (medio 2016)

‘Mijn budgetbeheerder was het er helemaal niet mee eens om een dag minder te gaan werken, maar die mevrouw van het wijkteam zei: ‘Je houdt het anders niet vol. Je moet ook de zorg voor je dochter dragen. Als het met jou niet goed gaat, gaat het met je dochter ook niet goed.’ (Arnold, februari 2016)

Ruim anderhalf jaar later in het voorjaar van 2016, blijkt Arnold met Daniëlle te zijn verhuisd. Hij doet stralend open en laat trots hun nieuwe onderkomen zien. Behang aan de muren, alles goed in de verf, weinig rommel en... een heel leuke meisjeskamer voor Daniëlle, met meisjes-spullen en een bed in plaats van een matrasje op de grond!
We gaan in de huiskamer zitten en Arnold legt meteen al even uit dat Daniëlle niet meer wil dat hij aan een tafeltje in de keuken gaat zitten om daar shagjes te roken. Ze zei: ‘papa, je moet gewoon in de kamer komen zitten, dan moet je daar maar roken.’
Ik zie z’n naaimachine niet meer staan en vraag er naar:

‘Daar ben ik mee gestopt. Ik heb de naaimachine aan mijn buurvrouw gegeven. Die maakt gordijnen en Afrikaanse kleren. Ik had mijn doelstelling bereikt. Dat was het stoppen met blowen. Ik moest gewoon iets hebben om mij af te leiden, om er niet aan te denken. Nu ben ik er helemaal vanaf!’

Het gaat goed met hem, laat hij weten. Ten eerste vanwege die nieuwe woning. Hij vertelt dat een nieuwe woonbegeleider vanuit de BAVO Europoort bij een eerste bezoek onmiddellijk aangaf dat er geen beginnen aan was om die woning nog een beetje op te knappen. Deze hulpverlener heeft het toen snel voor elkaar gekregen dat Arnold en Daniëlle een andere woning konden betrekken.

Wat hij ook prettig vindt, is dat hij toch een dag minder is gaan werken dan eerst geëist was. Op woensdag is hij nu vrij. De vorige wijkteam medewerkster heeft dat nog geregeld:

‘De wijkteam medewerkster zei: ‘Luister eens, dat houd je niet vol. Iedere keer opvang regelen op de woensdagmiddag van Daniëlle. Ook voor je zelf is het belangrijk dat je pas op de plaats maakt. Dat je de week breekt.’ Mijn budgetbeheerder was het er helemaal niet mee eens, om een dag minder te gaan werken, maar die mevrouw van het wijkteam zei: ‘ Je houdt het anders niet vol. Je moet ook de zorg voor je dochter dragen. Als het met jou niet goed gaat, gaat het met je dochter ook niet goed.’

Overzicht hulpverlening sinds 2014 tot 2017

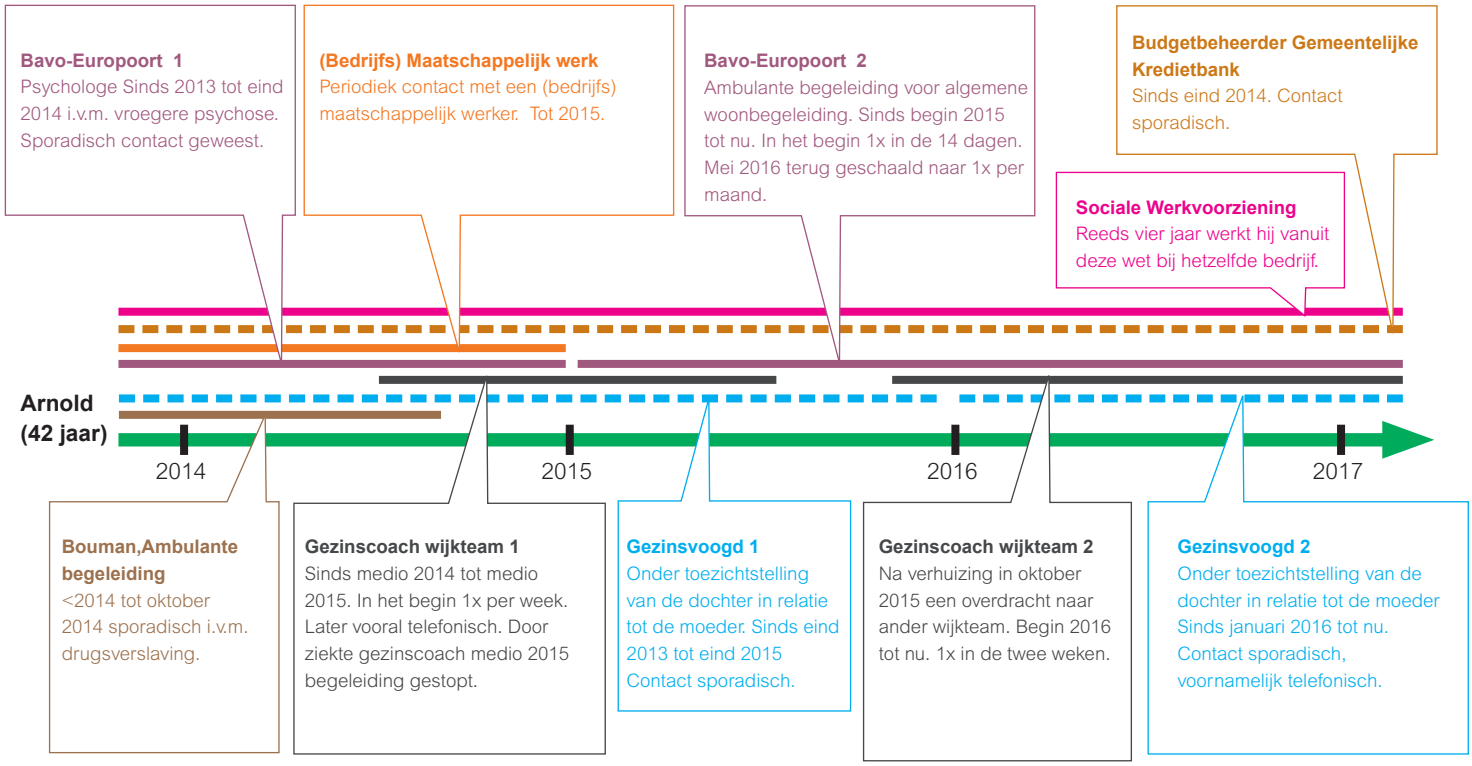

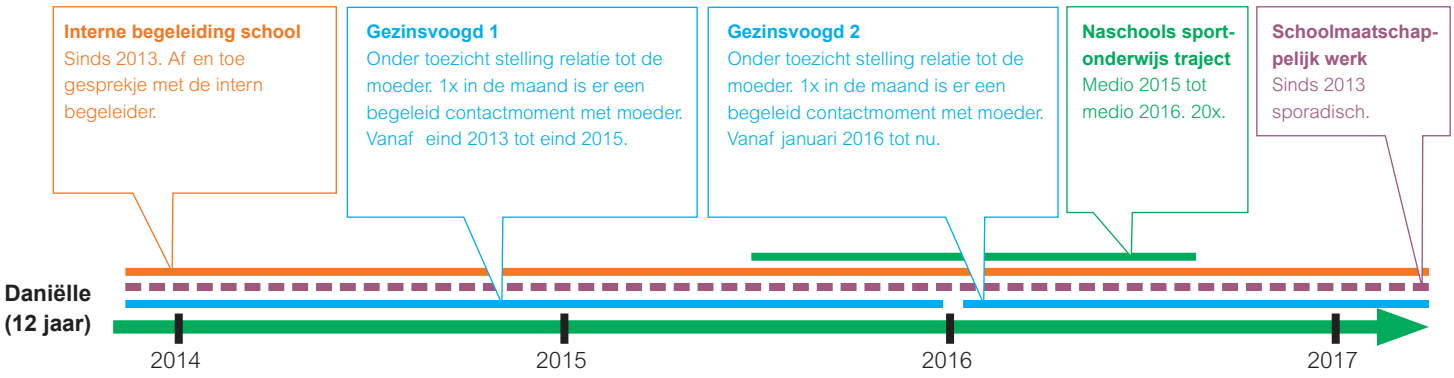

Resultaten psychodiagnostisch onderzoek

Wat nog in gang is gezet door de vorige wijkteam-medewerker is een psychodiagnostisch onderzoek van vader en dochter bij het Kenniscentrum voor Diagnostiek.[16] Om nog wat meer zicht te krijgen op de opvoedingskracht van Arnold en de wenselijkheid om Daniëlle thuis te laten wonen. Hij overhandigt mij het volledige rapport. Hij zegt: 'Lees maar hoor, de uitslag is best wel positief en ik heb ten slotte ook geen geheimen'.

De algemene conclusie is dat uithuisplaatsing voor Daniëlle niet wenselijk is. Dat zou meer schade toebrengen aan haar dan wanneer ze thuis woont. Wel is de conclusie dat de zorg die er nu is, moet blijven.

Uit de intelligentietest bleek dat Daniëlle een IQ heeft van 115 en Arnold van 82[17]. Bij hem is er wel een verschil tussen het verbaal en perceptueel vermogen[18]. Op perceptueel redeneren scoorde hij 75, maar voor verbaal begrip 101. Dit laatste is niet verbazend, omdat hij zich verbaal opvallend goed kan uitdrukken.

De casusregie

Wat betreft de begeleiding van Arnold is er in het afgelopen jaar een wisseling geweest van hulpverleners. Zowel de gezinsvoogd, de woonbegeleider en de gezinscoach zijn dit jaar nieuw. De structuur is volgens Arnold wel ongeveer hetzelfde gebleven. De casusregie is in handen van de gezinsvoogd. Zij is degene die de contacten onderhoudt met alle partijen, zoals met de woonbegeleider, de gezinscoach, de school etc. Eens in de paar maanden organiseert ze dan ook een groot casusoverleg. Gezamenlijk is een plan afgesproken over hoe het gezin het beste begeleid kan worden. Daarin is een rolverdeling gemaakt. De gezinsvoogd zelf begeleidt de maandelijkse ontmoetingen tussen moeder en Daniëlle. Ze heeft geen individuele gesprekken met Daniëlle. De rol van de gezinscoach is het bieden van opvoedingsondersteuning aan Arnold en ook het aangaan van begeleidingsgesprekken met Daniëlle. De woonbegeleider luistert vooral naar waar Arnold tegen aanloopt. Dat kan van alles zijn en soms kan dat ook met opvoeding te maken hebben. Daarover hebben de gezinscoach en de woonbegeleider intussen afspraken gemaakt. Als er voor elkaar relevante zaken worden besproken en/of afgesproken dan wordt dat gemaild naar Arnold en naar elkaar.

---

16 Op verzoek van de medewerkers van Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond voert het KSCD psychodiagnostische onderzoeken en IQ-onderzoeken uit en verzorgt instemmingsverklaringen voor het realiseren van een gesloten plaatsing. Het KSCD bestaat uit een team van GZ-psychologen, basis-psychologen, orthopedagogen en psychologisch assistentes.

17 IQ Interpretatie
> 130 Zeer begaafd
121-130 Begaafd
111-120 Bovengemiddeld intelligent
90-110 Gemiddeld intelligent
80- 89 Benedengemiddeld intelligent
70- 79 Zwak begaafd

18 Een IQ-test probeert verschillende deelaspecten van de intelligentie te meten. Denk aan geheugen, ruimtelijk inzicht, of verbanden zien. Daarom bestaat de test vaak uit verschillende onderdelen, die elk zo'n deelaspect meten. Deze onderdelen worden ook wel subtests genoemd. De scores op deze subtests worden samengeteld en verrekend naar een totaal score: het totaal IQ.

In het plan is ook opgenomen dat ze proberen in het netwerk van het gezin gebruik te maken van de zus van Arnold om periodiek Daniëlle op te vangen. Het streven is dat Daniëlle daar maandelijks logeert.

Volgens de gezinscoach verschilt het nog wel eens hoe een gezinsvoogd de casusregie invult. Soms worden de touwtjes stevig in handen gehouden en soms wordt de regie al snel overgelaten aan de gezinscoach. In dit geval voert de gezinsvoogd de regie strak uit en dat bevalt haar wel.

De woonbegeleider

Sinds eind 2015 heeft Arnold een nieuwe woonbegeleider van Bavo Europoort. De woonbegeleider kwam in het begin officieel éénmaal in de twee weken, maar kwam soms ook even spontaan langs, vooral toen hij bezig was met de verhuizing en de inrichting van de nieuwe woning. Sinds een paar maanden is de woonbegeleiding afgeschaald. De psychiater van Bavo Europoort belde Arnold op en vertelde hem dat hij in een lichtere fase terecht kwam, omdat de dreiging voor een psychose sterk was verminderd. Hij is intussen al lange tijd psychosevrij, gestopt met blowen en, voegt Arnold er aan toe: 'Er is meer rust in mijn leven gekomen'. De woonbegeleider komt nu nog een keer per maand. De afschaling betekent ook dat in het geval van een acute opname situatie er niet automatisch een bed beschikbaar is. Er zal nu eerst weer een intake moeten komen. De woonbegeleider zegt hierover:

> *'Hij heeft een indicatie gekregen voor een half jaar vanuit de WMO. Over drie maanden komt er weer een indicatiegesprek en kijken we of het moment daar is om elkaar een hand te geven of dat het toch nog goed is om iedere maand even langs te komen om wat dingen door te nemen. Maar het gaat nu eigenlijk hartstikke goed met Arnold.'*

Arnold is blij met de begeleiding van deze woonbegeleider. Hij kan zijn persoonlijke onzekerheden vertellen, bijvoorbeeld in de opvoeding van Daniëlle. Hij vindt het fijn dat deze begeleiding helemaal los staat van de gezinsvoogd. Volgens hem gaat het er voor de gezinsvoogd om of er een veilige situatie is voor Daniëlle en niet hoe hij met zijn onzekerheden als alleenstaande ouder om moet gaan.

In de tijd dat de woonbegeleider begon was er maandenlang geen sprake van een gezinscoach uit het wijkteam. Deze was langdurig ziek. Bovendien kwam hij door de verhuizing in een andere wijk te wonen en moest er een overdracht plaatsvinden van het ene wijkteam naar het andere.

Het nieuwe wijkteam

In april 2016 heeft hij voor het eerst een gesprek gehad met de nieuwe wijkteam-medewerker Paula. Ze vertelt dat de overdracht niet liep zoals dat normaal gesproken gaat. Normaal is er een overdrachtsgesprek, maar door ziekte van de wijkteamedewerkster van het andere wijkteam en de wisseling van gezinsvoogd kwam dat er niet van. De nieuwe gezinsvoogd heeft uiteindelijk een nieuwe aanvraag ingediend in de wijk waar Arnold nu woont. De hoofdvraag is opvoedingsondersteuning en dan vooral gericht op de onzekerheid van Arnold in het omgaan met een dochter in de puberteit. Ook is het de bedoeling dat Paula gesprekken aangaat met Daniëlle.

Paula kende het gezin omdat ze twee jaar geleden vanuit Trivium Lindenhof de cursus 'Opvoeden doe je zo' heeft gegeven. Omdat ze het gezin kende, heeft zij deze casus toebedeeld gekregen. Na een intakegesprek met de gezinsvoogd en Arnold hebben ze besloten dat ze ongeveer één keer in de twee weken langs gaat om met hem te werken aan de onderwerpen die voor hem belangrijk zijn.

Intussen is ze ook begonnen met opnames voor een Video-hometraining[19] bij Arnold thuis, waarvoor ze zelf in opleiding is. Ook geeft ze de training 'Proud2b ME[20]', die ze vroeger gaf vanuit

---

19 Video-hometraining (VHT) is een vorm van professionele begeleiding of hulpverlening voor gezinnen met problemen in de opvoeding. Door analyse van korte video-opnames van de alledaagse omgang thuis, wordt zichtbaar wat nog goed loopt in de communicatie en wat verbeterd kan worden. De video-opnames worden door de begeleiders samen met de ouders besproken en geanalyseerd, met als doel de ouders helder zicht te geven op het functioneren en de behoeftes van het kind.

20 Het programma Proud2b ME® versterkt de eigen kracht van kind, ouders en (secundaire) opvoeders met als doel een veilige en uitdagende opvoedomgeving voor alle jeugd. Daarnaast activeert het de diverse steun- en krachtbronnen in de directe sociale omgeving van het gezin en verstevigt het zo op een duurzame manier de sociale netwerken rond kinderen en gezinnen.

Trivium Lindenhof, maar nu geeft vanuit het wijkteam aan diverse cliënten. Arnold doet daaraan mee, samen met vijf andere ouders uit de wijk.

Volgens Paula is het niet echt het werk van een wijkteam om cursussen aan te bieden, maar het wijkteam heeft hier toch toestemming voor gegeven om het als pilot te proberen. Volgens Paula levert zo'n groepscursus meer op dan bij de mensen persoonlijk langs te gaan.

In principe heeft Paula vanuit het wijkteam maximaal een half jaar om een gezin te begeleiden. Dat is beleidsmatig volgens haar ooit zo bepaald voor wijkteams.[21] Als er langere begeleiding nodig is, moet voor een andere oplossing worden gezorgd. Maar Paula zegt hierover:

'Wij hadden in het wijkteam meteen al zoiets van 'dat kan je wel willen, maar dat slaat nergens op.' Voor de begeleiding van dit soort gezinnen heb je soms jaren nodig. Dus hebben we die beperking in ons team laten vallen en kijken we gewoon hoe lang het nodig is.'

Tevredenheid van Arnold met hulpverlening

Arnold zegt niet veel te klagen te hebben over hoe de hulpverlening verloopt. Hij is blij met de nieuwe woonbegeleider en vindt het fijn als hij langskomt. Hij kan z'n hart bij hem luchten. Ook is hij tevreden met de nieuwe gezinscoach en heeft vertrouwen in haar. Dat er een aantal maanden geen gezinscoach was, vond hij eigenlijk wel even prettig. Hij had met de verhuizing en inrichting van z'n nieuwe woning andere dingen aan z'n hoofd.

De gezinscoach herkent dat Arnold tevreden is met alle hulp die hij krijgt. Hij is in die zin heel toegankelijk, maar de andere kant ziet ze ook een neiging bij hem om snel dingen uit handen te geven, zodat hij wat achterover kan leunen.

Financieel

Financieel kan Arnold het allemaal net bolwerken. Lastig zijn de schulden die hij moet aflossen van al die telefoonabonnementen. Die schuld was vorig jaar 7000 euro en met 125 euro per maand afbetalen is hij nog wel even bezig. Via zijn budgetbeheerder krijgt hij voorlopig 90 euro leefgeld per week. Hij kan zich daar net mee redden en hoeft, zoals hij zegt, 'niet naar de Voedselbank':

'Een keer in de week KFC of Happy Meal….. Een andere keer weer groenten. Als ik kleren nodig heb, krijg ik soms wat extra… '

Het sociale netwerk van Arnold

Het sociaal netwerk van Arnold is nog steeds beperkt. Vrienden die bij hem thuis komen, heeft hij niet. De Kaapverdiaanse vrouw die Arnold veel zag toen hij nog op het oude adres woonde en met wie hij ook een naaicursus deed, ziet hij bijna niet meer. Met de verhuizing en het beëindigen van de naaicursus, is het contact gestopt. Op zijn werk kent hij veel mensen, maar die ziet hij niet buiten het werk om. Hij zal ook niet snel een vrouw ontmoeten via het werk, zegt hij:

'Ik ben ook gewoon fulltime bezig…Ik heb weinig tijd om sociale contacten op te bouwen bij de WSW[22]. En bij de WSW lopen nou ook weer niet de meest pientere dames. Ik ga ze nou ook weer niet te veel afkatten, want iedereen heeft zo z'n kwaliteiten. Maar ik zou er niks mee willen beginnen, met zo'n collega.

Nog een keer een relatie…Wat niet is, kan nog komen. Misschien als Daniëlle 18 jaar is en ik kom iemand tegen en het klikt…Dan sta ik er heel anders tegenover. Ik ben nooit zo'n rokkenjager geweest. Vroeger was ik er dan wel op gefocust dat ik een relatie wilde, maar na een paar relaties heb ik het er ook wel een beetje mee gehad. Ik vind het voor nu wel best zo.'

Opvoeding Daniëlle

Arnold vertelt dat Daniëlle begint te puberen en dat hij dat soms best lastig vindt. Hij voelt zich onzeker met de veranderingen die ze meemaakt; dat ze langzaam een vrouw begint te worden. Haar gedrag is wisselvalliger geworden:

'De ene keer vindt ze me een boeman en de andere keer vraagt ze aan me: 'papa, vind je me eigenlijk wel lief? Dan zeg ik, ik vind je af en toe wel een beetje ondeugend, maar ik zou

---

21 Beleidsmatig is dit bepaald voor volwassenhulp. Voor jeugd geldt dit niet.

22 WSW: Wet Sociale Werkvoorziening. Arnold werkt al vier jaar als productiekracht voor hetzelfde bedrijf. Op zijn afdeling werken voornamelijk mensen vanuit de WSW.

je met alle kinderen op de hele wereld niet willen ruilen met een ander kind. Dan zegt ze: 'O papa, dat vind ik zo lief om te horen'. Dan krijgt zee een knuffel van me. Voor haar is het ook een bevestiging.'

Hij geeft aan dat hij in deze periode het erg prettig vindt dat hij af en toe zijn onzekerheden kan bespreken met zijn woonbegeleider en kan horen wat wel en niet normaal is.

De zorg voor Daniëlle

Voordat de vorige gezinscoach langdurig ziek werd, heeft zij een aantal acties in gang gezet. Deze zijn deels later uitgevoerd, zoals meer begeleiding vanuit school, een psychologisch onderzoek en periodieke opvang van Daniëlle in een ander gezin.

Begeleiding Daniëlle vanuit school

Ter eerste kwam er een casusoverleg met de schoolmaatschappelijk werkster, intern begeleider en leerkracht om Daniëlle op school nog wat scherper in de gaten te houden. De school reikte daarna in het afgelopen jaar diverse vormen van begeleiding aan. Iedere dinsdag heeft Daniëlle schoolloopbaan begeleiding, dat studenten op school geven. Ook kon ze op voordracht van de school het afgelopen jaar een speciaal naschools sport- en onderwijstraject van 20 weken volgen. Het is bedoeld voor kinderen die een leerachterstand hebben, maar ook voor kinderen die op sociaal- emotioneel gebied een duwtje in de rug kunnen gebruiken. Bij navraag bij de schoolmaatschappelijk werkster was dit laatste vooral de reden om Daniëlle hiervoor aan te melden. Cognitief gaat het volgens de schoolmaatschappelijk werkster goed op school.
Op zondag gaat Daniëlle naar een weekendschool. Gastdocenten met verschillende beroepen laten de jongeren actief ervaren wat hun beroep inhoudt. De leerlingen krijgen les van bijvoorbeeld journalisten, dokters, kunstenaars of advocaten en gaan op excursie naar allerlei spannende en interessante plekken. Het is een project dat streeft naar het vergroten van de mogelijkheden voor de jongeren in Rotterdam Zuid.

De schoolmaatschappelijk werker vertelt dat het het laatste jaar stukken beter gaat met Daniëlle, zowel wat betreft de schoolprestaties als in de omgang met de leerkracht en medescholieren. Ze heeft de indruk dat sinds de wijkteams er zijn, de zorg ook veel beter georganiseerd is. Het is allemaal dichter bij huis, er kunnen daardoor eenvoudig afspraken worden gemaakt.

Daniëlle en de moeder

Nog steeds is er maandelijks een contactmoment tussen moeder en dochter op kantoor van Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond (JBRR) en is er twee keer per week telefonisch contact. Wel is intussen besloten dat er een buddy gezocht moet worden die buiten het kantoor om soms leuke dingen kan gaan doen met moeder en dochter. Het schijnt volgens Arnold niet eenvoudig te zijn een geschikte persoon te vinden, omdat nogal wat wordt verlangd aan pedagogisch inzicht om met moeder en dochter om te kunnen gaan.
Arnold vindt het wel belangrijk dat de moeder contact heeft met Daniëlle:

'Ze kan dan niet opvoeden, maar soms wel leuke dingen met haar doen. Zij houdt ook van Daniëlle. Ik denk dat het voor beiden goed is. Voor mij is het ook fijn dat ze het leuk met elkaar hebben. De moeder vindt één keer per week eigenlijk te weinig. Ze heeft ook wel eens gevraagd of we buiten de gezinsvoogd iets kunnen afspreken. Maar daar begin ik niet aan. Het zijn duidelijke afspraken en anders word ik ook op mijn vingers getikt.'

Wat nieuw is, is dat er soms nu ook contact is tussen Daniëlle en haar opa en oma van moederskant. Zij hebben daar zelf om gevraagd en Arnold vindt het belangrijk dat Daniëlle hen kan ontmoeten. De gezinsvoogd heeft toegestemd en intussen zijn er al een paar ontmoetingen geweest bij JBRR.

Zorgbegeleiding Daniëlle

De bedoeling is dat de gezinscoach de gesprekken aangaat met Daniëlle. Om haar bij te staan en ook te achterhalen waar zij behoefte aan heeft. Om allerlei redenen is dat er nog niet van gekomen. Ze heeft wel een paar keer geprobeerd om iets met Daniëlle af te spreken, maar er kwam steeds weer iets tussen. 'Voor je het weet ben je dan weer weken verder', aldus deze gezinscoach. Uiteindelijk moet ze ook vaststellen dat het waarschijnlijk ook niet werkt als zij dat doet. Het gaat te veel tijd kosten als ze naast de gesprekken met Arnold, de trainingen die ze geeft, ook dit moet gaan oppakken.

In overleg met de gezinsvoogd is besloten om te onderzoeken of een jongerencoach ingezet kan worden. Er is intussen wel een intake geweest, maar er zijn nog wat organisatorische problemen en bedenkingen waardoor dit proces ook erg lang duurt. Vanuit de maatschappelijke organisatie DOCK kan een jongerencoach slechts drie of zes maanden ingezet worden, terwijl de gezinsvoogd liever iemand ziet die zeker een jaar Daniëlle volgt, zodat deze de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs kan meenemen. Maar er speelt nog meer mee. De gezinscoach is ook wat terughoudend om een jongerencoach van DOCK in te zetten. Heel voorzichtig geeft ze aan dat deze coaches een meer buurthuisachtige achtergrond hebben en nogal ingesteld zijn op praktische ondersteuning. Om iets met Daniëlle te kunnen bereiken is volgens haar een coach nodig met een hulpverleningsachtergrond, om dieper te kunnen graven.
De gezinscoach wijst ook op de belemmeringen die zijn ontstaan door de transitie om bepaalde acties nog in te kunnen zetten:

'Als ik deze casus drie jaar geleden gehad had, had ik Daniëlle een dagbehandeling aangeboden van een jaar of op z'n mist een Assist[23]. Dat kan allemaal niet meer en dat vind ik erg jammer.'

Ze wijst er ook op dat ze door de gevolgen van de transitie nu eigenlijk in de knel komt om de gesprekken aan te gaan met Daniëlle, omdat ze gewoon niet zoveel tijd heeft. Niet alleen vanwege alle andere gezinnen die ze moet begeleiden, maar ook vanwege alle bureaucratische verplichtingen, die nu meer tijd kosten dan voorheen.

Maar ze geeft toe dat het geen goede zaak is dat de begeleiding tot nu toe erbij ingeschoten is. Ze zegt hier ook over dat het wel vaker gebeurt in intensieve casussen waar sprake is van zoveel verschillende acties:

'Het is dan net jongleren met tien ballen. Met twee lukt het nog wel, maar met tien loop je toch wel een grote kans dat er één onder de bank terechtkomt.'

Tante Laura wordt (weekend) pleegouder

Nu is het volgens de gezinscoach ook niet zo dat Daniëlle helemaal aan haar lot wordt overgelaten. Er is veel contact met de school en als daar signalen zijn dat het niet goed gaat, hoort ze dat meteen.
Daarnaast is er periodieke opvang gekomen van Daniëlle door de zus van Arnold.
De vorige gezinscoach stelde eind 2014 al voor dat Daniëlle periodiek zou gaan logeren bij weekendpleegouders, zodat ze even in een andere gezinssituatie iets meer onbevangen kind kon zijn. Bovendien zou dat Arnold dan even wat meer rust geven. Dit advies nam de gezinsvoogd over die dit als verplichting ging opleggen. Arnold maakte zich hier erg druk om. Volgens zijn zus Laura zag hij dit als een bedreiging en was bang dat op deze manier Daniëlle helemaal bij hem weg zou worden getrokken. Laura begreep dat en wist van Daniëlle dat ze daar helemaal geen zin in had. Ze wierp zich op om zelf weekendpleegouder te worden. De gezinsvoogd ging hiermee akkoord.

De organisatie Flexus-Jeugdplein die pleegouders begeleidt, wilde haar op een officiële wijze inzetten. Dat betekende dat Laura een aantal gesprekken kreeg en er een antecedentenonderzoek kwam, voordat ze goedgekeurd werd als pleegouder. Ze kreeg vervolgens een pleegouderbegeleider toegewezen. Laura zegt hierover:

'Ik vond het belangrijk dat alles officieel werd geregeld. Het betekent bijvoorbeeld ook dat als er ooit iets gebeurt met Arnold, Daniëlle direct bij mij kan komen wonen. Het gooit mijn leven dan wel helemaal omver, maar dat heb ik er voor over. Het is tenslotte mijn nichtje. Ze hoeft dan niet naar een of andere opvang.'

Met de gezinsvoogd is toen afgesproken te starten met Daniëlle één maal in de vier weken een weekend bij haar te laten logeren. Daar zijn ze in de zomer van 2015 mee begonnen. Maar Daniëlle bleek het logeren helemaal niet leuk te vinden. Volgens Laura vond ze het eng, kreeg buikpijn en hoofdpijn. De heimwee was te groot. Het was duidelijk voor Laura en de gezinsvoogd dat het iets te snel was om haar te laten logeren. Sindsdien haalt Laura haar een keer in de vier weken op bij Arnold en brengt haar 's avonds na het eten weer terug.

---

23 Assist 5 - 12 jaar biedt ambulante hulp aan kinderen in de leeftijd van 5 - 12 jaar met problematiek binnen alle leefgebieden. De hulp wordt geboden in de eigen leefomgeving van het kind, dus thuis, op school, bij de BSO en/of sportvereniging. Dit in nauwe samenwerking met de professionals die bij het kind betrokken zijn. Escalatie van de problematiek wordt hierdoor zoveel mogelijk voorkomen.'

Laura over Daniëlle

Laura is eigenlijk altijd de enige vertrouwenspersoon voor Arnold geweest. Met de feestdagen is zij het ook waar zij altijd naar toegaan. Danielle is dus goed bekend met haar tante. ‘Maar ik ben natuurlijk ook maar gewoon een oude tante voor haar’, zegt Laura.

‘Ik heb het gevoel dat het vertrouwen in mij nu pas een beetje begint te komen. Nu ze weet dat ze niet bij mij hoeft te logeren, heb ik opeens een gezellig, spraakzaam kind in huis. Dan kan je af en toe ook wat zeggen en haar mening vragen. Ook kan ik haar dan een beetje sturen, bijvoorbeeld over hoe ze zich kleedt.’

Een overwinning vond ze het toen Danielle een paar weken geleden toch een keer kwam logeren:

‘Ze moest mee met schoolkamp en ze vond het doodeng om een paar dagen van huis te zijn. Toen belde ze mij op en vroeg of ze een nachtje kon oefenen bij haar tante. Dat was heel fijn, dat zij mij nu zo vertrouwde.’

Eigen kracht

Laura vindt aan de ene kant dat Daniëlle momenteel helemaal niet zo slecht opgroeit. Dat blijkt uit verschillende opmerkingen:

‘Danielle, is een vrolijk kind en ze heeft vriendinnetjes. Ze is redelijk zelfstandig. Ze is gewoon een normaal kind. Ze maakt rommel en ruimt het dan gewoon weer op.’

‘Ik vind dat Arnold het eigenlijk heel goed doet. Hij heeft ook alles voor zijn dochter over. Dat hij af en toe wat sturing nodig heeft, is heel logisch. Het is tenslotte ook een alleenstaande vader. Ik denk dat er in Rotterdam heel veel alleenstaande vaders en moeders zijn die het slechter doen dan hij. Toevallig omdat hij een ex. heeft die een verstandelijke beperking heeft en dat hij problemen heeft gehad in het verleden, is jeugdzorg erbij betrokken. Ik denk echt wel dat er veel schrijnender situaties zijn dan bij Arnold.’

‘Danielle heeft in ieder geval nu een veilig thuis bij Arnold in z’n nieuwe huis. Dat merk ik aan de manier waarop ze met elkaar omgaan.’

Hoe nu verder?

Aan de andere kant zijn er ook wel zorgen, die vooral te maken hebben met de nabije toekomst. Volgend jaar gaat Danielle naar het voorgezet onderwijs. Dan verandert er veel. Dan kan Arnold geen gebruik meer maken van de BSO en hij kan moeilijk 12 weken vrij nemen als zij vakantie heeft. Arnold en Danielle moeten daarop worden voorbereid.
Het idee van een jongerencoach vindt Laura wel goed, als ze maar wel de juiste persoon daarvoor aanstellen. Als het niet klikt, dan klapt ze volgens haar dicht. Ook gaat Laura ervan uit dat ze kiezen voor een vrouwelijke coach. Er zijn vrouwen-onderwerpen die je gewoon ook met een vrouw moet bespreken en dat is wat ze nu mist. Op de vraag of Laura door de gezinsvoogd of gezinscoach benaderd is om hier haar mening over te geven zegt ze:

‘Ik heb wel contact met de gezinsvoogd maar niet met de gezinscoach. Hier hebben we het niet over gehad, maar ik mag toch aannemen dat er een heel instituut achter zit met mensen die geleerd hebben en dat zij een juiste keus maken.’

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Rachima

Sonja

‘Sandra’[24]

Alleenstaande moeder met een 7-jarige dochter met syndroom van Down, Sofia. Zij krijgt pedagogische ondersteuning van een gezinscoach.

Eind 2014-begin 2015

‘De moeder van Sofia is bang voor terugval. Ik denk dat Sandra het niet lang kan volhouden als ze niet gecoacht wordt. Dat er iemand is die af en toe zegt: ‘Dit hebben we afgesproken, hoe gaat het nu met je?’. Ook als Sofia in een andere leeftijdsfase komt, bijvoorbeeld als ze gaat puberen, zal ze hulp nodig hebben om even af te stemmen’ (gezinscoach ASVZ, februari 2015).

Sandra is een alleenstaande moeder, met een 7-jarige dochter die het syndroom van Down heeft. Ze is 35 jaar en van Antilliaanse afkomst. Elf jaar geleden is Sandra voor haar studie vanuit Curaçao naar Nederland gekomen. Haar ouders, broers en zusje wonen op Curaçao. Ze heeft een opleiding tot salarisadministrateur gevolgd, maar heeft daar tot op heden nog geen werk in kunnen vinden. Op dit moment werkt ze ongeveer 10 uur per week als huishoudelijke hulp bij Aafje. Sandra heeft sinds enige tijd een nieuwe vriend. Ze is op het moment van het interview (begin 2015) opnieuw zwanger.

Sandra woont in een portiekflat in Rotterdam Noord. Ze ontvangt me hartelijk en biedt me een grote mok thee aan. Dochter Sofia is naar school. We gaan in de huiskamer zitten en vol temperament begint te ze vertellen over de geboorte van haar dochter en de moeilijkheden die ze ondervindt bij de opvoeding.

De geboorte van Sofia

Ruim zeven jaar geleden werd dochter Sofia geboren. Sandra en haar vriend hadden het moeilijk toen ze in het ziekenhuis te horen kregen dat hun dochter het syndroom van Down heeft. Hun relatie was tijdens de zwangerschap al niet goed en dat werd er na de geboorte van Sofia niet beter op. Haar vriend toonde weinig affectie naar Sofia. Hij gaf haar geen enkel knuffeltje of kusje. Hij schaamde zich voor Sofia. Vijf maanden na de geboorte zijn ze uit elkaar gegaan. In die tijd voelde Sandra zich erg alleen. Ze kreeg na de geboorte van Sofia wel veel steun van haar ouders en andere familie, vooral van haar moeder, die voor een maand uit Curaçao overkwam.

Ook bouwde Sandra een goede band op met de kinderarts van het Sophia Kinderziekenhuis. Ze kon haar altijd bellen. Die kinderarts is belangrijk geweest voor Sandra. Ze heeft haar gestimuleerd om hulp te zoeken toen ze problemen kreeg met de opvoeding van Sofia.

Problemen met het opgroeien

De periode na de geboorte van Sofia was moeilijk voor Sandra. Sofia had tijdens de bevalling een zuurstoftekort gehad en lag na de geboorte op de intensive care. Ze had ook een afwijking aan haar hart, waaraan ze geopereerd is toen ze negen maanden oud was.

Rond de leeftijd van twee jaar begon Sofia lastig gedrag te vertonen. Ze ging met dingen gooien, ze luisterde niet meer naar haar moeder en ging haar steeds meer uitproberen. Ze begon ook andere kinderen te bijten. Ze kon niet praten. Het gooien of bijten was haar manier om zich

24 Dit portret van begin 2015 is gebaseerd op twee interviews met Sandra, een gesprek met haar en een vriendin en een interview met de betrokken gezinscoach van ASVZ.

te uiten en aan te geven dat ze iets niet leuk vond of dat ze iets anders wilde. Sandra reageerde op dit gedrag met schreeuwen en klappen geven. Het voelde voor haar alsof ze aan het bekvechten was met een volwassene. De kinderarts gaf aan dat ze hulp moest gaan zoeken. Via MEE is Sandra bij ASVZ terecht gekomen.

Ondersteuning door een gezinscoach

Elisa, de gezinscoach van ASVZ, hielp Sandra met het omgaan met Sofia en gaf haar advies hoe ze haar ontwikkeling kon bevorderen. Sofia had een taalachterstand en kon bijna helemaal niet praten. Ze kon alleen 'mama' zeggen. Ook een aantal basisvaardigheden als lopen, klimmen en puzzelen moesten verder ontwikkeld worden, omdat ze daarmee achterliep. Ze vroeg veel aandacht en Sandra had niet zo veel geduld met haar. Sandra leerde van Elisa om beter met Sofia om te gaan, bijvoorbeeld door middel van belonen en complimenten geven.

Inmiddels heeft Sandra vier jaar ondersteuning gehad van Elisa, omdat er telkens andere problemen opdoken. Eerst met de ontwikkelingsachterstand, later met haar gedrag en met eten. Ze wilde bijvoorbeeld niet eten als het te papperig was. Via ASVZ werden er ook een aantal onderzoeken gedaan. Daaruit bleek dat Sofia ADHD had, waardoor ze rusteloos was en zich maar heel kort kon concentreren. Kinderen met het syndroom van Down beleven prikkels vaak anders. Zo bleek Sofia hypersensitief voor geluid te zijn. Dat betekende dat wanneer haar moeder schreeuwt, dat al snel teveel voor haar is. Daarnaast was ze juist minder sensitief voor lichaamsbeleving. Een duwtje komt bij haar bijvoorbeeld veel zachter aan dan bij iemand anders. Deze onderzoeken hielpen Sandra en de gezinscoach in hun benadering van Sofia.

Het was voor Sandra zwaar om de opvoeding van Sofia alleen te doen. Om haar te ontlasten is een indicatie voor buitenschoolse opvang en voor een logeerhuis aangevraagd. Sofia zit op een school voor speciaal basisonderwijs en gaat begin 2015 een halve dag per week naar een buitenschoolse opvang van ASVZ. Sinds mei 2014 gaat ze één keer per maand een weekend naar een logeerhuis van ASVZ.

Sandra krijgt ten tijde van het interview, begin 2015, nog steeds pedagogische ondersteuning van de gezinscoach van ASVZ, om beter om te kunnen gaan met het gedrag van haar dochter. De gezinscoach komt wekelijks op verschillende tijden langs en begeleidt Sandra bij de opvoeding van Sofia. Ze kijkt bijvoorbeeld hoe Sofia eet, doucht of televisie kijkt. Ze doen spelletjes of gaan naar buiten, om een rondje te lopen of om naar de supermarkt te gaan. Wekelijks komen ook een logopedist en een ergotherapeut aan huis. Verder gaat Sandra een aantal keren per jaar met haar dochter voor allerlei controles naar het Sophia kinderziekenhuis.

Eigen kracht

Sandra geeft aan dat het niet makkelijk is om een kind met een beperking te hebben, zeker niet als je een alleenstaande moeder bent. Ze is erg blij en tevreden met de hulp die ze van de gezinscoach van ASVZ krijgt.

'Ik krijg tips en ik oefen daarmee. Af en toe vond ik het zwaar, maar als ik niet oefen dan gaat het echt mis. Bijvoorbeeld als Sofia gaat schreeuwen, dan moet ik niet terug schreeuwen, maar tot tien tellen. Bijvoorbeeld als ik zeg dat we over vijf minuten gaan douchen, dan zet ik een kookwekker. Maar dan hoor ik haar al zeggen dat ze niet wil of dat ze iets anders moet doen. Dan ga ik tellen of ik loop weg om niet te schreeuwen. Als je Sofia hoort zeggen dat ze het niet wil, dan zeg ik in mezelf 'je kan het' en dan pak ik haar bij de hand, zoals ik heb geleerd. Dan gaat het wel rustig.

Maar af en toe dacht ik ook 'Ik ga niet tellen, want dit kán toch niet, ze moet in één keer luisteren!'. Nu weet ik inmiddels dat veel informatie bij kinderen met het syndroom van Down wat later binnenkomt. Dus ook de gedachten over wat ze met de informatie moeten doen komen later, bijvoorbeeld of ze moeten reageren of stil moeten zijn. Het is soms wel moeilijk, bijvoorbeeld als ik moe ben. Maar als ik het doe, dat tellen dus, dan helpt het echt. Vroeger ging ik schreeuwen en wat krijg je terug? Geschreeuw. Met de gezinscoach ben ik echt heel veel gegroeid.'
Elisa, de gezinscoach:

> *'Sandra is echt gegroeid. Zeker als ik dat vergelijk met toen we net begonnen waren. Ze is echt iemand die best wel snel en hard schreeuwt en dan wil ze dat het nú gebeurt. Nadat we die onderzoeken hebben gedaan met de ergotherapeut, waaruit bleek dat Sofia overprikkeld raakte door van alles, begreep ze haar dochter beter: 'Zóóó, ik heb m'n dochter het al die tijd zo moeilijk gemaakt, want ik wil dat ze dit doet en dat, maar ze begreep me gewoon niet'. Dat heeft haar geholpen om te bedenken wat ze wil en hoe ze met haar dochter moet omgaan. Dat was een eyeopener voor haar.'*

Het gaat op dit moment ook goed met Sandra: 'Sofia gaat om de vier weken een weekend naar het logeerhuis. Dat vind ik prettig. Ik krijg dan de tijd om tot rust te komen, als Sofia daar logeert. Hierdoor is de sfeer in huis prettiger. Het doet Sofia ook goed. Ze heeft het in het logeerhuis naar haar zin en als ze thuis komt, gaat ze aftellen wanneer ze weer mag. Ze kijkt er naar uit. Ze doen heel veel leuke dingen. Ze krijgt elke keer dezelfde kamer en ik vertrouw ze 100%. Sofia gaat er vrolijk naartoe en komt vrolijk terug. Sofia vindt het bij de BSO ook geweldig. Er is professionele hulp en het contact met deze mensen is goed.'

Sociaal netwerk

Het sociale netwerk van Sandra is klein. Haar ouders, broers en zus wonen op Curaçao. Ze heeft wel een goede band met haar familie. Ze zijn positief en steunen haar door te zeggen dat ze het kan. Als het kan probeert ze daar twee keer per jaar naartoe te gaan, afhankelijk van hoe het met haar moeder gaat. Bij haar moeder is een aantal jaren geleden borstkanker geconstateerd. Ze heeft een sterke band met haar moeder. Met haar familie is dagelijks contact via Skype.

De vader van haar dochter is nu volledig uit beeld. Het laatste contact was drie jaar geleden. Ze heeft een nieuwe vriend. Ze wonen apart, dat vindt Sandra prettiger. Het nieuws dat ze zwanger was van haar nieuwe vriend kwam als een complete verrassing. Ze wilde eigenlijk geen kinderen meer, want Sofia is en blijft een zorgenkind.

Sandra:

'Maar ja, het is nu eenmaal zo en ik kan er niets meer aan doen. We blijven apart wonen. Hij daar, ik hier. Dat vind ik fijn. We praten nu meer over het kind dan over onszelf. We kijken wel over een paar jaar hoe het met de relatie gaat. Maar voorlopig voel ik me zo goed met m'n kleine en m'n buikje nu. Misschien gaat het goed en misschien niet. Bij de vader van Sofia dacht ik ook dat hij de prins op het witte paard was, maar het ging toch anders. Dus ik zie wel hoe het gaat.'

Sandra heeft een goede vriendin die in Den Haag woont. Die vriendin kent ze vanaf dat ze een baby was. Deze vriendin kan goed met Sofia omgaan. Ze blijft rustig en Sofia luistert ook goed naar haar. Verder heeft ze nog een andere goede vriendin die in Capelle woont. Ze kennen elkaar van de opleiding en zijn ongeveer 11 jaar met elkaar bevriend. Deze vriendin paste wel eens op Sofia toen ze nog klein was, maar ze had daar een minder goed gevoel bij, omdat zij minder geduld heeft met Sofia. Beide vriendinnen zijn van Antilliaanse afkomst, alleenstaand en ze hebben allebei ook een dochter.

Weinig vertrouwen in mensen

Sandra vertrouwt weinig mensen. Ze beschermt haar dochter, ze is bang dat haar iets overkomt. In het verleden heeft ze negatieve ervaringen gehad in de opvang van Sofia. Dat heeft haar vertrouwen in andere mensen doen afnemen. Sandra vertelt dat haar dochter drie maanden oud was, toen ze voor het eerst naar de kinderopvang ging. In het begin ging het goed, maar op een gegeven moment werd het een drama. Sofia begon veel te huilen en Sandra had geen goed gevoel meer bij de kinderopvang. Om haar opleiding af te kunnen maken, besloot ze om haar dochter voor drie maanden naar haar ouders op Curaçao te sturen. Bij terugkomst uit Curaçao bracht ze Sofia naar een gastouder van KindeRdam. Daar ging het ook mis. Sandra weet niet wat er precies is gebeurd, maar haar dochter wilde op een gegeven moment niet meer gaan. 'Ze hebben met me gesproken, maar ik wilde niets horen. In die tijd had ik echt een kort lontje.' Ze heeft Sofia toen na een half jaar weggehaald bij die gastouder. Op dat moment vertrouwde ze niemand meer.

Sandra:

'Sofia kan zich niet goed uiten, ze kan niet goed een verhaal vertellen. Als ze zou zeggen: 'Ik heb pijn hier', dan ga ik meteen denken: 'Oh, ze was bij die en die en wat heeft die persoon met m'n kind gedaan?'. Ook bij haar goede vriendin in Den Haag mag Sofia niet blijven slapen. 'Ze mag daar wel overdag zijn, maar ze mag daar niet blijven slapen. Zo ben ik zelf ook opgevoed. Je slaapt gewoon thuis.

Ook met sporten ga ik met haar mee. Ze doet aan judo, atletiek en één keer per week gaat ze met school zwemmen. Ik blijf daar dan zitten kijken. Zo ben ik en ik doe dat niet anders, tenzij Sofia groot wordt en ze zegt: 'Hey mama, ik wil op mezelf'. Ik wil haar echt bij mij hebben.'

Elisa, de gezinscoach:

'Sandra laat haar kind echt bij niemand alleen achter. Voordat we die indicatie voor het logeerhuis aan gingen vragen, hebben we het ook geprobeerd. Kan ze niet een nachtje ergens logeren? Het logeren is een heel hoge drempel voor haar. Dus het opbouwen naar het logeerhuis was voor haar lastig. Ik ben tevreden dat ze het uiteindelijk toch gedaan heeft. En ze heeft het gewoon nodig. Anders houd je dit niet lang vol. Haar dochter vraagt echt heel veel aandacht. Ze is echt druk, je moet erg consequent bij haar zijn, want anders red je het niet in je eentje.'

Toekomst

Sofia had oorspronkelijk een indicatie voor de BSO en het logeerhuis die tot 2019 geldig was. Onlangs heeft Sandra een brief van de gemeente ontvangen waarin staat dat de indicatie nog maar geldig is tot december 2015. 'Ik was boos toen ik die herindicatie kreeg. Ik dacht: ik krijg hulp, ik heb vier jaar gewacht op de BSO en nu dit. Ik bedoel, ik heb geen netwerk, ik heb niks. M'n familie woont op Curaçao, m'n vader, moeder, zusje, broers. Ik bescherm Sofia echt heel veel. Ik weet het, ik doe het, want wie doet dat anders?'

Elisa, de gezinscoach:

'Het is niet zeker of ze de indicatie voor BSO en logeerhuis mag hebben tot 2019, want met de huidige veranderingen in de zorg gaan ze scherper kijken of het nodig is of niet. Ik ben toch wel bang dat ze zeggen dat je het zelf moet doen of dat je het moet proberen met je netwerk. Maar dat heeft ze eigenlijk niet in Nederland, want haar familie woont in het buitenland.'

Sandra weet op dit moment niet waar ze aan toe is. Ze heeft geen idee wat er nu verder gaat gebeuren. Wat ze van zichzelf wel weet, is dat ze niet zonder de hulp kan die ze nu krijgt. Ze weet dat er wijkteams komen en ze weet ook dat haar gezinscoach van ASVZ in een ander wijkteam terecht komt. Ze heeft gehoord dat mensen van de gemeente langs komen en dat die gaan bekijken wat je nodig hebt. Ze heeft veel vragen: 'Ik wil weten wat voor mensen bij mij thuis komen en of ik dan steeds weer mijn hele verhaal moet gaan vertellen. Daar heb ik geen zin in. Hoeveel mensen komen er, wat komen ze doen? Komen ze advies geven? Gaan ze naar buiten met mij? ASVZ doet heel veel voor hun klanten. Doet de gemeente dat ook? Wat houdt een wijkteam in? Weet die persoon van het wijkteam wel wat ze moet doen? Heeft die ervaring met kinderen met een beperking? Ik weet het nog steeds niet. Ik wil niet m'n verhaal vertellen en dan zeggen wat ik denk dat ze moeten gaan doen. Dan zeg ik: 'Rot op'.

De gezinscoach geeft aan dat het streven is om het komende half jaar af te gaan bouwen. 'We gaan binnenkort evalueren en kijken wat er nog nodig is. Daar kunnen we dan aan werken. Bij de vorige indicatie hadden we besloten dat de geplande zorg voorlopig voldoende zou zijn. Maar toen kwamen de problemen met het eten erbij. Dat we gaan afbouwen ziet Sandra zelf nog niet zitten. Dat is wel lastig voor haar. Ze is bang voor een terugval. Ik denk dat ze het niet lang kan volhouden, als ze niet gecoacht wordt. Dat er iemand is die af en toe zegt: 'Dit hebben we afgesproken, hoe gaat het nu met je?'. Ook als Sofia in een andere leeftijdsfase komt, bijvoorbeeld als ze gaat puberen, zal ze hulp nodig hebben om even af te stemmen.

Anderhalf jaar later (medio 2016)

'Ik kijk er nu anders tegenaan. Ze (wijkteam) kunnen toch heel veel helpen. Ik heb nu alles wat ik nodig heb. De wijkteammedewerker belt me ook van heb je dit en dat gehoord. Dus dat gaat ook goed. Dus, in principe, een wijkteam is toch goed.' (Sandra, medio 2016).

Medio 2016 ontvangt Sandra me weer hartelijk in haar portiekflat. Het ruikt fris naar de was die op een groot wasrek in de woonkamer hangt te drogen. Het gezinnetje is uitgebreid met een dochter die inmiddels ruim acht maanden oud is. Ze ligt te slapen, maar wordt tijdens het gesprek wakker en komt er dan gezellig bij. Ze oogt ondernemend, ze kruipt rond en maakt allerlei geluidjes. De oudste dochter Sofia is naar school. Met een kop thee blikken we terug op het afgelopen jaar. Er is veel gebeurd.

Overzicht hulpverlening sinds 2014 tot 2017

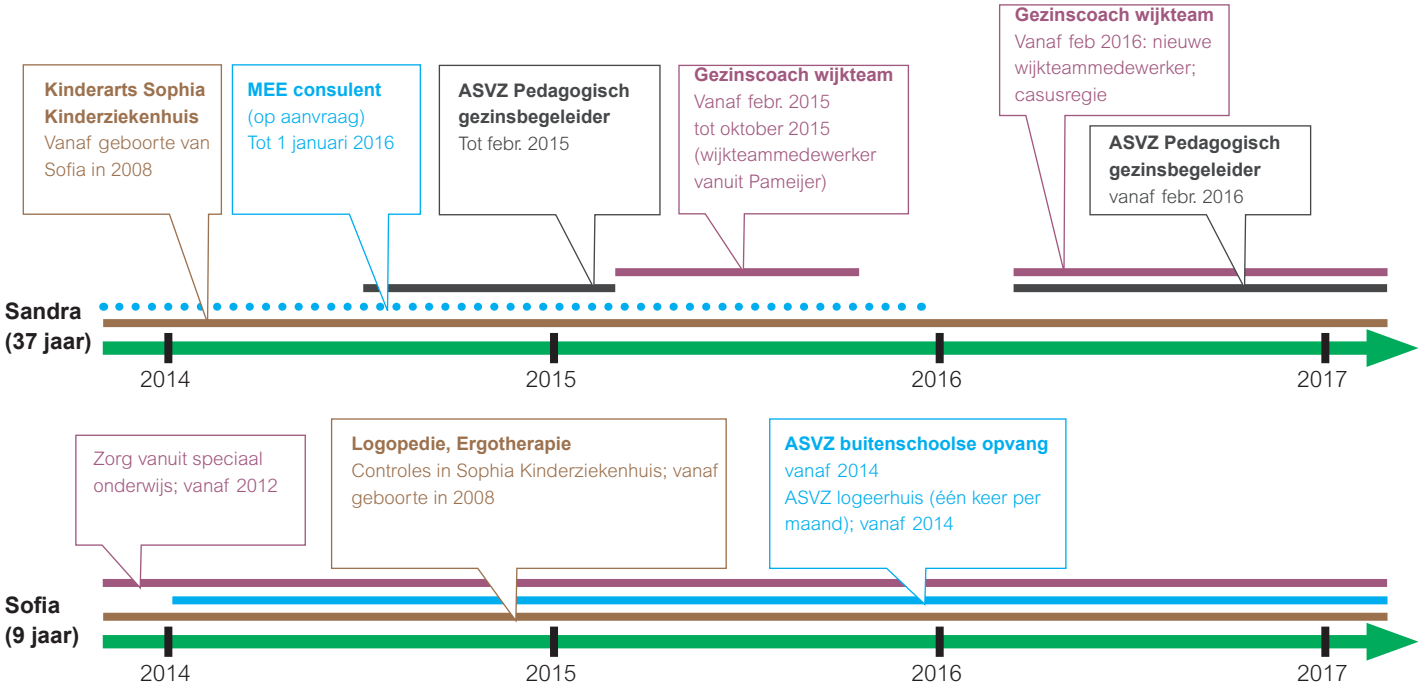

Vertrek gezinscoach ASVZ, nieuwe coach

Bijna een jaar geleden vindt een grote verandering in de hulpverlening voor Sandra plaats. Haar gezinscoach van ASVZ, Elisa, kondig aan naar het buitenland te vertrekken, in verband met het werk van haar man. Elisa gaat op zoek naar een opvolger en daar maakt Sandra zich zorgen over. Ze vraagt zich af of ze wel de juiste hulp gaat krijgen. Voor haar betekent dit hulp van professionals die verstand hebben van kinderen met een beperking. Sandra vertelt hierover:

'Ik zeg tegen Elisa: als je een vrijwilliger regelt of een andere instantie die me niet kan helpen, dan wil ik het niet. Elisa wist van mij dat als je geen professioneel iemand bent, dat het dan ophoudt voor mij. Klaar.'

Elisa stelt op een gegeven moment Annet voor, een medewerker van Pameijer. Sandra is in de veronderstelling dat ze vergelijkbare hulp gaat krijgen als de hulp die ze tot nu toe van ASVZ heeft gekregen. Sandra:

'Ik had op dat moment vertrouwen in die vrouw. Ze hebben me gezegd dat ze van Pameijer is. Ik dacht Pameijer, dat is concurrentie van ASVZ, dat moet goed zijn.'.

Zwangerschap en verwarring rondom de nieuwe coach

De zwangerschap van Sandra verloopt niet zo goed omdat haar kindje niet goed groeit. Enkele weken eerder dan gepland, wordt de bevalling ingeleid. De bevalling is zwaar en uiteindelijk

is een keizersnede nodig. De periode na de bevalling is pittig voor Sandra. Sandra vindt het moeilijk om haar aandacht te verdelen tussen Sofia en haar jongste dochter. Ze reageert dit af op haar vriend en Sofia. Ze vertelt dat ze wel wist dat ze niet moest schreeuwen tegen Sofia, maar met een kleintje erbij was dat toch anders. Het was moeilijk om goed te reageren als haar jongste dochtertje huilde en Sofia aandacht vroeg.

Het contact met Annet verloopt niet goed, het 'klikt' niet. De tips die ze krijgt, kende ze al, maar het lukte haar niet de tips op te volgen. Ze krijgt niet het duwtje in de rug wat ze gewend was van de gezinscoach van ASVZ. Annet komt af en toe langs of ze hebben telefonisch contact, maar Sandra heeft het gevoel dat ze er weinig aan heeft. In oktober geeft ze bij Annet aan dat ze ASVZ terug wil omdat ze vindt dat het niet goed gaat en er geen klik is. Dan krijgt ze tot haar grote verbazing van Annet te horen dat Annet niet hetzelfde werk doet als Elisa. Sandra heeft al die maanden gedacht dat ze vergelijkbare hulp als van ASVZ zou krijgen, maar dat blijkt niet zo te zijn. Annet blijkt van het wijkteam te zijn.

Sandra:

'Die vrouw kwam hier en heeft zich voorgesteld als 'Annet van Pameijer'. Nu geeft ze me een kaartje en zegt: 'Kijk, ik ben van het wijkteam'. Ik zeg: Jij hebt me gezegd dat je van Pameijer bent. Hoe zit dat? Als je van het wijkteam was, had ik je gezegd 'daar is mijn deur, ga weg want ik wil geen mensen van het wijkteam'. Klaar. De gemeente niet, niemand kan me zeggen wat moet. Ik was zó boos. Ik voelde me in de maling genomen.'

Sandra is op dat moment helemaal klaar met Annet. Ze geeft haar de schuld, want zij heeft gezien hoe haar situatie was en heeft hier volgens haar niet adequaat op gereageerd:

'Ik ging stressen, want al die maanden zag ze hoe ik met m'n kind omging, dat ik problemen had, na m'n bevalling. Ze heeft niets gedaan. Zij moest me weer bij ASVZ aanmelden. Dat heeft ze niet gedaan, terwijl ze wist van m'n problemen.'

Boosheid, angst, weinig geduld

De verwarring rondom Pameijer en wijkteam zorgt voor veel boosheid bij Sandra. Er klinkt ook angst in haar verhaal door. Angst dat Sofia bij haar weggehaald zou kunnen worden. In haar woorden:

'Als iemand me komt zeggen dat Sofia niet meer bij mij in huis kan, dan gaan ze zien wat ik doe. Want dan word ik helemaal gek. Ik hoef niet elke dag hulp, maar minstens één keer per week, want Sofia heeft het syndroom van Down en dat wordt pittig. Ik moet op de hoogte blijven wat ik moet doen. Anders wordt het te zwaar voor mij. Sofia is nu 8½ en ik heb al problemen.'

Sandra geeft aan dat ze weer meer geduld moet proberen te hebben. Het ging goed toen ze begeleid werd door de gezinscoach van ASVZ. Wat ze toen heeft opgebouwd, is nu helemaal weg. De ergotherapeut en school zien dat ook. Ze heeft de laatste tijd veel gesprekken gehad op school. De leerkrachten zien dat Sofia aandacht nodig heeft en ze proberen haar daarbij te ondersteunen. Ze probeert elke dag een tijdje alleen met Sofia bezig te zijn, maar dat is vaak niet genoeg, want als Sandra met haar jongste dochtertje bezig is, blijft ze aandacht vragen. Voor Sandra is het moeilijk om dan niet te gaan schreeuwen.

Aanmelding bij ASVZ en contact met het wijkteam

Nadat Sandra in oktober bij Annet heeft aangegeven dat ze vindt dat het niet goed gaat, dat er geen klik is en dat ze ASVZ terug wil, meldt Annet haar aan bij ASVZ. Maar als een verpleegkundige van het consultatiebureau, met wie ze contact heeft voor haar jongste dochter, in december voor haar gaat informeren bij ASVZ, blijkt ze niet in de computer te staan. Ze komt op een wachtlijst te staan en pas in februari wordt er vanuit ASVZ contact met haar opgenomen voor een intakegesprek. Ze heeft dan vanaf oktober geen hulp meer gehad.

Ook vanuit het wijkteam wordt opnieuw contact met haar opgenomen, omdat het inzetten van specialistische hulp via het wijkteam verloopt. Annet is inmiddels weg bij het wijkteam. Sandra krijgt te horen dat er bij het wijkteam weinig in haar dossier staat. Volgens haar een paar zinnetjes, maar geen informatie over dat het gezin een probleem heeft. Ze moet haar hele verhaal weer opnieuw vertellen aan de medewerker van het wijkteam en dat irriteert haar.

Huidige hulpverlening: samenwerking ASVZ en wijkteam

Sandra krijgt medio 2016 weer wekelijks ondersteuning van een pedagogisch gezinsbegeleider van ASVZ. Vanuit ASVZ is een ondersteuningsplan geschreven en het wijkteam heeft dit overgenomen. De regie ligt bij de wijkteammedewerker. Om de drie maanden zitten Sandra, de wijkteammedewerker en de pedagogisch gezinsbegeleider van ASVZ bij elkaar om te evalueren hoe het gaat. Ze zitten nu met z'n allen op één lijn. Met de pedagogisch gezinsbegeleider van ASVZ heeft Sandra een klik en ze krijgt weer de 'push' die ze naar eigen zeggen zo nodig heeft. Er wordt weer gewerkt aan haar geduld, wat haar zwakke punt is. Ook met de medewerker van het wijkteam heeft ze goed contact. Het is volgens Sandra een hele leuke vrouw. Ze kan haar bellen als er iets is. De indicatie voor gezinsbegeleiding was vastgesteld voor een half jaar en is onlangs met een half jaar verlengd. Elke zes maanden wordt bekeken of de doelen zijn behaald en of er nieuwe doelen zijn. Wanneer er nieuwe doelen zijn, dan wordt de begeleiding met zes maanden verlengd.

Een positief punt voor Sandra is dat er onlangs iemand van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) langs is geweest om te beoordelen of Sofia een Wlz-indicatie kan krijgen[25]. Sandra vertelt dat iemand kwam kijken of Sofia voor de rest van haar leven zorg nodig heeft. Met het syndroom van Down is dat duidelijk en om die reden is een Wlz-indicatie afgegeven. Voor nu valt het logeerhuis en de BSO van ASVZ hieronder. In de toekomst zou het kunnen gaan om begeleid wonen.

Sandra is tevreden met de hulp die ze krijgt. Haar mening over het wijkteam heeft ze bijgesteld. Sandra vertelt hierover:

'Ik kijk er nu anders tegenaan. Ze kunnen toch heel veel helpen. Ik heb nu alles wat ik nodig heb. De wijkteammedewerker belt me ook van heb je dit en dat gehoord. Dus dat gaat ook goed. Dus, in principe, een wijkteam is toch goed.'

Sociaal netwerk

Sandra's relatie met haar vriend is redelijk goed. Hij komt elke dag even bij zijn dochtertje kijken. Af en toe komt hij de kinderen ophalen, dan kan ze even de stad in met een vriendin. Ze willen op den duur wel gaan samenwonen, maar nu nog niet.

Sofia gaat nog steeds één keer per maand een weekend naar het logeerhuis en heeft het daar erg goed naar haar zin. Met Sandra's ouders op Curaçao is contact via Skype. Vanwege gezondheidsproblemen van haar moeder hebben haar ouders haar jongste dochtertje nog niet gezien. Sandra probeert om aan het einde van het jaar zelf naar Curaçao te gaan.

De pedagogisch gezinsbegeleider geeft aan dat haar sociale netwerk klein is en dat ze aan het kijken zijn hoe ze dit kunnen vergroten:

'In principe kijken we naar het sociale netwerk, maar wat er niet is dat kunnen we niet gebruiken. We gaan wel kijken of we het met andere gezinnen misschien kunnen vergroten. Dan gaat het om gezinnen die weten wat zij doormaakt en dat ze een beroep op hen kan doen. Niet zozeer voor opvang, maar gewoon om mee te praten. Bij ASVZ zijn we aan het kijken welke gezinnen we mogelijk kunnen matchen.'

Eigen kracht

Nu haar leven weer in een wat rustiger vaarwater terecht is gekomen, gaat het met Sandra ook beter. De pedagogisch gezinsbegeleider van ASVZ die nu enkele maanden in het gezin komt, vertelt dat de kracht van Sandra zit in haar vermogen tot zelfreflectie:

'Sandra heeft heel veel zelfkennis, ze kan heel goed benoemen waar ze tegenaan loopt in de opvoeding van de kinderen en weet dat nu met mij ook om te zetten naar verbeteringen. Ik zie ook echt wel verbeteringen bij haar. Ze wordt steeds rustiger. In het begin zat ze met haar spanning echt aan het plafond en dat liet ze ook merken in haar opvoeding. Nu zie ik dat het steeds beter gaat. Ze kan nu een bepaalde rust uitstralen en ook genieten van de kinderen.'.

---

25 Sinds begin 2015 is de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) vervangen door o.a. de Wet langdurige zorg. De Wet langdurige zorg is bedoeld voor mensen die voortdurend (intensieve) zorg nodig hebben in de nabije omgeving. Alles wat de cliënt nodig heeft, wordt vanuit de Wlz geregeld, namelijk verblijf, begeleiding, verpleging en verzorging, geneeskundige zorg en behandeling in verband met de ziekte, beperking of stoornis, hulpmiddelen, vervoer.

'Je hebt genoeg mensen die denken dat ze het wel alleen af kunnen, en daar loopt het in de soep. Zij weet wel heel goed waar haar leer- en verbeterpunten liggen. Ik vind het heel knap dat ze naar zichzelf kan kijken en dat ze ziet wat ze nog kan leren. Dat kan ze ook. Dat ze dat kan, weet ik eigenlijk wel zeker. Ze wil echt het allerbeste voor haar kinderen.'

Sandra:

'Het wordt wel pittig, met Sofia. Met kinderen met het syndroom van Down moet je echt heel veel geduld hebben. En dat heb ik niet. Het is een zware weg, laten we het zo zeggen. Maar het gaat wel, ik doe m'n best.'

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Rachima

Sonja

‘Hamid’

Een 20-jarige jongen die begeleiding krijgt vanuit Intensief case management na een verblijf van negen maanden in de gevangenis

Eind 2014-begin 2015

‘Mijn ouders kwamen mij ophalen van de gevangenis. In de auto vroeg mijn vader naar mijn toekomstplannen. Ik wist het niet. Ik had helemaal niks; geen afgemaakte opleiding en geen inkomen. Alleen openstaande boetes.’ (Hamid: april 2015)

Inleiding

Hamid is een jongen van 20 jaar en van Marokkaanse afkomst. Hij woont bij zijn ouders, met zijn 25-jarige zus en jongere broers van 7 en 16 jaar. Hij is geboren en getogen in de wijk Feijenoord. Hamid stond op de ‘ High Impact Targets(HIT)-lijst’. Dat is een lijst met mensen die een zwaar delict hebben gepleegd waarbij er sprake is van een ‘high impact’ bij slachtoffers. Hij heeft negen maanden in de cel gezeten en is maart 2014 vrijgekomen. Eenmaal op vrije voeten heeft een hulpverlener van Radar contact met hem gezocht en begeleiding aangeboden. Hij is hiermee akkoord gegaan. Een paar maanden later spreek ik hem, in het buurthuis waar hij nu vrijwilliger is.

De ontsporing

Hamid vertelt over zijn jeugd:

‘In mijn jeugd was ik een vervelend jochie. In winkels stal ik kleine dingen. Ik zorgde voor overlast. Ik kwam vaak laat thuis. Ik was op jonge leeftijd begonnen met roken en blowen. Toen ik 14 of 15 was moest ik via de politie wekelijks naar de reclassering. Het was belangrijk om daar naar toe te gaan, omdat zij een verslag schrijven over hoe ze de afgelopen periode met je hebben gewerkt en hoe het is gegaan. Als dat positief is, heb je een voordeel. Mijn ouders waren in die tijd vaak kwaad op mij en ik heb ook flinke klappen gekregen. Dat deed me wel wat. Maar hoeveel klappen je ook krijgt, je kunt niet tegen je ouders gaan schreeuwen en schelden. Dan ga je je agressie op iemand anders afreageren; dan ga je weer de fout in. Ik was best wel agressief en als iets niet meeviel of als het niet maar mijn zin was, ging ik schreeuwen en schelden.’

Vriend Mohammed:

‘Toen hij wat ontspoorde was dat een reden om nog meer te ontsporen. Hij kreeg geen steun, want je bent maar dat kleine boefje… dan heb je geen liefde meer. Als een persoon geen liefde krijgt, gaat hij het bij de verkeerde mensen zoeken.’

Op school ging het niet goed met Hamid. Hij spijbelde veel en kwam uiteindelijk terecht op een opleiding voor het laagste niveau MBO, Arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent (AKA). Daarna probeerde hij diverse MBO vervolgopleidingen. Geen enkele daarvan heeft hij afgemaakt:

‘Ik zat in de klas voor AKA bij jongens die moeite hebben om te leren. Die school had meer praktijk dan theorie. Daar heb ik mijn niveau 1 diploma gehaald. Toen ben ik doorgegaan naar Autotechniek MBO op niveau 2, maar dat heb ik niet afgerond. Daarna koos ik voor Helpende Zorg om jongerenwerk te kunnen doen. Dat heb ik ook niet afgerond. Ik was veel afwezig en niet echt serieus met school bezig. Gewoon dom. Ik heb ook nog even een opleiding Beveiliging geprobeerd op een andere school. Dat ging ook niet en toen ben ik helemaal gestopt met school.’

Hamid was intussen 17 jaar. Hij kwam regelmatig in aanraking met de politie, voor zoals hij zegt ‘domme dingetjes’ als autodiefstal en tanken zonder te betalen. Hij had daardoor veel ruzie met zijn ouders en besloot het huis uit te gaan om bij een vriendin te wonen. Zijn crimineel gedrag

werd ernstiger. Hij heeft geen andere verklaring voor zijn criminele gedrag dan dat hij zich erg liet beïnvloeden door de jongens met wie hij omging:

'Als je omgaat met een drugsdealer, word je zelf ook een drugsdealer. Ik was heel beïnvloedbaar en deed eigenlijk met alles mee. Ik kende inbrekers en ik ben zelf ook gaan inbreken. Zo heb ik ook overvallen gepleegd, drugs gedeald; afhankelijk van de jongens met wie ik omging.'

Vriend Mohammed:

'Ik kende hem wel en als we elkaar zagen gaven we elkaar een hand. Maar we hadden verschillende vrienden. Hij was meer bezig met 'domme dingen'. Ik zag hem een keer met een gestolen auto met Belgische kentekenplaten. Ik zei toen: 'Hé Hamid, kijk uit met wat je doet. Straks zit je een paar maanden vast.' Maar bij hem is het dan van: 'Ja, ja. Ik weet wat ik doe.' Dus ik dacht: 'Als ik tijd in hem ga steken, heeft dat weinig zin. Ik hoef hem niet de les te lezen. Hij wordt uiteindelijk zelf wel wakker.'

Met veel delicten kwam hij weg, maar na een gewapende inbraak in een woonhuis wordt Hamid herkend, aangehouden en veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf:

'Andere delicten zijn niet meegerekend voor mijn gevangenisstraf. Negen maanden is eigenlijk heel weinig voor een gewapende overval in een woonhuis. We hadden de mensen bedreigd. Op een gegeven moment ben ik herkend. Ik kon niet zeggen dat ik het niet was. Die gast met wie ik was, is niet opgepakt. Daar heb ik niks over gezegd. Dat is de keus die je hebt in je verklaring. Je moet zelf opdraaien voor de dingen die je hebt gedaan, toch?'

Gedurende de tijd in de gevangenis in Dordrecht realiseerde Hamid zich wel wat hij belangrijk vond in het leven. Ondanks dat het comfort beter was dan verwacht en hij makkelijk contacten legde met medegevangenen, miste hij de vrijheid.

In de gevangenis kreeg hij niet veel bezoek, alleen van zijn vader:

'Mijn vader kwam af en toe op bezoek, maar ik had liever niet dat hij mij zag in zo'n situatie. Ik zag aan de uitdrukking in zijn ogen dat hij verdrietig was. Ik kon wel met hem praten maar niet over alles. Mijn moeder kwam niet en dat wilde ik ook niet. Ik wilde niet dat ze daar kwam huilen en zo. Beter van niet. Mijn zus is getrouwd en heeft een man en kind en die kwam ook niet.

Er gebeurde toch wel veel met me in de gevangenis. Je vrijheid wordt afgepakt. Dan kom je er echt pas achter wat je allemaal mist: dat je het liefst bij je moeder thuis eet, in je eigen lekkere bed slaapt en gewoon buiten bent met je eigen vrienden. Maar in de gevangenis gaat de deur dicht. Je kan geen kant meer op. Je zit gewoon in je cel.'

Na negen maanden kwam Hamid weer vrij en werd opgehaald door z'n ouders:

'In de auto vroeg mijn vader naar mijn toekomstplannen. Ik wist het niet. Ik had helemaal niks; geen afgemaakte opleiding, geen inkomen. Alleen heel veel openstaande boetes. Maar ik dacht wel: ik heb het gehad met die gevangenis. Ik word wat ouder en kan beter een serieus leven gaan leiden. Maar in deze tijd is het wel moeilijk om werk te vinden.'

Intensief Casemanagement

Nadat Hamid vrij kwam uit de gevangenis, zocht ICM coach Lydia van Radar hem op.Lydia vertelt hoe dat gaat:

'Als iemand op de HIT lijst staat en uit detentie komt, dan gaat er een signaal naar een van de organisaties die intensief case management bieden. Dan traceren we waar deze persoon zich bevindt. Vervolgens zoeken we hem samen met een politieagent op, bij hem thuis of gewoon op straat. Eerst vragen we naar zijn situatie. Meestal zwerven ze weer rond en hebben ze geen inkomen. De kans is dan groot dat ze weer in hun oude fout terugvallen: het scoren van makkelijk geld. Vervolgens doe ik ze een voorstel. Als ze aangeven mee te willen doen, beloof ik ze dat ze begeleiding krijgen in het voor elkaar krijgen van een inkomen/uitkering en het zoeken naar een dagbesteding.'

Hamid bevond zich ergens op een pleintje toen Lydia hem aansprak:

'Ik ging al snel akkoord met het aanbod van Lydia. Ik ben daarna bij haar langs gegaan op kantoor en we hadden een eerste gesprek. Gewoon om kennis te maken en te vertellen wat ik nou wilde gaan doen en wilde bereiken. Ik was al bezig met een uitkering aan te vragen, maar dat lukte niet zo goed. Lydia regelde meteen een afspraak voor mij met het Jongerenloket voor een uitkering. Die is nu in behandeling en ik heb zelfs al een voorschot gekregen. Ook helpt ze mij om mijn rekeningen op orde te krijgen en om regelingen te treffen met de schuldeisers. De rekeningen worden steeds hoger en hoger. Eerst kreeg ik al die rekeningen en gooide ze op een hoop. Die bleven zich dus maar opstapelen. Laatst heb ik ze allemaal naar Lydia gebracht. Daar hebben we gekeken naar wat bij wat hoort: verzekeringen, boetes, deurwaarders… We hebben stapeltjes gemaakt en alles in mapjes gedaan. Het bleek opgeteld ongeveer 3000 euro te zijn. Ik heb verschillende organisaties gebeld en gevraagd of ze het even kunnen laten liggen totdat ik een inkomen heb. Want ze kunnen wel met een rekening komen, maar als ik geen geld heb, kan ik niet betalen.

Ik zie Lydia iedere week. We hebben niets afgesproken verder. Ze zei dat zolang ik hulp nodig heb, ze me zal begeleiden.'

In april 2015 is Hamid intussen zeven maanden op vrije voeten, maar heeft nog niets van de reclassering gehoord:

'De reclassering zou contact met mij opnemen, maar dat gebeurde maar niet. Nu zeven maanden later, hebben ze nog steeds geen contact opgenomen. Ik heb ze gebeld en ze zeiden dat ik nog niet op de lijst stond en dat ik daarop moest wachten. Ik begrijp niet waarom dat zo lang duurt.'

Vrijwilligerswerk in het buurthuis

Nog voordat Hamid begeleiding kreeg van Radar, kreeg hij het plan om als vrijwilliger te gaan werken in het buurthuis. Hierbij speelde Mohammed een belangrijke rol. Mohammed is een buurtgenoot, eerstejaars HBO student rechten, en al langer vrijwilliger in het buurthuis:
Vriend Mohammed:

'Toen Hamid uit de gevangenis kwam, was hij nog niet erg 'rustig'. Hij zocht z'n oude vrienden op. Even had hij een baantje, maar toen hij dat niet meer had, heb ik met hem gesproken. Ik was bang dat hij weer het verkeerde pad op zou gaan. Ik zei: 'De politie houdt je in de gaten en er zitten allemaal schuldeisers achter je aan. Kijk uit wat je doet, want ze hebben weinig medelijden.'

'Ik merkte dat Hamid ook wel vrijwilligerswerk wilde doen. Hij vroeg: 'Kan ik helpen met het organiseren van voetbal?' Hij wilde ook met jongeren praten en zijn verhaal vertellen. Hij wilde vertellen dat je met het doen van 'domme dingen' niet ver komt. Ik zag aan de manier waarop hij keek, dat hij mij als voorbeeldfiguur zag.'

Er gingen nog een paar weken overheen, tot Hamid zich aanmeldde als vrijwilliger.
Hamid:

'Ik heb met de directrice van het buurthuis gesproken en gaf aan dat ik als vrijwilliger wilde komen werken. Het mocht. Intussen ben ik voor minimaal 20 uur per week hier bezig. Eigenlijk wel meer. In die 20 uur sta ik achter de bar en zo, om mensen te helpen als ze wat nodig hebben. Maar ik heb ook de aparte momenten dat ik bezig ben met onze groep 'Feijenoord jongeren'. Met Mohammed en twee andere jongens zijn we de groep gestart om activiteiten voor jongeren te organiseren. We bieden niet zomaar alles aan. Ze moeten er wel iets voor terug doen. Om een paar uurtjes te kunnen voetballen in de zaal, gaan we daarvoor of daarna in de buurt een veegactie doen. Voor wat hoort wat. Dat doen we voor jongeren tot 16 jaar. De oudere jongens van 16, 17 of 18 jaar moeten bijvoorbeeld een uurtje in de wijk surveilleren. De overlast is hier ook best wel groot.'

Coach Lydia:

'Dat hij nu bij het buurthuis werkt, is zijn eigen verdienste. Ik heb daar niets aan gedaan. Hij is er zelf opaf gestapt.'

Waardering van de hulpverlening

Hamid is bijzonder te spreken over de begeleiding van Lydia:

'Haar beoordeel ik met een dikke 10. Ze staat iedere keer klaar voor mij om het samen op te lossen. Lydia verwacht niet dat je zomaar alles aan haar overlaat. Niet zo van: 'Hier Lydia, heb dit en dat, wil jij dat oplossen'. Nee, je moet samen tot een oplossing komen. Ik moet dus niet verwachten dat ik alle rekeningen naar haar kan brengen en kan vragen of ze al die instanties gaat bellen. Ik moet zelf bellen waar Lydia bij zit. Ze helpt wel zodra ik ergens vast zit en niet weet wat ik moet zeggen.

Af en toe belt ze wel en dan merk ik wel dat alles wat zij doet en zegt, veel makkelijker gaat dan wanneer ik het doe. Als ik bel en zeg: 'Ik ben Hamid en ik bel voor dit of dat', dan staan ze niet meteen klaar. Zij belt en zegt: 'Ik ben Lydia, ik ben van Radar en zit hier met een cliënt van mij'. Dan gaat het een stuk makkelijker.'

Sociaal netwerk

Mohammed is intussen de belangrijkste vriend geworden van Hamid:

'Mohammed is de enige vriend die ik alles kan vertellen. Hij helpt mij met veel dingen. Als ik ergens mee zit en ik heb hulp nodig, dan kan ik altijd bij hem terecht. Het is echt een goede jongen.'

Vriend Mohammed:

'Ik help hem met brieven. Ook met z'n CV, want dat had hij nog niet. De meeste zaken gaan via Lydia en ook via z'n advocaat. Voor hen moet hij af en toe dingen mailen en scannen. Daar help ik hem mee.'

In korte tijd is het netwerk van Hamid aan het veranderen:

'Eerst ging ik om met de slechte jongens en liet ik de goede jongens staan. Nu is dat andersom. We kennen elkaar allemaal. We zijn van deze buurt. Je weet dus wie wat doet. Je hebt goeden, die zitten op school of hebben werk. Maar je hebt ook die andere jongens, van wie je weet dat ze inbreken, overvallen plegen en zo.'

De relatie met zijn ouders is weer sterk verbeterd:

'Mijn ouders zien dat ik beter bezig ben en zijn er wel trots op. Mijn vader wil mij financieel ondersteunen, maar dat heb ik liever niet. Hij is 53 jaar en werkt hard voor zijn centen. Hij werkt al 30 jaar bij hetzelfde bedrijf. Hij moet mijn moeder, mij en mijn broertjes onderhouden. Hij betaalt de huur, doet boodschappen, betaalt autobelasting, verzekeringen etc. Dan moet ik niet nog eens met mijn schulden erbij komen. Wat houdt die man dan over voor zichzelf? Ik ben degene die fouten heeft gemaakt. Ik ben degene die er voor moet opdraaien.'

In de buurt beginnen mensen anders tegen hem aan te kijken:

'Het grappige is dat niemand had verwacht dat ik het goede pad op zou gaan. Vroeger was het zo dat de ouderen van de buurt tegen hun kinderen zeiden dat ze niet met mij moesten omgaan. Nu vinden ze het niet erg als ze hen met mij zien lopen. Het is juist goed. Nu kan ik hen aanspreken op de fouten die zij maken.'

Eigen kracht

Hamid heeft in het halfjaar dat hij weer vrij is een aantal belangrijke stappen zelf gezet, maar hij realiseert zich dat hij nog maar een wankele basis heeft:

'Ik probeer het allemaal wel beter te doen, maar ik ben eigenlijk nog nergens. Ik doe dan wel vrijwilligerswerk, maar ik heb geen werk en geen opleiding. Ik moet mij dus nog wel bewijzen.'

Veel heeft hij zelf in gang gezet, zoals het kiezen van andere vrienden, onder wie Mohammed een belangrijke plaats inneemt. Hij is gestart met vrijwilligerswerk in het buurthuis. Ook heeft hij zich weer aangemeld voor een MBO opleiding Zorg en Welzijn die binnenkort gaat starten.
Hamid:

'Ik heb er nu meer vertrouwen in dat het goed gaat, omdat ik niet meer met de verkeerde jongeren omga. Die heb ik allemaal van mij afgezet. Ik zie ze nog wel op straat, maar doe er niks meer mee. Hoe zij dat vinden, interesseert mij niet. Ik ben nu met de jongeren van het buurthuis. Als ik met de jongens van hier ben, ga ik niet meer zo makkelijk om met die andere jongens. Ik zeg ze nog wel gedag, maar iedereen neemt zijn richting. Zij nemen hun richting en ik neem mijn richting.'

Een aantal zaken bleek voor hem lastiger om voor elkaar te krijgen: een uitkering en goede afspraken met schuldeisers. Hierbij heeft hij ondersteuning gekregen van Radar.
Coach Lydia legt uit:

'Het hele traject om een uitkering aan te vragen via het Jongerenloket is enorm ingewikkeld. Als je het aan een jongere overlaat om dat zelfstandig te regelen, haken ze in veel gevallen af. Ik laat ze zoveel mogelijk zelf doen, maar ben er wel bij aanwezig. Ik heb ervaring met mensen die dan wel zeggen dat ze het gaan doen, maar dan toch, omdat het veel te ingewikkeld is, afhaken.'

Hoe nu verder?

Hamid is voorzichtig positief over de toekomst, maar er hangt ook nog wel iets boven zijn hoofd:

'Ik heb wel nog een probleem, omdat justitie met een oude zaak uit 2012 is gekomen. Het was een achtervolging met een aantal politieauto's. Ik was in de auto met twee andere jongens. Ik negeerde een stopteken en gaf vol gas. Toen werd assistentie geroepen. Ik ben ergens naartoe gereden. Er reed een politieauto achter mij aan. Ik heb toen voluit op de rem gedrukt. De politie heeft mij van achter geraakt. We zijn uitgestapt en weggerend. Maar daar was nog meer politie. Ze zijn achter ons aangegaan en hebben ons gepakt. De eis is nu zes maanden celstraf en twee jaar rijontzegging. Ik ben in hoger beroep gegaan en wacht nu af. Misschien kan ik een taakstraf krijgen, maar misschien moet ik zes maanden of langer de gevangenis in. Lydia kan hierin niet zoveel doen. De rechter is degene die bepaalt. Lydia kan wel een verslag schrijven, maar als de rechter niet wil luisteren, heb ik dikke pech.'

Coach Lydia is ook bezorgd over de gevolgen van die oude zaak:

'Het gaat zo goed met Hamid, dat ik mij daardoor ook wel weer zorgen maak. Het kan één tot drie jaar duren voordat die laatste zaak behandeld wordt. Hij moet er echt rekening mee houden dat ondanks alles de rechter toch gewoon de straf oplegt. Hamid heeft tenslotte in het verleden heel veel uitgespookt en wordt misschien gezien als een draaideurcrimineel. In dat geval valt misschien alles voor hem in duigen. Hoe gaat hij daarmee om?
Hij wil er nu niet veel van weten en dat baart mij zorgen. Het lijkt wel of hij z'n hoofd in het zand stopt. Hij heeft zich aangemeld voor school, maar als hij daarmee voor een derde keer halverwege stopt, krijgt hij waarschijnlijk geen kans meer. Kan hij dat aan?
Je zou willen dat een zaak direct wordt behandeld. Het is vaker in mijn werk frustrerend dat justitie zo traag werkt. Als iemand de zaken net weer een beetje op de rails heeft, komt er nog een spook uit het verleden opduiken, dat alles weer kapot kan maken. Aan de andere kant heeft Hamid het natuurlijk ook aan zichzelf te danken. Hij kiest voor hoger beroep. Dat hoefde hij niet te doen. Dan weet je dat je het risico loopt dat je na lange tijd toch nog moet gaan zitten.
Ons contact zal binnenkort stoppen. Het enige waar ik hem nu nog in kan begeleide, zijn

schulden. Voor de rest is alles rond en heeft hij verder ook geen behoefte meer aan contact. Hij werkt in het buurthuis, hij heeft een uitkering en gaat misschien binnenkort weer naar school. Ook de wijkagent is tevreden over hem.

Als we ons contact straks afsluiten, zal ik zorgen dat er een rapport van mij ligt dat hij kan gebruiken. Ik zorg ook dat hij mijn nummer heeft, zodat hij contact kan opnemen, mocht dat weer nodig zijn.'

Hoe gaat het met de hulpverlening na de transitie?

Coach Lydia vindt de toekomst van het intensief case management onzeker:

'De toekomst voor het aanbod van Radar is onzeker. Het intensief case management wordt ondergebracht bij wijkteams. Ik weet nog niet waar ik vanaf 1 januari zal gaan werken. Het is misschien de bedoeling dat wijkteammedewerkers de begeleiding van dit soort jongeren op zich gaan nemen. Ik heb daar wel twijfels over. Hoe kan een kinderwerker, of een jeugd- en gezinscoach straks opeens zomaar met deze jongens omgaan? Want iedereen in een wijkteam wordt toch een generalist? Voor mijzelf ben ik laconiek. Ik zie wel van waaruit ik ga werken. Ik ben wel wat gewend…'

Anderhalf jaar later (juni 2016)

‘Ik zie helaas heel veel jongens in de praktijk waarbij ik denk, waarom is hier niet een of andere vorm van controle. Dus waarom heeft de rechtbank niet bijzondere voorwaarden opgenomen in dat vonnis?’ (Intensieve Casemanager: juli 2016)

Ongeveer anderhalf jaar na het laatste contact met Hamid is hij moeilijk traceerbaar. Zijn beide telefoonnummers zijn afgesloten. Het buurthuis waar hij zo enthousiast als vrijwilliger begon, wordt intussen door een andere organisatie bestuurd, met nieuwe medewerkers. Niemand kent Hamid. Ook Lydia, de Intensieve Casemanager van Radar, die vanuit de HIT-aanpak Hamid begeleidde, weet niet waar hij is. Het contact tussen haar en Hamid is al een jaar geleden verbroken. Hamid kwam tegen het einde van de begeleiding niet meer naar de afspraken en Lydia heeft de zaak toen afgesloten.

Jeugdreclassering kan in eerste instantie ook nauwelijks verder helpen. De reclasseringsambtenaar van Hamid is langdurig ziek. Jeugdreclassering is dus op een gegeven moment wel gestart? Hoezo Jeugdreclassering? Hij was toch al 20? Wat ze wel kunnen vertellen is dat hij opnieuw in detentie zit, maar ze weten niet waarvoor. Daar hebben ze geen informatie over. In ieder geval is er dit keer geen reclasseringstoezicht opgelegd door de rechter.

Overzicht hulpverlening sinds 2014 tot 2017

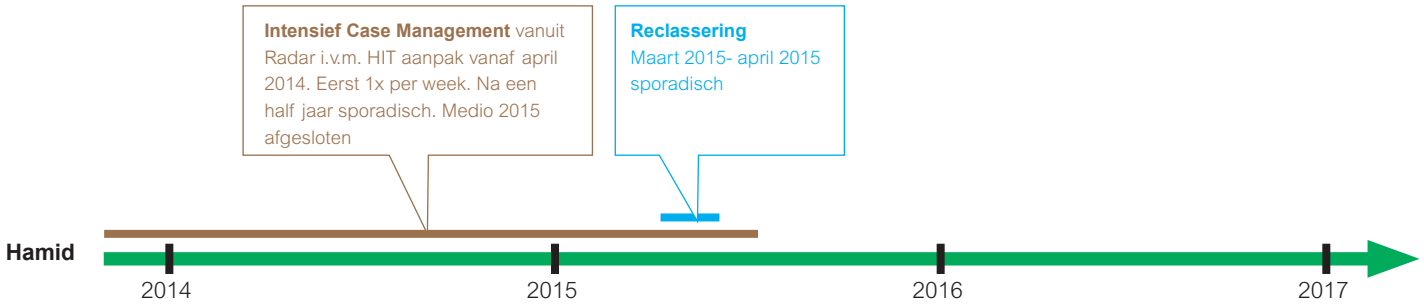

Een poging om hem te spreken in de gevangenis lukt niet. De gevangenis heeft het verzoek doorgegeven aan Hamid en dan is het wachten op een uitnodiging van hem. Die kwam niet. Voor Lydia, die intussen in een wijkteam werkt, is het gissen waarvoor hij opnieuw is opgepakt. Zij krijgt hier ook geen informatie over. Ze is er ook niet verder achteraan gegaan. De zaak was voor haar gesloten:

‘Er liepen nog wat oude zaken, het kan goed zijn dat hij daar nu voor moet ‘zitten’. Het is mogelijk dat hij in gijzeling is genomen voor het niet betalen van al die openstaande boetes. Het is natuurlijk ook mogelijk dat het om een nieuwe zaak gaat.’

Dat Hamid moeilijk te vinden is, verbaast haar niets:

‘Het is ook wel een beetje zoals mijn doelgroep is. Ik raak wel vaker cliënten kwijt. Je ziet dat het voor veel van dit soort jongens moeilijk is om een bepaalde binding aan te gaan. Als ze je niet meer nodig hebben, dan nemen ze de telefoon niet meer op. Na een paar maanden hebben ze een ander nummer, omdat ze een nieuw simkaartje gekocht hebben.’

Via Reclassering komt er dan toch nog een opening. Het adres van z’n ouders is bekend. Hamid zou intussen alweer twee maanden op vrije voeten moeten zijn en ik ga langs. Zijn vader doet open. Hij verzoekt mij vriendelijk om mee naar binnen te komen, als ik vraag of z’n zoon thuis is. Eenmaal binnen vertelt hij dat Hamid wederom vast zit. De eis van zes maanden detentie voor de bekende oude zaak is in het hoger beroep omgezet in een taakstraf. Hij heeft deze echter niet binnen de afgesproken termijn uitgevoerd en moest daarom toch een aantal maanden zitten. In april 2016 was hij hiervoor vrij gekomen. Echter, er liep nog een voorwaardelijke straf van een maand en aangezien hij niet aan de voorwaarden heeft voldaan, moet hij nu alsnog deze ene maand uitzitten.

Op de vraag hoe het verder met Hamid gaat, zegt hij ‘wel goed’. Met het MBO is het niets

geworden en werk is verder onzeker. Wat hij verder gaat doen is voor zijn vader onduidelijk. Hij trekt z'n schouders op: 'Tsja, zo is dat met die jongens.'

Veranderingen na de transitie

Lydia vertelt dat de specifieke begeleiding in het kader van de HIT aanpak, nu HIC aanpak genoemd (High Impact Crime), ook na de transitie nog steeds bestaat. Het zijn nu gemeentelijke PGA (Persoons Gerichte Aanpak) medewerkers die de dossiers bijhouden en de nodige begeleiding inzetten. Zelf heeft ze in haar huidige wijk nog niet met 'Hitters' te maken gekregen en ze werkt niet in de wijk waar Hamid woont. Wel heeft ze zo langzamerhand, na een aanloopperiode, een volle caseload als intensief case manager. De jongens waar ze nu mee werkt zijn wel wat jonger dan ze gewend was, vertelt ze. Lag het zwaartepunt eerst bij jongeren tussen de 16 jaar en 23 jaar, nu zijn de meeste jongens tussen de 16 en 20 jaar. Ouder dan 20 kom je ze bijna niet tegen vanuit het wijkteam.

Ze heeft er wel een theorie over waarom dat zo is, maar helemaal zeker is het niet. Het is een wat ingewikkeld verhaal. Jongeren werden eerst via DOSA ingebracht. Dat deelgemeentelijk overlegorgaan besprak de situatie van allerlei jongeren vanuit verschillende disciplines. Sinds de deelgemeentes niet meer bestaan, bestaat dat overleg niet meer. Ze vermoedt dat vooral de oudere jongens die in aanraking komen met justitie nu, buiten de gemeente om, via reclassering in een begeleidingstraject terecht komen. Reclassering is een justitietraject en wordt niet betaald vanuit de gemeente. Hoe vaak dat gebeurt en hoe dat gaat weet Lydia niet. Ze kan er dus ook moeilijk een oordeel over geven. Wel vindt ze de handelswijze van justitie niet altijd helder. Bijvoorbeeld in het geval van Hamid was voor de HIT zaak reclasseringstoezicht opgelegd, maar werd hij pas een jaar nadat hij vrij was gekomen, voor het eerst opgeroepen. Hamid liet in die tijd ook weten het niet te begrijpen waarom dat zo lang moest duren. Voor de laatste zaak is geen reclasseringstoezicht opgelegd door de rechter. Er is dus nu ook geen enkele controle meer als hij vrijkomt. Als hij zijn straf heeft uitgezeten, is het voor justitie gewoon klaar.

Lydia vindt het wel heel belangrijk dat er voor deze doelgroep de juiste hulpverlening is, omdat deze jongens ergens tussen de puberteit en ongeveer hun 25-ste een knop moeten omzetten. Als ze dat niet doen, is er een grote kans dat ze in de criminaliteit blijven steken.

> *'Ik zie in de praktijk helaas heel veel jongens waarbij ik denk, waarom is hier niet een of andere vorm van controle? Dus waarom heeft de rechtbank geen bijzondere voorwaarden opgenomen in dat vonnis, om hen langer in het vizier te kunnen houden?'*

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Rachima

Sonja

‘Rachima’

Gezin met lichte pedagogische begeleiding van zoontje van 5 jaar met ontwikkelingsachterstand. Tijdens begeleidingstraject ontstaat een acuut ander probleem[33].

Eind 2014-begin 2015

‘Er is nu sprake van een kantelmoment. Eerst moesten we stap voor stap vertellen wat ze moest doen. Nu is er sprake van een gesprek en daarbij vragen we wat zij wil.’ (begeleider Bureau Frontlijn, februari 2015)

Inleiding

Rachima is een vrouw van 32 jaar en van Marokkaanse afkomst. Vijftien jaar geleden is ze samen met haar eveneens Marokkaanse echtgenoot naar Nederland gekomen. Ze hebben drie kinderen: een zoon van 10, een dochter van 8 en nog een zoontje van 5 jaar, voor wie de aanmelding voor ondersteuning plaatsvond. Momenteel ligt ligt Rachima in scheiding met haar man en krijgt daarbij begeleiding voor een groot aantal problemen dat samenhangt met de scheiding. We praten in haar traditioneel Marokkaanse huiskamer met lange banken langs de muur en veel kleurrijke kussens.

Hulp bij ontwikkelingsachterstand zoon

Op advies van de schoolmaatschappelijk werker krijgt het gezin in 2013 ondersteuning van Bureau Frontlijn[34]. Hun jongste zoontje heeft een lichte motorische en geestelijke achterstand vanwege een vroeggeboorte en het gezin werd gewezen op het ‘Samen leren’ programma[35]. Iedere week komen er twee studenten om de ouders handvatten te geven hoe zij de jongen extra ondersteuning kunnen geven bij zijn taalontwikkeling en spel. Rachima is erg tevreden over deze ondersteuning en kan het goed vinden met de twee studenten, die ze ‘de meiden’ noemt.

Rachima neemt in hetzelfde jaar zelf ook nog contact op met het schoolmaatschappelijk werk voor een ander probleem. Het gezin heeft namelijk al jaren last van de onderbuurman. Deze man heeft een ander levensritme door ‘s nachts op pad te gaan en overdag te slapen. Bovendien lijkt hij psychische problemen te hebben. De vooroorlogse flat is met houten vloeren erg gehorig en de man heeft veel last van de kinderen die boven hem spelen en rondlopen op de momenten dat hij slaapt. De ruzie is uit de hand gelopen en de man bedreigt niet alleen de ouders maar ook de kinderen. Rachima heeft aangifte bij de politie gedaan, omdat hij ernstige bedreigingen tegen haar zoontje had geuit. Volgens Rachima zijn de kinderen zo bang dat ze niet meer alleen in het trappenhuis durven te komen en ook niet meer durven te spelen.

Ondanks contact met de schoolmaatschappelijk werker, de Raad voor de Kinderbescherming de wijkagent en de woningbouwcorporatie lijkt er voorlopig geen oplossing voorhanden. De buurman heeft wel een verbod heeft om naar boven te komen. Volgens Rachima blijft de man schelden vanaf het balkon.

---

33 Dit portret is gebaseerd op enkele interviews met Rachima, begin 2015 en medio 2016. Begin 2015 zijn ook nog een vriendin van Rachima geïnterviewd en werkbegeleider en een student-begeleider van Bureau Frontlijn.

34 De wijk waar Rachima woont, behoort sinds 2013 tot de ‘Children’s zone’ in Rotterdam Zuid. In deze zone werd al vroeg met wijkteams geëxperimenteerd door Bureau Frontlijn, een gemeentelijke projectorganisatie. Deze biedt laagdrempelige ondersteuning aan gezinnen, vooral via scholen. Hiervoor worden studenten ingezet, begeleid door beroepskrachten (werkbegeleiders).

35 Het programma Samen Leren richt zich op kinderen uit de groepen 1 tot en met 4 die op cognitief en/ of sociaal-emotioneel gebied niet goed meekomen in de klas. Ouders en kinderen worden door middel van huisbezoeken begeleid.

'Het probleem is dat als ik de politie bel, ze zeggen dat de woningcorporatie iets moet doen. Als ik hen bel, zeggen ze dat de politie iets moet doen.'

Tot de zomer van 2014 zijn dit de problemen waar het gezin mee te maken heeft. Verder functioneert het gezin normaal. Rachima werkt als schoonmaakster en begint met haar werk later in de middag, als haar man intussen weer thuis was van zijn werk. Zo kunnen ze samen de verzorging van de kinderen regelen.

'Achmed is een goede, lieve man en ook een zorgzame vader', aldus Rachima.

Verdwijning van haar man

Maar in juli 2014 verandert plotseling alles voor Rachima. Haar man ging 's ochtends de deur uit, maar kwam 's middags niet meer terug.
Rachima vertelt over die dag:

'Ik raakte in paniek. Dat was nog nooit gebeurd. Hij bleef nooit zomaar weg. Zijn telefoon werd niet opgenomen.'

Omdat hij ook 's nachts niet terugkomt en ook zijn in Rotterdam wonende familie heel ongerust is, ging Rachima naar de politie en geeft hem op als vermist.

Dagenlang leeft Rachima in zenuwslopende onzekerheid, totdat er na twee weken eindelijk bericht komt van de politie. Ze hadden hem in Delft gevonden. Hij gaf door dat er niets aan de hand was, maar dat hij voorlopig met rust gelaten wilde worden. Omdat er geen sprake is van een strafbaar feit, kan de politie verder niets doen. Rachima en ook de familie van haar man begrijpen er niets van. In de weken die volgden wordt stap voor stap duidelijk wat er aan de hand is.

Met het verdwijnen van haar man staat Rachima er ineens alleen voor met drie jonge kinderen. Ze stopt direct met werken om er voor de kinderen te zijn. Ze werkte op uitzendbasis waardoor haar inkomsten ook meteen wegvallen. Bovendien voelt ze zich totaal onthand, omdat ze de Nederlandse taal niet goed beheerst en niets van computers en administratie weet, terwijl er van alles geregeld moet worden. Ze stapt naar Bureau Frontlijn, want die organisatie kent ze. De vakantieperiode is echter aangebroken en haar 'meiden' zijn er niet. Ze wordt te woord gestaan door een voor haar onbekende hulpverleenster.
Dat contact verloopt niet goed. Ze krijgt het gevoel dat de hulpverleenster niets voor haar wil doen:

> *'Ze vroeg aan mij om alles te doen. Ik kon het niet. Ik zat vol met problemen. Ik wist niet of mijn man leefde of dood was en ik kreeg iedere week allemaal brieven van dit en dat betalen. Ik wilde het allemaal wel leren om het zelf te doen, maar ze begreep mij niet. Er moesten brieven naar de politie en naar de energiemaatschappij. Toen zei ze: 'Sorry, ik heb niet alleen jou. Ik heb ook andere mensen. Je moet zelf bellen en de brieven schrijven.' Ik was er klaar mee. Ik wilde geen contact meer. Die mevrouw was echt niet aardig! Ik heb gehuild, ik voelde mij totaal niet geholpen.*
> *Ik belde de schoolmaatschappelijk werker, maar die stond op het punt om op vakantie te gaan. Hij zei dat ik geduld moest hebben totdat 'de meiden' weer terug zouden zijn.'*

Intussen helpen een vriendin en de familie van haar man haar met het openen en lezen van de post. De ene aanmaning na de andere valt op de mat. Na wat verder uitzoeken blijken er veel schulden te zijn. Alles bij elkaar opgeteld ongeveer 25.000 euro, bestaande uit huur, energie-achterstanden en persoonlijke leningen.

Vriendin Hayat:

> *'Mijn hulp was beperkt tot af en toe eten aanbieden, wat geld lenen en helpen bij brieven of bellen, maar ze moest professionele hulp hebben om alles met instanties te regelen.'*

Met de nieuwe begeleiding vanuit Bureau Frontlijn samen met de twee studenten voelt Rachima zich wel weer geholpen:

> *'Ik was zo blij toen de meiden terug waren. Zij zijn echt goed. Ze helpen mij bij elke stap.'*

Ondersteuning door Bureau Frontlijn

Voor Bureau Frontlijn is het duidelijk dat Rachima onmachtig is om alles zelf op te lossen. Er moet snel gehandeld worden, na de vakantie, omdat afsluiting van energie en huisuitzetting dreigen door de schulden bij de energiemaatschappij en de woningcorporatie. Zoals de werkbegeleider van Bureau Frontlijn zegt, nemen ze alles even van haar 'over':

Werkbegeleider:

> *'Het is onze werkwijze dat we er naar streven dat cliënten zelf dingen doen: dat ze zelf bellen bijvoorbeeld en contact opnemen met instanties. Soms doen ze dat dan hier op kantoor. Dan zetten we de speaker aan en dan voeren zij het woord en zitten wij erbij. Dan grijpen we pas in als iets niet begrepen wordt. Je hebt een goed moment nodig om in te steken op de zelfstandigheid van cliënten. Soms denk je: 'Nu kan de cliënt dat wel' en dan blijkt dat toch niet het geval te zijn. Dat is ook waar mijn collega in de vakantietijd tegenaan liep toen Rachima naar kantoor kwam. Mijn collega probeerde Rachima te bewegen om zelf de dingen te doen. Het bleek niet het goede moment. Het was een 'mismatch'. Dat gebeurt wel eens. Dan kan het 'clashen'. In plaats van meteen aanpakken, was er bij haar in dit geval een luisterend oor nodig.'*

Pas in oktober wordt het vermoeden van de verdwijning bevestigd. Plotseling staat haar man op de stoep en vertelt dat hij inderdaad vanwege alle schulden was weggelopen. Hij kon er niet meer tegen en schaamde zich daarover. Rachima kreeg niet te horen waardoor de schulden waren ontstaan:

'Het was allemaal nieuw voor mij. In één dag was mijn hele leven anders. Mijn werk kwijt, heel veel dingen kwijt. Ik gaf mijzelf ook de schuld. Waarom heb ik niet mee gekeken, waarom heb ik die brieven niet geopend? Ik heb allerlei dingen geprobeerd om bijvoorbeeld een uitkering te krijgen. Allemaal zeiden ze: 'Sorry, dat kan pas bij een scheiding'. Toen hij plotseling terug kwam, wilde ik steeds maar praten: 'Wat heb je met dat geld gedaan? Waarom heb je zus en zo gedaan?' Maar hij zei niets. Ik kon er niet van slapen, ik kreeg hoofdpijn. Het vertrouwen was weg. Ik was er klaar mee. Ik nam die stap om te scheiden. Maar hij blijft gewoon wel de vader van de kinderen.'

Student-begeleider van Bureau Frontlijn:

'Wij hebben ons best gedaan om haar te overtuigen dat scheiden nu de beste oplossing is. Er moest een emotionele knop worden omgezet. Voor haar was het van 'happy family' naar plots 'mijn man is weg'. In het begin wilde ze ook nog veel met hem praten en weten wat er nu precies was gebeurd. De scheiding was vooral om praktische redenen heel belangrijk. Anders zou ze diep in de schulden blijven zitten en waarschijnlijk het huis uit moeten. We moesten haar op een directe manier de dingen voorleggen: je man is weggelopen en er zijn enorme schulden. Je moet wel scheiden, anders kom je niet uit de problemen. Toen haar man plotseling weer op de stoep stond en niets wilde zeggen, zei ze: 'O.k., ik ga het doen'. Bij die beslissing was de mening van haar netwerk wel erg belangrijk. Ze kreeg steun in die keuze van haar vriendin en zelfs van haar schoonfamilie.'

Veel moeite had Rachima om het haar eigen familie in Marokko te vertellen:

'Niet de hele familie weet van de scheiding, alleen mijn moeder en vader. Tantes en ooms in Marokko weten het niet. In het begin was het moeilijk voor mijn ouders. Mijn moeder zei: 'Je bent nog jong en je zit met drie kinderen. Je kan niet nog een keer trouwen.' Maar dat wil ik ook niet. Ze is het wel gaan begrijpen. Ik zei tegen haar: 'Wat wil je dan? Rust voor mij of nog meer problemen?'

Intussen zijn veel praktische zaken geregeld. De scheiding is nog niet helemaal rond, maar Rachima heeft intussen een uitkering. De huur en energierekening zijn overgezet op haar naam en alle schulden staan intussen op naam van haar ex-man. Rachima vertelt:

'We zijn nu druk bezig met de advocaat voor de scheiding. Dat doe ik samen met Bureau Frontlijn. Afgesproken is dat hij alle schulden op zich neemt. Omdat hij verder wel een goede vader is en de kinderen hem ook graag zien, moet hij wel soms de kinderen naar school brengen en halen. Ook mogen de kinderen best naar hem toe als ze daar zin in hebben.'

Haar ex-man heeft intussen ook begeleiding van Bureau Frontlijn, maar alleen voor het opstellen van het scheidingsconvenant is er onderling contact. Rachima heeft geen idee hoe hij wordt begeleid en wat er met hem aan de hand is.

De kinderen wisten tot voor kort niets van de scheiding. Ze dachten dat hun vader tijdelijk weg was. Toen hij plotseling weer kwam opdagen, leek er weinig aan de hand omdat hij iedere dag overdag thuis was en de kinderen naar school bracht en haalde. Er was volgens Rachima ook weinig te merken aan de kinderen. Intussen zijn ze wel op de hoogte.

Rachima:

'Ik vertelde dat pappa in een ander huis woonde, maar dat het contact gewoon wel zo bleef. Mamma en pappa hebben geen contact meer samen, maar ze blijven wel gewoon mamma en pappa. Ik zei ook dat ze pappa iedere dag kunnen zien. Logeren bij hem kan nog niet, want hij heeft nog geen spullen in huis. De oudste snapte dat wel, maar de jongste niet. Ik was bang voor hun reactie. Ik heb het ook doorgegeven bij school, bij de maatschappelijk werker. Ze houden het in de gaten, maar tot nu toe merken ze niks aan hun gedrag of prestaties. Ze zijn gewoon hetzelfde gebleven.'

Vanwege alle problemen na de verdwijning van haar man is het 'Samen leren' programma voor het jongste zoontje opgeschort. Wel krijgt hij logopedie en fysiotherapie. Bureau Frontlijn moet nog beslissen of ze dat straks weer starten. Van school krijgen ze berichten dat het wel goed met hem gaat.

Begeleiding door een psycholoog

Door de verdwijning van haar man en alle bijkomende problemen krijgt Rachima slaapproblemen. Ze gaat naar de huisarts. Hij verwijst haar daar naar een psychologe die in hetzelfde gezondheidscentrum werkt.

Rachima:

'Ik ga daar één keer in de week naartoe. Ik heb daar veel aan. Mijn verhaal kan ik niet aan veel mensen kwijt. Mijn vriendin zegt dat ze het goed vindt hoe snel ik verander. Maar niemand weet hoe het bij mij van binnen is, hoe het daar kookt. Van buiten wil ik niet laten zien hoe ik zit met mijn problemen.'

Vriendin Hayat:

'Het lijkt er soms op dat Rachima heel stabiel is en het allemaal aankan. Maar ze loopt wel bij een psycholoog.'

De student-begeleider geeft aan:

'Het is ons bekend dat ze naar een psychologe gaat. Dat is gegaan via een doorverwijzing van de huisarts. Rachima is heel sterk, maar ze loopt zichzelf ook wel snel voorbij. Alles doet ze voor haar kinderen. Zelfs het toelaten dat haar ex nog zoveel over de vloer komt, terwijl ze eigenlijk heel erg kwaad op hem is. We houden daar ook rekening mee dat ze af en toe haar verhaal ook bij ons kwijt kan.'

Bureau Frontlijn heeft geen zicht op wat Rachima precies bespreekt met de psychologe en vindt dat in dit geval ook niet relevant.

De werkbegeleider van Bureau Frontlijn:

'In het begin hebben we een ondersteuningscontract opgezet en daarin staat vermeld met welke instanties we wel of geen contact kunnen opnemen. Daarin staat dat we geen contact op mogen nemen met de GGZ psychologe. Rachima wil dat voor haarzelf houden en dat moeten we om privacyredenen respecteren. Er is geen dringende reden om daar tussen te komen. Rachima is heel erg open en meewerkend en het is voor onze hulpverlening verder niet van belang. We weten dus niet wat zij met de psychologe bespreekt. We weten wel dat ze er erg tevreden over is.'

Sociaal netwerk

Op een oom en tante na woont de familie van Rachima in Marokko. Haar ouders, maar ook broer en zus leven vanuit Marokko erg met haar mee. Iedere dag bellen ze met elkaar, maar praktisch kunnen zij niet veel betekenen.

De familie van haar ex-man woont wel in Rotterdam en heeft haar kunnen bijstaan. Ook bij de beslissing van de scheiding blijven ze achter haar staan:

'Ik blijf hun schoondochter, en we hebben gewoon contact, we gaan op bezoek en de kinderen komen daar ook.'

Aan haar oom en tante heeft ze niet veel. Op het moment dat ze in grote onzekerheid verkeert over het lot van haar man, vertrekken zij op vakantie en dat neemt ze hen kwalijk:

'Familie heb je toch voor goede en slechte tijden?' Ondanks dat ze zien dat ik er op dat moment helemaal alleen voor stond met mijn kinderen, gingen ze toch gewoon op vakantie!'

Haar grootste steun en toeverlaat is een vriendin die in de buurt woont. Die kent ze vanaf het moment dat de kinderen naar school gaan. Daar maakten ze kennis met elkaar. Ze spreken hetzelfde accent en heel toevallig komen ze uit dezelfde streek in Marokko en ze zijn zelfs verre familie van elkaar. De vriendin woont al sinds haar 4e jaar in Nederland.

Vriendin Hayat:

'Ik kon er niet van slapen, toen ik hoorde dat haar man weg was. Ik kende hem ook en het was een aardige man. Ik begreep er niets van. We vreesden het ergste. Het duurde een paar dagen voordat ze het mij vertelde. Ik heb haar in het begin een beetje kunnen helpen door wat geld te lenen. Ze had helemaal niets. Ze kon ook bij ons eten, of als we wat eten over hadden, nam ze dat mee.'

De vriendin heeft haar werk, een eigen auto en voelt zich heel zelfstandig. Ze kan het moeilijk geloven dat Rachima in alles zo afhankelijk was van haar man. Ze vindt zichzelf daarin erg 'vernederlandst':

'Wij zijn hier in Nederland veel individualistischer geworden dan in Marokko. Daar let iedereen op elkaar. Hier heeft iedereen het druk en is met z'n eigen zaken bezig. Familie zegt hier dus niet altijd alles. Dat zie je aan de oom en tante van Rachima die gewoon naar Marokko gingen. In Nederland is het belangrijk om ook als vrouw zelfstandig te zijn.'

Eigen kracht

Binnen het tijdsbestek van een half jaar is er veel veranderd in het leven van Rachima. Van gelukkig getrouwd en sterk afhankelijk van haar man wat betreft alle administratie moest ze toegroeien naar een bestaan als zelfstandige alleenstaande moeder.

De werkbegeleider:

'Rachima is eigenlijk een voorbeeldige cliënt. Ze leert snel en ze wil ook graag. Het is een cliënt die ook heel veel vaardigheden beheerst. Ze weet intussen ook wel de juiste wegen te bewandelen. In het begin moest je haar nog bij de hand nemen. Dat is nu anders. Er is sprake van een kantelmoment. Eerst moesten we stap voor stap vertellen wat ze moest doen. Nu is er sprake van een gesprek en daarbij vragen we wat zij wil. Wat ziet zij als een goede oplossing? We hoeven nu minder de richting te wijzen.'

Rachima:

'Natuurlijk kan ik niet altijd afhankelijk van Bureau Frontlijn blijven, maar ik leer veel van ze, het lezen, het schrijven van brieven etc. Ik moet ook een cursus Nederlands gaan volgen en daar ben ik mee begonnen. Ze helpen mij er doorheen.'

Hoe nu verder?

De werkbegeleider heeft er vertrouwen in dat de hulpverlening niet lang meer nodig is:

'Ik denk dat onze begeleiding voor Rachima niet heel lang meer duurt. Voor nu is het alleen nog zaak om de laatste zaken stabiel te krijgen; dat de scheiding helemaal rond is en dat alle administratieve zaken geregeld zijn. Ze kan heel veel zelf, hoewel het haar soms nog aan wat zelfvertrouwen ontbreekt. We merken dat als ze brieven krijgt. Dan voelt ze zich onzeker, maar als we dan vragen om te benoemen wat er in de brief staat, kan ze dat precies vertellen. Dus nog een klein beetje coachen, nog een laatste duwtje in haar rug…
Het is nog niet zeker of we het 'Samen leren' programma weer oppikken voor het jongste zoontje. We gaan eerst alles evalueren en overleggen met de maatschappelijk werker van de school.'

Rachima zelf geeft aan nog wel wat onzeker te zijn met brieven van bijvoorbeeld de Belastingdienst en hoopt daar toch nog wel enige begeleiding bij te krijgen. Verder vindt ze het lastig om alles te combineren met drie jonge kinderen en alle verplichtingen nu ze er alleen voor staat:

'Ik was begonnen met een cursus Nederlands, maar ik ben weer gestopt. Het is nu moeilijk voor mij met mijn kinderen. Ik red het niet. Ik moest een paar keer afzeggen en dat is dan ook niet goed. Ik ben alleen en dan moet je veel doen: boodschappen doen, mijn zoon wegbrengen naar voetbal en de jongste naar logopedie en fysio. Misschien lukt het na de zomervakantie.
Als mijn dochter wat ouder is, wil ik weer wat voor mijzelf gaan doen met een opleiding. De oudste kan ik al wel de sleutel geven als ik iets later ben, maar de jongste natuurlijk nog niet. Ik kan ze ook nog niet met de oudste van 10 jaar alleen laten.'

Anderhalf jaar later (medio 2016)

'Ik heb gehoord dat ze door bezuinigingen minder hulp gaan verlenen. Voor mij moeten ze blijven. Ze steunen echt mensen zoals mij. Zonder hen had ik niets kunnen oplossen. Ze hebben mij ook geleerd hoe ik het zelf moet doen, met brieven en mappen etc.' (Rachima juni 2016)

In juni 2016 betreed ik weer de keurige, opgeruimde Marokkaanse woonkamer van Rachima. Haar dochtertje ligt op het uiteinde van de bank onder een dekentje naar de tv te kijken. Ze is een beetje grieperig. Ze lacht heel vriendelijk en open. Aan haar twinkelende ogen te zien vindt ze het maar wat lekker zo knus op de bank. De andere twee kinderen zijn naar school.

Overzicht hulpverlening sinds 2014 tot 2017

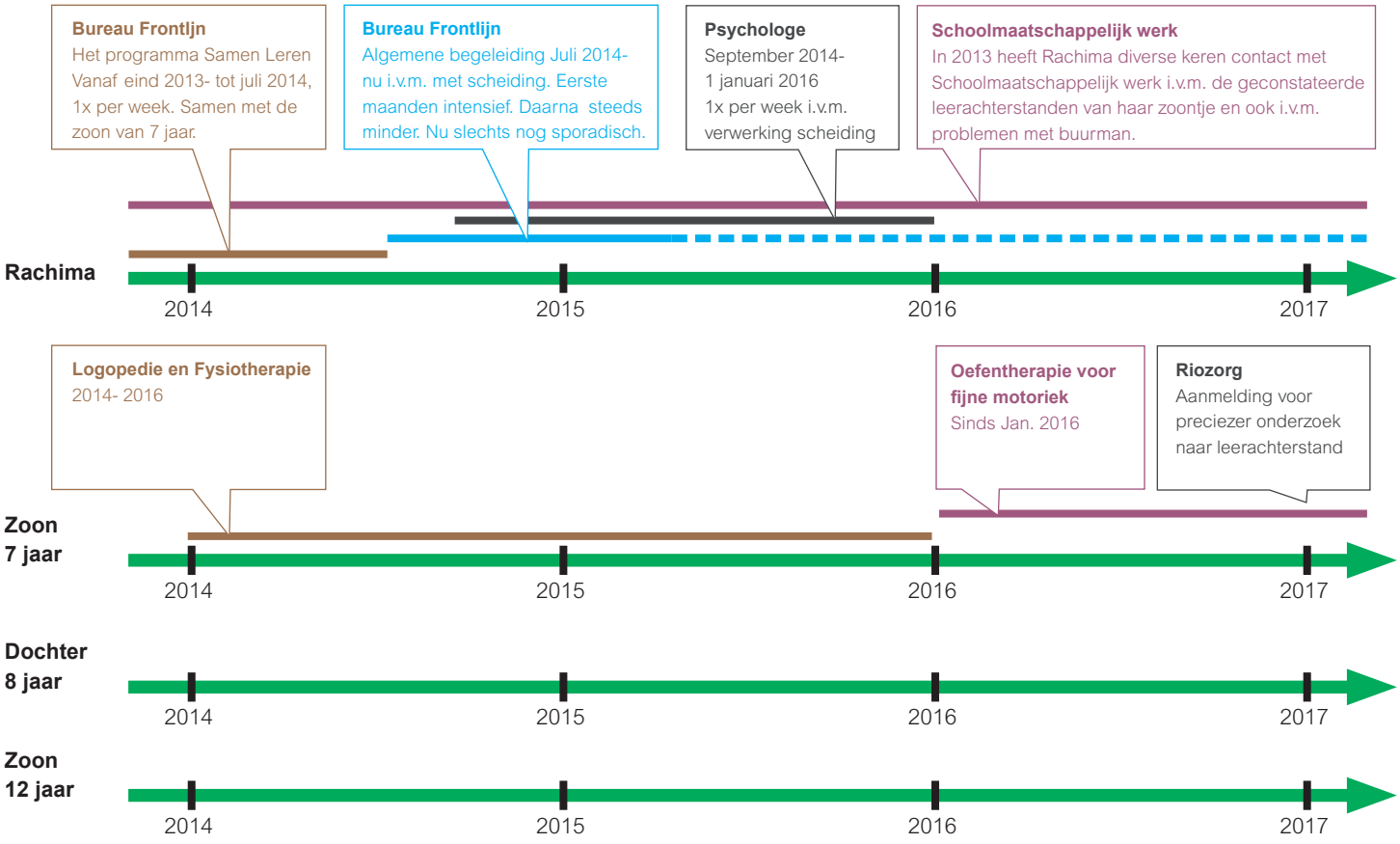

De begeleiding van Bureau Frontlijn

Vorig jaar was de verwachting van de werkbegeleidster van Bureau Frontlijn dat de begeleiding van Rachima spoedig beëindigd zou kunnen worden. Het ging slechts om nog wat hulp met administratieve zaken die voor Rachima ingewikkeld waren, in verband met de scheiding. Rachima vertelt dat de begeleiding inderdaad spoedig daarna gestopt is. Maar een maand geleden heeft ze weer contact opgenomen, omdat ze een brief kreeg van de deurwaarder dat de helft van de huurschuld van 4000 euro toch door haar betaald moet worden. Anders wordt ze het huis uitgezet. Haar ex-man bleek het geld niet te hebben om het hele bedrag terug te betalen en juridisch gezien is zij toch voor de helft aansprakelijk. Bureau Frontlijn bemiddelde en er is afgesproken dat ze de schuld in maandelijkse termijnen van 50 euro moet aflossen, plus de

helft van het vakantiegeld. Het kan ook zonder het vakantiegeld, maar dan moet ze maandelijks 70 euro betalen.

Volgens Rachima heeft het geen zin om het bedrag alsnog van haar ex-man te vorderen, omdat hij geen geld heeft. Het is een domper voor haar en ze heeft het gevoel dat ze het financieel nu maar net kan bolwerken.

Eigen kracht

Maar buiten de financiële problemen om lijkt Rachima de zaken goed op de rails te hebben. Ze heeft na de zomervakantie de draad weer opgepakt met de lessen Nederlands. Ook is ze vrijwilligerswerk gaan doen in het bejaardentehuis waar haar vriendin Hayat werkt:

'Oude mensen hebben meer aandacht nodig. Dat vinden ze leuk, een spelletje spelen, een beetje praten en ik leer ook van hen een beetje Nederlands.'

Op maandag en dinsdag is ze overblijfmoeder op de school van haar kinderen, en op maandag krijgt ze ook Arabische les vanuit de moskee.
Werk vinden is moeilijk, omdat ze zoveel met haar kinderen bezig is. Ze zou graag willen werken in een bejaardentehuis of op een crèche. Het probleem is dat ze voor alles diploma's moet hebben. Tegen een opleiding ziet ze nu op:

'Misschien, maar nog niet dit jaar. Mijn hoofd zit nu vol, en dan moet je veel lezen en huiswerk maken. Maar wie weet wat de toekomst bewaart voor mij?'

Door al haar bezigheden heeft ze, zoals ze zegt, geen tijd meer voor de psychologe. Ze wil misschien nog wel weer een keer terug, maar ze is nu te druk met alles.

De kinderen

Rachima geeft aan dat haar drie kinderen de reden zijn dat ze nog in Nederland is.

'Mijn kinderen zijn voor mij alles. Ik heb niks in dit land, alleen mijn kinderen. Als ik de kinderen niet had, dan zou ik terug gaan naar mijn ouders. Ik doe alles voor mijn kinderen.'

De begeleiding vanuit Bureau Frontlijn voor haar jongste zoontje is niet meer opgepakt na de scheiding. Het werd volgens Rachima een beetje te veel voor hem. Hij kreeg fysiotherapie, logopedie en dan ook nog Bureau Frontlijn. Nu krijgt hij nog oefentherapie voor de fijne motoriek en is hij aangemeld bij Riozorg, een GGZ instelling, die gaat testen om nauwkeuriger in beeld te brengen wat er aan de hand is, waardoor hij zowel motorisch als geestelijk achterloopt. Met haar andere zoon en dochter gaat het volgens haar heel erg goed.

De verhouding met haar ex-man

Sinds haar ex-man weer in de buurt woont, zien ze elkaar bijna dagelijks. Dat heeft alles met de kinderen te maken, vooral met haar jongste dochter. Hij komt dan om met haar naar buiten te gaan of om haar naar school te brengen of op te halen. Over hun persoonlijke zaken praten ze niet meer. Ze weet ook nog steeds niet hoe alle schulden zijn ontstaan. Ze wil het ook niet meer weten:

'Waarom nog praten met elkaar, als er helemaal niks meer is. Dat heeft het geen zin. We praten wat over de kinderen. Wat de kinderen nodig hebben bijvoorbeeld. De rest is klaar.'

De kinderen mogen niet bij hem logeren:

'Ik kan niet zonder mijn kinderen slapen. Ik moet kijken of ze alle drie goed zijn en lekker slapen. Dan kan ik ook prettig slapen.'

Het sociaal netwerk

Rachima vertelt dat ze veel mensen tegenkomt. Op school ontmoet ze als klassenouder veel andere moeders. Tijdens de taalles gaat ze om met mensen met verschillende etnische achtergronden en dat vindt ze leuk, net als het praten en spelletjes doen met de ouderen. Maar die contacten blijven allemaal oppervlakkig. Ze geeft aan dat ze het heel moeilijk vindt om vertrouwen te hebben in mensen, dat ze niet zomaar iets over haar problemen vertelt. Bijna niemand weet wat er een jaar geleden gebeurd is. Er is eigenlijk maar één persoon om haar heen die ze vertrouwt en dat is haar vriendin Hayat.

'Ik kan niet zonder haar leven. Ze is voor mij moeder, vader, vriendin. Ze is alles. Als ik verdrietig ben, kan ik bij haar zijn. Als ik iets nodig heb ook. Ze past ook wel op de kinderen. Dat kan bij niemand anders, alleen bij haar.'

Familie in Marokko

Rachima begint te glimmen als ze vertelt dat ze deze zomer op vakantie gaat naar haar familie in Marokko. Die heeft ze sinds 2012 niet meer gezien. Ze dankt de reis aan haar broer in Marokko. Hij betaalt de vliegreis voor haar en de kinderen:

'Hij had voor z'n rijbewijs gespaard, maar gebruikt dat geld nu om mijn reis te betalen. Hij zei: dat rijbewijs kan wel wachten. Jij zit daar maar met je problemen, zonder familie, en we hebben je sinds 2012 niet meer gezien. Wij kunnen niet met z'n allen naar jou komen, dus moet je maar met je kinderen naar ons toe komen.'

Terugkijkend op de 'passende' hulpverlening van Bureau Frontlijn

Rachima is uitermate tevreden over de hulp die zij van Bureau Frontlijn heeft gekregen. Het was precies wat ze nodig had:

'Ik heb gehoord dat ze door bezuinigingen minder hulp gaan verlenen. Voor mij moeten ze blijven. Ze steunen echt mensen zoals mij. Zonder hen had ik niets kunnen oplossen. Ze hebben mij ook geleerd hoe ik het zelf moet doen, met brieven en mappen etc.'

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Rachima

Sonja

‘Sonja’

Een zwakbegaafde alleenstaande moeder van vier kinderen met diverse problemen
Eind 2014-begin 2015

‘Voor de twee jongens met een OTS is er een gezinsvoogd. Voor hen heb ik ook ambulante hulp. Er zijn twee vrouwen van Thuiszorg om mijn administratie op orde te krijgen. Een paar uur per week krijg ik huishoudelijke hulp. Een budgetbeheerder is er vanwege mijn schulden. That’s it op dit moment’. (Sonja: december 2014)

Inleiding

Sonja is een alleenstaande autochtone moeder met vier kinderen van twee verschillende vaders. Beide met een Turkse achtergrond. Drie jongens van 15, 13 en 9 jaar oud en een meisje van 6 jaar oud. Met de vader van de twee jongste kinderen heeft Sonja nog steeds een LAT relatie.

Het is een gezin met veel problemen en een lange zorggeschiedenis. De oudste zoon en de jongste zoon staan momenteel onder toezicht (OTS). Beide jongens hebben een licht verstandelijke beperking (LVB) en psychiatrische problemen. Sonja zelf heeft ook een laag IQ. Naast problemen met de kinderen is er een fors financieel probleem. Sonja leeft van een bijstandsuitkering en heeft een afbetalingsregeling om een schuld van 26.000 euro af te lossen.

Het gezin woont in een kleine eengezinswoning in Rotterdam Zuid. Wat opvalt, is de enorme hoeveelheid speelgoed, stapels kleren en andere spullen die overal rondslingeren. We gaan in de huiskamer zitten. Sonja steekt een sigaret op en vertelt haar verhaal.

Voorgeschiedenis

Sonja was 18 jaar toen ze trouwde met een man van Turkse afkomst. Ze kregen twee zoons, Soner en Kerem. Het huwelijk liep niet goed en strandde na veel ruzies, tot mishandeling aan toe:

> *‘Hij sloeg me soms met een riem en ik heb de kinderen moeten beschermen. Anders hadden die ook klappen moeten opvangen. Hij heeft me een keer de auto uitgeduwd terwijl die nog reed. Behoorlijk heftig allemaal. Ik heb toen aangifte gedaan. Zijn agressie kwam doordat hij veel had meegemaakt en dat nooit verwerkt heeft. Hij heeft nooit hulp willen zoeken daarvoor.’*

Sonja is tijdelijk met haar twee zoons bij haar ouders gaan wonen om vervolgens van haar man te scheiden. Ze heeft bijna geen contact meer met haar ex-partner, hooguit één keer in het jaar. Hij woont in een andere plaats en kijkt niet echt om naar zijn kinderen, volgens Sonja.

Na de scheiding is Sonja bijna vier jaar alleen geweest voordat ze een nieuwe partner leerde kennen. Van deze man heeft ze ook twee kinderen gekregen, Altan en Emine. Beiden waren niet gepland: ‘Ik gebruikte de pil, en toch werd ik zwanger.’ Altan is nu negen jaar en Emine is zes. Met deze partner heeft ze nooit samengewoond. Nog steeds hebben ze contact, maar hij heeft zijn eigen woning aan de andere kant van de stad.

Problemen met Soner

Er waren al op jonge leeftijd problemen met haar oudste zoon Soner:

> *‘Dat was een druk mannetje, heel agressief. Overal mee gooien en dat begon al toen hij net kon lopen. Hij is te klein geboren en hij huilde heel veel. Hij kon gewoon z’n frustratie niet kwijt.’*

Toen Soner twee jaar was heeft Sonja hem al laten testen bij de GGZ, maar dat leverde niet veel op. Er werd gezegd dat hij nog te jong was voor een duidelijke uitslag.

'Maar er moest wel iets gebeuren. Zijn broertje Kerem lag in de box. Omdat ik de hele dag met Soner bezig was, liet ik hem aan zijn lot over. Maar dat kind had ook mijn aandacht nodig. Daarom heb ik een indicatie gekregen voor de Kinderopvang Plus, die net was opgezet.'

'De Kinderopvang Plus was voor mij heel fijn. Soner heeft eerst nog even op een reguliere crèche gezeten, maar dat werkte niet. Hij viel buiten de boot. Toen hij eenmaal op de Kinderopvang Plus zat, had ik meer mijn handen vrij.'

Toen Soner zes jaar was kwam Sonja voor het eerst in aanraking met Bureau Jeugdzorg na een melding bij de Raad voor de Kinderbescherming. Volgens haar was die melding overdreven:

'In Turkije zijn de spelletjes wat ruwer qua omgang met de kinderen dan wij gewend zijn. Soner ging naar school en daar zag men een bijtafdruk. Hij zei dat zijn vader dat gedaan had. De school heeft toen de melding gedaan. Ik had zoiets van: 'Het is niet moedwillig gebeurd, ze waren gewoon aan het spelen. Blij was ik er niet mee en we hebben er echt bonje over gehad.'

Op verzoek van Bureau Jeugdzorg zijn er toen een IQ- en gedragstest afgenomen bij de inmiddels zevenjarige Soner. Uit de testen kwam dat hij ODD, ADHD, een emotionele achterstand en een hechtingsstoornis had, met een IQ van 72.

Sonja:

'Ze wilden beginnen met Ritalin, maar daar vond ik hem echt nog te klein voor. Omdat zijn gedrag steeds moeilijker werd, zijn we op z'n 9e daar toch mee begonnen. Het werkte goed bij hem. Hij ging ook naar Yulius[36] voor therapie. Hij kwam daar op de Pluto groep, wat na-

36 *Yulius is specialist in integrale zorg, onderwijs en werk voor kinderen en jongeren met psychiatrische problemen en voor gezinnen waarin deze problemen voorkomen.*

schoolse dagopvang is voor kinderen zoals Soner. Hij had het daar reuze naar zijn zin. Toch moest hij na 1,5 jaar plotseling weg, omdat er geen indicatie meer was afgegeven.'

Bureau Jeugdzorg wilde graag dat Sonja met haar hele gezin een therapie in groepsverband ging doen. Sonja wilde dat niet:

'Ik heb gezegd: 'Dat wil ik niet. Ik ga daar niet met andere mensen mijn problemen op tafel gooien. Daar ben ik ook totaal geen type naar.' Ik wilde hulp voor mijn kind. De andere kinderen wilde ik er niet in betrekken. Dat doe ik gewoon niet. Daar was de gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg niet blij mee. Soner moest toen van Pluto af.'

Vanaf het moment dat Soner geen therapie meer kreeg, is het volgens Sonja misgegaan:

'Hij werd ruw weggerukt uit die therapie. Dat kind stond ineens met lege handen en toen is het fout gegaan. Wij hebben een buurvrouw die manisch depressief is. Soner is met zijn ADHD heel erg beïnvloedbaar, dus vrienden zetten hem aan om dingen te doen: belletje trekken, die vrouw uitschelden, en zo. Elke keer belde zij dan de politie.'

Soner bleef graag buiten en ging helemaal zijn eigen gang. Hij was hardhandig en hij kon heel agressief zijn als hij boos was. Sonja vond het moeilijk om met hem om te gaan. De politie kwam regelmatig langs:

'Na de zoveelste keer dat ze voor de deur stonden, zei ik: 'Neem hem maar lekker mee, stop hem maar in een celletje, ik kom hem echt niet halen.' Maar dat mogen ze niet doen. Maar ik wist het ook niet meer.'

Soner was inmiddels 11 jaar.

Schulden

In diezelfde tijd begonnen de financiële problemen. Al langere tijd waren er schulden, vanwege onder andere een persoonlijke lening voor een auto en het uitgavenpatroon van haar eerste man. Nu begon het haar op te breken:

'Het begon met dat ik de huur niet meer betaalde, omdat ik mijn kinderen anders geen eten kon geven. Ik zou de volgende maand wel betalen, maar zo werkt dat niet, want dan moet je voor twee maanden betalen. Ik was toen nog zo naïef dat ik dacht: dat ga ik wel redden. Op een gegeven moment kreeg ik zoveel brieven dat ik dacht: ik laat alles liggen. Dan ga je je kop in het zand steken en dan kom je er gewoon niet meer uit. Ik zocht geen hulp en werd afgesloten van energie.'

Via de wijkagent die er op de dag van de afsluiting bij was, komt Sonja terecht bij het maatschappelijk werk. Ze had een schuld van 26.000 euro. Via het maatschappelijk werk komt ze bij de Kredietbank terecht en uiteindelijk bij WSNP, een schuldsaneringstraject van drie jaar waarbij ze een bewindvoerder krijgt. Even dreigde ook nog een huisuitzetting, omdat na een verhuizing de papieren voor de WSNP naar haar oude adres waren gestuurd. Volgens Sonja was dat een fout van de bewindvoerder.

Uiteindelijk kwam ze in het schuldsaneringstraject en is de helft van de schulden inmiddels afbetaald.

Hulp bij opvoeding en administratie

In de tijd van de schuldsanering kreeg Sonja een gezinscoach van de GGD, waarover ze zeer positief is:

'Samira was een topwijf. Die heeft me zo goed geholpen met mijn administratie. Een gezinscoach mag maar een jaar blijven, maar zij is 2,5 jaar gebleven.'

Volgens Sonja heeft Samira een huisuitzetting tegen kunnen houden en is daar dag en nacht mee bezig geweest. Ze heeft ook een lening voor Sonja bij de Sociale Dienst geregeld om de huurschuld af te betalen.

Maar op een gegeven moment raakte Samira in een depressie en kon haar werk niet meer doen. Wat volgens Sonja meespeelde, is dat Samira een slechte band had met de maatschappelijk werkster die ook bij haar over de vloer kwam in verband met haar schulden:

'Samira was hier voor van alles en nog wat en pakte ook mijn schulden aan. De maatschappelijk werkster vond dat sommige dingen wel konden wachten. Samira vond van niet. De een zegt dit en de ander dat. Het boterde gewoon niet tussen die twee, dat merkte je als ze

hier samen waren. Dat was echt water en vuur.'

Na Samira kwamen er achter elkaar nog twee andere gezinscoaches via Flexus-Jeugdplein, waar Sonja minder tevreden over was:

'De eerste had overal commentaar op wat er hier in huis gebeurde: hoe ik de kinderen opvoedde, hoe m'n huis er uit zag, hoe ik m'n papieren opborg. Gewoon de kleinste dingetjes zaten haar al in de weg. Zij reageerde niet op een normale manier zoals je van de hulpverlening verwacht. Ze was altijd aan het snauwen.

Bijvoorbeeld, ze zou met Soner naar de bioscoop gaan als beloning. In de bioscoop ging ze het kind snauwerig uithoren in plaats van ontspannen naar een filmpje kijken. Soner was daar erg van in de war. Hij zei: 'Ze was helemaal niet aardig.'

De tweede gezinscoach kwam een jaar lang drie tot vier keer in de week, telkens een halve dag. Sonja ervoer dit als zwaar:

'*Ik was echt kapot. Ik heb laten weten dat ik het niet meer wou, maar ik moest wel, want anders verloor ik mijn uitkering. Na een jaar was het project klaar en ging ze weg.'*

Op een gegeven moment heeft Sonja zelf hulp in het gezin aangevraagd voor haar administratie. Die kreeg ze via Thuiszorg Rotterdam, met een AWBZ indicatie voor 12 uur in de week. Vanaf dat moment zijn er twee vrouwen die haar afwisselend helpen met haar administratie.

Spoedplaatsing Soner

Nadat de laatste gezinscoach was vertrokken, kwam een nieuwe medewerker van Bureau Jeugdzorg poolshoogte nemen. Binnen een maand schakelde zij de Raad voor de Kinderbescherming in, in verband met Soner. Zij vond het een onveilige situatie in huis voor de andere kinderen. De hulpverlening was tot dan toe steeds op vrijwillige basis geweest. De gezinsvoogd liet weten dat als Sonja vrijwillig koos voor het uithuisplaatsen van Soner, er dan geen OTS zou komen.

Sonja heeft Soner vervolgens laten inschrijven bij Auriga, een orthopedagogisch behandelcentrum, voor een spoedplaatsing. Hij was toen dertien jaar. Soner zou daar uiteindelijk twee jaar intern verblijven en kwam alleen in de weekends thuis.

Bianca, vriendin en vroegere buurvrouw, vertelt over Soner in die tijd:

'Wij hebben bij periodes gemerkt dat Soner niet alleen een gevaar was voor andere kinderen, maar ook voor zichzelf. Het gevaar was dat hij iets doms zou doen, iets uitvreten, dat hij dan naar de gevangenis zou moeten. We hebben ook vaak genoeg gezegd: 'Soner, denk na, ga naar school. Wat je buiten doet, is alleen maar meeloperij om bij je vriendjes te horen, over een jaar ben je ze misschien kwijt.' Daar kon je best met hem over praten.'

Oorzaak agressie van Soner

In de periode dat Soner bij Audriga verbleef zijn er diverse onderzoeken geweest om de oorzaak van de agressie van Soner in beeld te krijgen. Een conclusie was dat hij een posttraumatische stressstoornis (PTSS[37]) heeft. Hoe deze ontstaan is, werd volgens Sonja niet bekend. Wel vermoedt zij dat het iets met z'n vader te maken heeft. Om iets te doen aan de agressieregulering en de PTSS van Soner moet hij een therapie gaan volgen. Begin 2015 was hij daarmee nog niet gestart.

Ondertoezichtstelling (OTS)

Ondanks de vrijwillige uithuisplaatsing van Soner werd er toch een OTS uitgesproken, ook voor de drie andere kinderen, nu drie jaar geleden. De kinderen waren toen 12, 10, 6 en 3 jaar oud. Sonja:

'Die vrouw van Bureau Jeugdzorg had het dus toch doorgezet, al zei ze eerst dat ze dan de rest zou laten zitten. Ze vond dat ik er niet genoeg aan deed om voor een veilige omgeving te zorgen.'

---

37 PTSS is een psychische angststoornis die kan ontstaan na een traumatische gebeurtenis. De aandoening ontstaat als gevolg van ernstig stressgevende situaties, zoals levensbedreiging, ernstig lichamelijk letsel.

Bij Kerem en Emine is de OTS na respectievelijk een jaar en twee jaar opgeheven. De andere twee zoons (Soner en Altan) staan nog steeds onder toezicht.
Met de OTS kreeg Sonja een nieuwe gezinsvoogd van de William Schrikker Groep, Paula.
Sonja over de gezinsvoogd:

'Ik heb geen band met haar. Ik vind het niet nodig. Het draait hoe het hoort te draaien in een gezin, vind ik en er is genoeg andere hulp die ik in huis heb. Voor mij hoeft die OTS niet. Ik heb zo vaak mensen hier over de vloer gehad, en het is zo vaak gebeurd dat ze langs elkaar heen werken.'

De kinderen hebben wisselende ervaringen met Paula:

'Altan praat wel makkelijk met haar. Soner vindt haar niet aardig en schijnheilig, volgens Sonja. 'Als de OTS weer verlengd moet worden, vindt ze altijd weer wat negatiefs', zegt Soner. Daar heeft hij ook wel weer gelijk in.'

De tijd dat Soner uit huis was geplaatst, was moeilijk voor hem en voor zijn moeder:

'Vroeger keken we op donderdagavond samen tv, terwijl de anderen al op bed lagen. Dat was echt moeder en zoon tijd, en daar genoten we allebei van. Dan keken we naar de Mentalist. Dat samenzijn misten we toen hij intern was. Soner had veel moeite met de groep. Hij had de meeste moeite met het niet thuis zijn, het niet naar mij toe kunnen komen wanneer hij me echt nodig had. We mochten wel twee keer in de week bellen, maar dat was niet hetzelfde als thuis zijn.'

De drie andere kinderen

Kerem

Met de andere kinderen had Sonja eerst niet zoveel problemen, zeker niet met haar tweede zoon Kerem. Dat is een heel ander kind dan Soner, volgens Sonja:

'Kerem is geen buitenkind. Hij is veel binnen en kijkt tv. Hij is ook intelligent en zit nu in de tweede klas van de Havo.'

Kerem heeft wel een slechte periode gehad op de basisschool, waarin hij is gepest:

'Kerem is anders dan anderen. Hij houdt bijvoorbeeld van fel gekleurde broeken en vroeger had hij twee oorbelletjes. Hij werd uitgescholden voor homo. Hij kwam een keer helemaal over zijn toeren binnen, toen mijn vader hier was. Hij ademde heel raar, dus ik zeg: 'Heb jij een astma-aanval?' Hij bleek enorme voetafdrukken en striemen van stokslagen op zijn rug te hebben. Vier jongens uit zijn klas hadden hem buiten gepakt. Het was niet de eerste keer dat hij geslagen was, maar wel de ergste keer.'

Sonja heeft toen aangifte bij de politie gedaan en is de volgende dag naar school gegaan. Ze probeerde een leraar te spreken te krijgen:

'De leraar zei tegen mij: 'Wat moet ik hier mee?' Ik zeg: 'Ik wil die kinderen nu spreken.' Dat wilde hij niet, omdat hij aan het toetsen was. Toen ben ik die leraar aangevlogen, want die deed er nooit iets aan. Ze hebben me met zijn vieren tegen moeten houden. Ik denk dat ik hem echt uit het raam gegooid had.'

Daarna is zij op gesprek geweest op school met de foto's van zijn rug. De school had begrip voor haar reactie en stelde voor dat hij met een hulpverlener ging praten, maar dat wilde Kerem zelf niet:

'Hij heeft het weggestopt en wilde het niet meer oprakelen. Ik ben leuke dingen met hem gaan doen; de bios, Duinrell, ik wilde hem extra verwennen. Intussen zit hij op een andere school die hem prima bevalt.'

Altan

Met Altan, de derde zoon, heeft Sonja weer andere problemen gehad:

'Er was iets met hem. Dat werd ook al snel op school opgemerkt. Zijn leraar zag dat hij heel erg bezig was met 'de tijd' en heel erg gericht was op afspraken. Hij is voor het eerst getest toen hij vijf was, bij de BAVO. Ze zeiden dat hij een laag IQ had en dat er een vermoeden was van ADHD. Het was toen nog niet voldoende voor een indicatie voor het speciaal onderwijs.'

Twee jaar geleden is hij opnieuw getest en toen werd geconstateerd dat hij geen ADHD heeft, maar wel een laag IQ van 67 en autisme. Altan heeft net als Soner ook op de Kinderopvang Plus

gezeten. Op school ging het niet goed en hij stond vaak op de gang vanwege zijn gedrag. De gezinsvoogd heeft besloten zijn OTS te verlengen, totdat er een passende school voor hem is gevonden.

Eerst had Sonja geen hulp in huis voor Altan. De thuiszorgmedewerkers gaven wel eens tips over hoe ze met hem om moest gaan, maar zij vond dat niet voldoende. Ze heeft nu ambulante hulp via Auriga voor hem.

Emine
En dan is er nog Emine. Ze is nu zes jaar. Volgens Sonja kan ze het goed vinden met haar broer Kerem. Ze lijken op elkaar. Ze zijn alle twee heel rustig en intelligent, heel anders dan hun twee andere broers. Toch is er een punt van aandacht. Emine is heel vaak 'schoolziek', dit schooljaar wel een à twee keer per week. Vaak blijft ze thuis met vage klachten als misselijkheid, hoofdpijn en dergelijke.

Sonja weet niet zo goed hoe ze hiermee moet omgaan. Ze heeft de leerkracht en de interne begeleider erover gesproken, maar die lijken het probleem niet te zien:

'Maar wat moet ik? Ik ga haar niet aan haar arm meetrekken tot aan school en dan zeggen: 'Hier heb je mijn huilend kind en zoek het maar uit!'

Sonja denkt dat het komt omdat de school verlengde schooldagen heeft en dat dit teveel voor haar is. Emine zegt zelf dat ze haar juf en de kinderen in de klas niet leuk vindt. Ze geeft ook aan dat ze gepest wordt. Volgens Sonja kwam ze onlangs thuis met een blauwe plek in haar gezicht, omdat ze een stomp zou hebben gehad van een jongen uit de klas. Sonja weet niet zo goed bij wie ze nu terecht kan. De hulpverleenster van Auriga is er voor Soner en Altan en de dames van de thuiszorg geven haar wel eens raad, maar aan hun advies heeft ze niet veel en de gezinsvoogd is op afstand.

Nieuwe ondersteuning thuis

Sinds Soner in december 2014 weer thuis woont, heeft Sonja ambulante thuishulp van Auriga om haar te helpen bij de opvoeding van Soner.
Gezinsbegeleider Esther over haar rol:

'Ik word via Intensieve Orthopedagogische Gezinsbehandeling ingezet, omdat er problemen werden voorzien met de terugkeer van Soner. Soner is een pittig mannetje en Sonja verwachtte haar handen daaraan vol te hebben. Toen Soner intern in Auriga was, ben ik al kennis gaan maken om de terugkeer naar het gezin voor te bereiden. Er was op dat moment al hulpverlening in het gezin; namelijk de gezinsvoogd van de William Schrikker groep. De gezinsvoogd heeft Soner in Auriga geplaatst. Zij heeft dat van haar voorgangers overgenomen, maar heeft toen heel goed ingegrepen. Er is voor die tijd een verloop in de hulpverleners geweest, maar daar heb ik nooit een helder beeld van gekregen. Met Sonja heb ik afgesproken het dossier buiten beschouwing te laten en een nieuwe start te maken. De voogd vond het goed dat Soner naar huis kwam, met mij als ambulante hulpverlener erbij.' Sonja had heel verschillende (opvoedings-) vragen. Zo wilde ze consequenter worden naar Soner toe, zodat hij bijvoorbeeld gewoon netjes naar school ging, ook als hij dat niet wilde. Daar help ik haar bij.'

Omdat er tevens een indicatie is voor Altan, ondersteunt Esther Sonja ook bij zijn opvoeding.

Samenwerking hulpverleners en casusregie

De afgelopen jaren is een groot aantal hulpverleners bij Sonja over de vloer geweest. Soms naar alle tevredenheid, maar soms helemaal niet. Als er meerdere hulpverleners tegelijk bij haar waren, vond Sonja het soms verwarrend, vooral toen er een maatschappelijk werker kwam voor de schulden en tegelijkertijd een gezinscoach die zich daar ook mee bezig ging houden:

'Voor mij werd het onduidelijk met wie ik wat moest bespreken.'

Ze loopt er regelmatig tegenaan dat hulpverleners langs elkaar heen werken, doordat informatie niet wordt gedeeld. Verder raakt Sonja soms in de war van de verschillende adviezen van hulpverleners:

'Esther heeft bijvoorbeeld een andere methode voor bestraffing van de kinderen dan de voogd. Dan ga je weer van methode veranderen, maar dan raak ik in de war en komt er helemaal niks meer van terecht.'

Er is voor haar gevoel niet één persoon die alles overziet.

Sociaal netwerk

Sonja geeft aan wel steun uit haar sociale netwerk te krijgen, bijvoorbeeld van haar ouders. Deze hebben allebei gezondheidsproblemen en leven van een uitkering. Daarom kunnen ze haar niet helpen met de schulden, maar ze geven haar wel andere steun:

'Mijn ouders hebben het geld niet, want die lopen ook bij de sociale dienst. Ik kan wel bij ze komen eten als ik zonder geld zit. Soms heeft mijn moeder wat boodschappen voor me. Zij geeft me liefde en ik kan altijd komen zeuren met mijn problemen. Verder eet ik iedere zaterdag samen met mijn zus en alle kinderen bij mijn ouders.'

De zus van Sonja is ook een alleenstaande moeder en heeft problemen gehad met haar eigen kinderen. De oudste van haar drie kinderen woont bij haar grootouders in.

Omdat haar ouders pleegouders werden, konden ze minder aandacht aan Sonja en haar kinderen geven. Sonja vertelt:

'Het pleegouderschap is een hele belasting voor mijn ouders. Dat ging ten koste van hun aandacht voor mij en mijn kinderen. Voordat Soner intern ging, had ik juist gevraagd of hij bij hen kon zijn, omdat het thuis niet te doen was met hem. Maar dat was te zwaar voor ze, dat ging niet.'

Sonja heeft een goede vriendin, Bianca. Zij en Bianca waren vroeger buren, toen Sonja nog bij haar ouders woonde. Twee à drie keer in de week komt Bianca even langs om bij te praten. Vriendin Bianca:

'Soms kwam Soner wel eens z'n hart luchten. Dan vroeg hij mij echt om advies. Ik denk dat die band ontstaan is, omdat ik naar hem luister. Je moet ook wel zijn verhaal aanhoren en niet gelijk je oordeel geven, en een kind z'n gevoel laten praten. Soms eet ik een hapje met ze mee. Ik beschouw ze als mijn nichtjes en mijn neefjes, zo sterk is de band geworden. We horen gewoon bij elkaar.

Altan en ik hebben een hele speciale band samen, omdat ik weet hoe ik met hem om moet gaan. Die klik tussen ons is er al van kleins af aan. Met een muziekje op in de auto zegt hij dat hij zich echt rustig bij mij voelt. Met eten geven was hij al moeilijk en dan praatte ik met hem en ging hij toch eten. Op Altan moet je eigenlijk niet reageren, dat is het beste. Dan wordt hij rustig en dan kun je met hem praten. Als hij in zo'n aanval zit dan kun je er tegenin gaan, maar dan wordt het erger en erger. Als je met hem praat als hij rustig is, dan weet hij dondersgoed wat hij doet en dan zegt hij sorry.'

Gezinsbegeleider Esther over het mobiliseren van het sociaal netwerk:

'We zijn bezorgd dat Sonja al haar problemen in haar netwerk gaat leggen en dat de mensen daardoor juist weg zullen blijven. Het zijn heel specifieke jongens met een heel specifieke hulpvraag. Haar moeder is een heel belangrijke factor. Zij hield Soner de hand boven het hoofd, toen het niet zo goed met hem ging. Hij zat nogal eens bij oma, terwijl hij op school had moeten zijn. En oma stuurde hem niet meteen weer naar school. Het netwerk kan ook een struikelblok zijn voor onze cliënten.'

De kracht van Sonja

Gezinsbegeleider Esther over de eigen kracht van Sonja:

'Sonja wil een goede moeder zijn en wil alles voor haar kinderen doen. Dat is haar kracht. Sonja wil echt leren en groeien. Ook dat is haar kracht en dat ze de hulpverlening accepteert. Ze wil echt iets met haar hulpvragen. Ze heeft geen werk en niet veel opleiding gehad. Ze kan nu in deze situatie niet gaan werken. Ze heeft een oproep van de gemeente gekregen dat ze het komend jaar vrijwilligerswerk zou moeten gaan doen. Dus vraagt Sonja zich af hoe het met de kinderen moet. Zij loopt constant tegen dat soort struikelblokken aan en vergeet dan aan te geven dat ze dat niet wil.'

Sonja:

'Ik heb zelf een te laag IQ. Niet dat ik het daarop wil gooien, maar bepaalde dingen begrijp ik gewoon niet. Uit een test kwam dat ik een IQ heb van 82. Ze noemen dat een lichte verstandelijke beperking. Maar ik weet heus wel wat ik doe en als ik het niet weet, dan vraag ik wel hulp.'

Hoe nu verder?

Sonja hoopt dat begin 2015 de OTS voor Soner en Kerem stopt. Esther gaat met zwangerschapsverlof. Het is nog niet zeker of ze terugkomt daarna. Vanwege de decentralisatie van de

jeugdhulp naar de gemeente is het nog onduidelijk of Auriga in 2015 nog een contract krijgt. De gezinsvoogd gaat weg, omdat zij in een ander gebied gaat werken.

Afgezien van deze wisselingen weet Sonja niet precies wat de gevolgen van de decentralisatie voor haar zullen zijn:

> *'Eigenlijk heb ik geen idee wat het betekent als alle hulp naar de gemeente wordt overgeheveld. Het is gewoon besloten zonder overleg met de cliënten. Ik weet dat alle hulpverlening bij elkaar komt te zitten en dat het makkelijker moet zijn om hulp te geven. Dat begreep ik van Esther.'*

Als Esther weggaat, vind ik dat heel erg. Esther helpt me bij dingen die echt nodig zijn voor de kinderen. Ook de hulp voor de administratie is voor mij belangrijk.

Anderhalf jaar later (medio 2016)

‘En dan komen er weer nieuwe mensen die je toe moet laten in je gezinsleven, die dan na een tijdje weer ‘doei’ zeggen, omdat ze niks voor je kunnen betekenen.’ (Sonja: mei 2016)

Op een dag in mei 2016, door het raam naar binnen kijkend, valt op dat het meeste meubilair verdwenen is. De woning lijkt verlaten. Toch doet Sonja open en legt maar meteen uit dat er brand is geweest en dat ze tijdelijk het huis uit moesten om alles weer op te laten knappen. Dat is intussen gebeurd en nu is het wachten op de uitkering van de inboedelverzekering om de nodige spullen te kopen om het huis weer een beetje in te richten. Ze wonen tijdelijk in het huis van haar oom om de hoek van de straat, die op zijn beurt in is getrokken bij haar moeder. Voor dit gesprek is ze even hierheen gekomen. Later komt Soner, de oudste zoon ook even langs. We gaan op een bankje in de bijna lege kamer zitten. Nadat ze het hele verhaal over de brand en de oorzaak (iets met de wasdroger) verteld heeft, gaan we het hebben over hoe het verder gaat met het haar, de kinderen en alle hulpverlening.

Met drie van de vier kinderen gaat het volgens Sonja best wel goed
Dochter Emine (7 jaar), de jongste van het stel, had vorig jaar problemen met school. Ze is in groep drie blijven zitten en dat heeft haar volgens Sonja goed gedaan. Ze zat vorig jaar met de verkeerde meiden in de klas waardoor ze niet meer naar school wilde. Dat is nu voorbij. Ze lijkt zich normaal te ontwikkelen.

Altan (11 jaar) doet het volgens Sonja goed. Hij gaat nu naar een school voor speciaal onderwijs en nadat het niet goed ging op de vorige school heeft hij het nu erg naar z’n zin. De drie dagen dat hij naar de speciale naschoolse opvang van Yulius gaat is een ontlasting voor Sonja. Met zijn autisme en een IQ van 67 blijft zijn gedrag volgens haar plakkerig, hangerig en dwingend. Haar zorg is nu wel dat de opvang maximaal twee jaar is en het einde van die periode komt in zicht:

‘We moeten kijken wat er daarna moet gebeuren, want het is geen jongen die je makkelijk thuis kan hebben. Bij Yulius begonnen ze over 24-uurs opvang. Ik heb gezegd dat ik daar niet aan begin. Het leren gaat goed zeggen ze, maar emotioneel zit hij op een leeftijd van drie á vier jaar. Maar dat zie ik anders.’

Kerem (14 jaar) zit nu in de derde klas havo en dat gaat hartstikke goed. Hij wil later hotelmanagement gaan doen:

‘Op de school waar hij nu zit is er geen sprake van pesten. Hij heeft gewoon leuke klasgenoten. Kerem had in het begin van het schooljaar zeven onvoldoendes. Maar de situatie was heel onrustig. We moesten door die brand naar een ander huis. Hij heeft intussen alles opgehaald, op Frans na, maar dat laat hij volgend jaar toch vallen.’

Problemen Soner

De Onder Toezicht Stelling (OTS) voor Altan en Soner werd in februari 2015 opgeheven. Lang zou het gezin niet zonder OTS blijven. Binnen twee maanden gaat het mis met Soner, Sonja benoemt eerst een voorval met overmatig alcoholgebruik, oftewel comazuipen:

‘Iemand had hem op straat gevonden, laveloos. Ik ben er snel naar toe gegaan. Hij keek mij aan met draaiende ogen en zei: ‘ sorry, ma, sorry.’ Het zag er niet goed uit en mijn nichtje belde 112. De ambulance kwam binnen twee minuten. Ze legden hem op een brancard en schoven die in de auto. Wij moesten buiten blijven Ze waren in de ambulance bezig met klappen boven z’n hoofd maar hij reageerde nergens op. Ik dacht dat hij er geweest was. Een politieagent kwam langs. Die vroeg aan mij: ‘Hoe kan het zo ver gekomen zijn? Hoe komt hij aan die alcohol?’ Ik zei, ‘niet van mij. Ik drink niet eens. Ik heb helemaal niets in huis.’ Hij is naar het ziekenhuis gebracht. Het heeft 16 uur geduurd voordat hij er weer een beetje bovenop was. Hij had wodka gedronken en niet zo’n klein beetje. Hij had een promillage van 2,7. Het is een wonder dat hij er bovenop gekomen is.’

De therapie voor PTSS mislukt voor Soner

Vorig jaar was door Audriga aangegeven dat Soner een therapie voor zijn posttraumatische stressstoornis moest gaan volgen. De toenmalige gezinsvoogd was het daarmee eens. Soner blijkt het echter niet aan te kunnen.

Sonja:

'Dan kwam hij na therapie heel agressief thuis. Niet normaal. Hij kon gewoon z'n gevoel niet meer kwijt. Hij werd in die therapie te diep naar de dingen getrokken van vroeger. Waar het probleem bij hem zit, laat hij niet los. Hij is daarin heel gesloten. Met die therapie haal je dat naar boven. Tenminste dat is de bedoeling. Op een gegeven moment zei hij: ' ik ga niet meer, ik draai helemaal door!' Ik dacht, als een jongen van 15 dat begint te zeggen, dan ben je wel heel erg ver. De gezinsvoogd heeft hem één keer gezien net nadat hij thuiskwam van therapie; huilend, stampend, helemaal over zijn toeren. Ze begreep toen dat dit niet goed voor hem werkte. Hij is er toen mee gestopt.'

Een nieuwe gezinsvoogd

Vanwege het comazuipen, maar vooral omdat Soner soms erg agressief is - ook naar zijn moeder toe - doen Auriga en Laurens (de thuiszorg) gezamenlijk een melding bij het Jeugdbeschermingsplein. Daarmee wordt een onderzoek ingesteld van de Raad van de Kinderbescherming en wordt er een contactpersoon aangesteld vanuit de William Schrikker Groep. Dit is Johanna. Eigenlijk heeft Sonja geen zin in weer een nieuwe gezinsvoogd. Maar het blijkt al snel met haar en ook met Soner te klikken:

'Johanna bleek een tof mens. Die was vanaf het begin heel betrokken en ze komt niet alleen wanneer het slecht gaat, maar ook wanneer het goed gaat met Soner. Ze is wel streng, maar rechtvaardig streng. Ik had zoiets van die moeten we niet loslaten.'

'Soner had vanaf het begin zoiets van: zij is gewoon iemand zoals wij. Zo eentje die geen blad voor haar mond neemt. Rechttoe rechtaan. Dat beviel gewoon meteen. Recht voor je raap en niet achter je rug dingen gaan doen.'

De samenwerking tussen het gezin en Johanna loopt dus prima. Het gezin werkt in alles mee en daarmee vervalt ook de noodzaak van een OTS. Het zou betekenen dat Johanna haar werk moet afronden en dat vindt Sonja jammer:

'Dus ik zei bij de rechter, als zij weggaat, wie krijgen we dan weer en ik zei, ik wil haar graag houden. Toen zei ze: 'wat wil je dan van me?' Ik zei: 'hou hem dan maar onder de OTS'. Toen zei ze, prima, dan voor een half jaar en dan hoop ik dat het daarna niet meer nodig is.'

Overzicht hulpverlening
sinds 2014 tot 2017

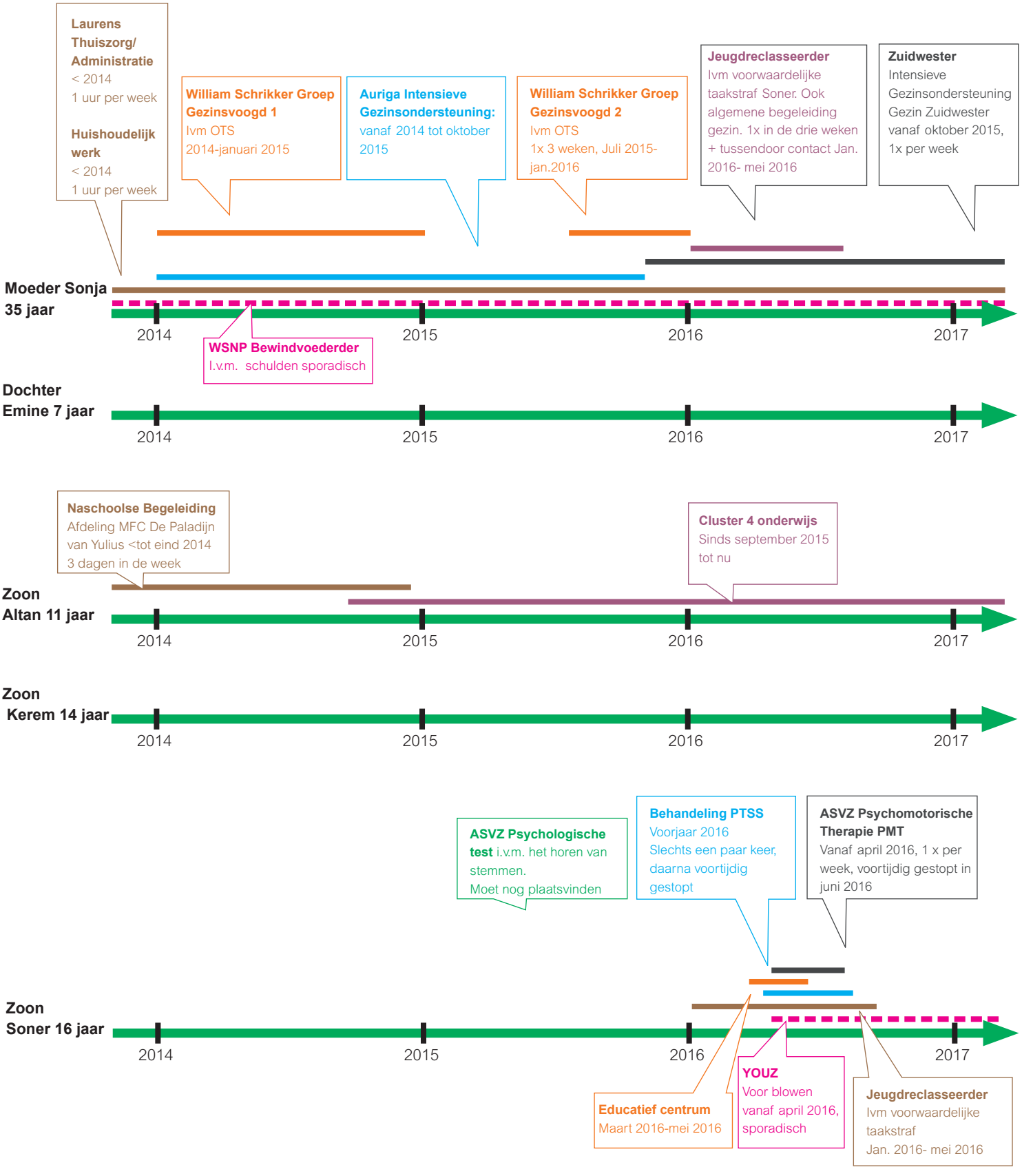

Casusregie

In het half jaar dat Johanna gezinsvoogd is, is er binnen de hulpverlening aan het gezin een aantal zaken veranderd. Het contract met Auriga is opgeheven. Niet helemaal duidelijk is wat de precieze reden is, maar er speelden twee zaken. De gemeente Rotterdam heeft sinds de transitie geen contract meer met Auriga, dat in Dordrecht gevestigd is. Daarnaast vindt Johanna dat de intensiteit van de begeleiding door Esther te laag is. Auriga kan op dat moment niet meer bieden, terwijl dat wel nodig is volgens Johanna:

'Er zit een bak aan hulpverleners in het gezin, maar ondanks dat loopt het niet. Maar als je het gezin breed bekijkt is er niets, terwijl moeder dat wel nodig heeft. Ze is niet echt sterk, ze wil wel, maar ze zal altijd afhankelijk zijn van begeleiding. Zeker als het gaat om opvoeding.'

Johanna beëindigt het contract met Auriga versneld en gaat op zoek naar een nieuwe hulpverlener Intensieve Gezinsondersteuning (IOG).
Intussen heeft Johanna Soner verplicht een therapie te volgen om agressie te reguleren. Er is gekozen voor PMT[38], van het ASVZ, dat veel lichamelijker en minder bedreigend voor hem is dan de PTSS therapie. ASVZ biedt niet alleen PMT, maar kan ook IOG leveren.

Moeizame tocht om nieuwe Intensieve Gezinsondersteuner te vinden

Dat is voor Johanna het moment om het wijkteam te benaderen, die de uiteindelijke indicatie moet afgeven voor specialistische hulp. Er volgt vervolgens een vermoeiend proces om uiteindelijk de IOG te vinden voor het gezin:

'Ik kreeg een formulier van het wijkteam waarin ik de aanvraag moest verantwoorden. Vervolgens werd contact met mij opgenomen. In principe gingen ze uit van mijn informatie en beoordeling. Ik gaf aan dat ik al een zorgaanbieder op het oog had, namelijk het ASVZ. Vervolgens kreeg ik de melding dat ik dat kon gaan inzetten. De gemeente had tenslotte een contract met het ASVZ. Dus ik neem weer contact op met het ASVZ, kreeg ik te horen dat er een wachtlijst was en dat ze mij geen termijn konden aangeven. Ik heb drie weken gewacht en heb opnieuw contact opgezocht. Nog steeds konden ze mij geen termijn aangeven.
Ik ben vervolgens om mij heen gaan kijken of er andere aanbieders waren voor IOG. Ik stuitte op Zuidwester. Hier bleek geen wachtlijst te zijn. Met die informatie heb ik weer contact opgezocht met het wijkteam om de situatie uit te leggen.
Er bleek echter één probleem: de gemeente Rotterdam had dan wel een contract met de Zuidwester, maar dat gold alleen voor volwassenen en niet voor jeugd. Ik heb weer overlegd met het wijkteam of er niet een uitzondering gemaakt kon worden. Iedereen is er bij gebaat dat de problemen in het vrijwillige kader worden aangepakt en IOG was voor het gezin hard nodig. Het is binnen het wijkteam besproken en voorgelegd aan de manager. Binnen twee weken heb ik een melding gekregen dat voor dit gezin een uitzondering gemaakt kon worden en dat Zuidwester kon beginnen.'

38 Psychomotorische therapie wordt ook wel psychomotore therapie genoemd, en wordt vaak afgekort als PMT. Het is een methode binnen de lichaamsgerichte psychotherapie. In psychomotorische therapie is de cliënt samen met de therapeut bezig met het doen van lichamelijke activiteiten, oefeningen en opdrachten. Hierbij ligt de nadruk op het

Zo wordt Saskia de nieuwe gezinscoach voor het gezin vanuit Zuidwester.

De gezinsvoogd wordt jeugdreclasseerder

Na een half jaar wordt de OTS opgeheven. Er was volgens Johanna geen goede grond meer om het te gaan verlengen, omdat moeder en Soner vrijwillig meewerken met de hulpverlening en Soner naar PMT en naar school gaat. Bovendien is er weer IOG in het gezin. Met het beëindigen van de OTS zou het gezin Johanna moeten gaan missen. Het loopt anders.

Soner is gepakt op een afgesloten sloopterrein waar hij met vrienden aan het rotzooien was. De buurtwacht die kwam kijken, werd uitgescholden. Soner wordt opgepakt en moet voor de kinderrechter verschijnen. Hij krijgt voor het uitschelden van een ambtenaar in functie 30 uur voorwaardelijke taakstraf met een proeftijd van twee jaar. De kinderrechter vindt de hele situatie ernstig genoeg om een jeugdreclasseerder toe te wijzen aan Soner.

Johanna is aanwezig tijdens de zitting, nog als de gezinsvoogd. Omdat ze ook jeugdreclasseerder is, kan en wil Johanna in dit geval wel gaan begeleiden vanuit reclassering. Daardoor blijft ze voorlopig in het gezin en daar is Sonja in eerste instantie blij mee.

'In principe kwam ze één keer in de drie weken. Had ik haar eerder nodig, dan kon ik gewoon bellen. Ze ging met Soner mee naar school, ze ging met hem mee naar de rechter. Ze zei: 'Je heb genoeg dingen aan je hoofd, met het huis, met de andere kinderen, dus dat doe ik dan. Een hartstikke fijn mens.'

En opnieuw gaat het niet goed met Soner

Niet lang nadat de OTS is opgeheven, gaat het weer slecht met Soner. Hij verschijnt niet meer voor het PMT en ook gaat niet naar school. Sonja zegt hierover:

'We zaten om de haverklap bij Leerplicht. Hij verdomde het. Hij zat gewoon de hele dag thuis, tv te kijken. We hebben die situatie al eens meegemaakt met mijn oudste nichtje (die een tijd bij mijn ouders woonde) en ik heb geleerd van mijn moeder. Mijn moeder draaide helemaal door als mijn nichtje weigerde naar school te gaan. Ik heb zoiets van ik roep je niet eens meer. Ik kan wel iedere ochtend aan je bed gaan staan van kom op. Dat heb ik ook tegen Johanna gezegd. Ik heb er nog drie… dus…ik geef liever mijn aandacht aan hun dan aan iemand die toch niet wakker wordt.'

De problemen met het weigeren naar school te gaan beginnen als Soner de overstap maakt van Cluster 4 school[39] naar het MBO. Op een cluster 4 school is het volgens Sonja strenger en er is meer aandacht. De MBO kan en doet weinig om hem naar school te krijgen. Met de vrijheid van dat MBO kan hij volgens Sonja niet omgaan.
Soner zegt over het MBO:

'Op het MBO had ik meteen iets van: wat is dit? Dit is geen school. Dit is ga zitten, doe je ding en rot dan maar weer op naar huis. Ik had het na één dag gezien.'

Sonja:

'Van de week wordt hij weer opgeroepen. De eerste keer was het een waarschuwing. Wat het nu gaat worden weet ik niet. Hij heeft sowieso een voorwaardelijke taakstraf staan van 30 uur. Als hij niet naar school gaat, moet hij die uitvoeren.'

In overleg met Johanna en Soner is hij aangemeld bij het Educatief Centrum, als laatste mogelijkheid. Hij heeft daar een prima start in maart 2016. Maar het gaat niet lang goed. Soner zegt hierover:

'Het is toch gewoon een school. Daar is het wel zo dat je techniek gaat doen, maar dan moet je van die kutklusjes doen, zoals dingen bijschuren en hier en daar schroeven indraaien. Dat is even leuk, maar op een gegeven moment gaat het irritant worden en dan hoeft het voor mij niet meer.'

Johanna geeft aan dat ze twijfels heeft of het goed was om de OTS niet te verlengen omdat Soner nu alles weigert te doen wat is afgesproken:

'Met een OTS heb je meer mogelijkheden. Je bespreekt dit soort zaken met je kernteam als je zelf twijfelt. Uiteindelijk was het een kernbesluit om het niet te verlengen. Er waren geen

39 Onder cluster 4 vallen scholen voor leerlingen met ernstige gedragsstoornissen en/of psychiatrische problematiek

duidelijke gronden om het te verlengen. Als hij nou bijvoorbeeld 6 maanden voorwaardelijke detentie had, dan was ik wel voorzichtiger gebleven. Maar alles wat er staat is 30 uur taakstraf.'

Johanna meldt Soner weer bij het Jeugdbeschermingsplein
Omdat Soner geen enkele afspraak nakomt, vraagt Johanna een zogenaamd stagnatiegesprek aan bij de officier van justitie. Soner krijgt een laatste kans: hij moet weer naar PMT en naar het Educatief Centrum gaan. Soner zegt dat hij dat gaat doen, maar doet het niet. Voor Johanna betekent het dat ze Soner opnieuw meldt. Dat vertelt ze aan Sonja en Soner. Soner legt nog uit dat het allemaal komt door het blowen dat hij al de afspraken niet nakomt. Ze belooft hem nog aan te melden bij Youz voor zijn blowgedrag, maar dat ze er bij blijft om hem weer te melden bij het Jeugdbeschermingsplein. Het betekent in dit geval dat Johanna uit het gezin stapt en dat vanuit het Jeugdbeschermingsplein opnieuw gekeken wordt wat er moet gebeuren.

De relatie tussen Johanna en het gezin is intussen verslechterd, zo zegt Soner:
'In het begin ging het goed. Totdat ze mij ging naaien. Ik ben zo dat ik jou vertrouw, maar als je één ding doet wat mijn vertrouwen weghaalt, zeg maar, dan komt dat nooit meer goed. Op een gegeven moment ging ze heel anders doen en daar hou ik niet van. Ze ging opeens de baas spelen. Zo van: nou ga je dit doen en nou ga je dat doen! Hoe bedoel je nu ga je het zo doen? Het is of ik het zelf wíl doen.'

Volgens Sonja heeft Johanna haar werk niet goed afgemaakt. Het is volgens haar de zoveelste hulpverlener die er gewoon zomaar vandoor gaat als ze even niet meer weet wat ze moet doen:
'Ik had toch niet moeten instemmen met die OTS. Ik had het moeten laten draaien zoals het draaide. Dan heb je weer geen geouwehoer aan je deur. Want dat is het: je laat weer mensen binnen en je laat mensen weer toe in je gezinsleven en weer is het iemand die zegt: doei, ik kan niks voor je betekenen.'

Dat Soner nu een taakstraf moet uitvoeren, boeit hem helemaal niet:
'Ik moet waarschijnlijk in mijn eigen wijk gaan schoonmaken. Ik zal wel met de Roteb moeten meelopen. Maar wat zou een taakstraf mij boeien? Wat doet dat? Dat is één weekje. In het weekend gebeurt het sowieso niet. Als ze zouden zeggen een weekje naar De Hartelborgt[40] of zo, dat is een ander verhaal.'

Sonja weet niet meer wat ze met Soner aan moet

Sonja vertelt dat ze zelf intussen helemaal klaar is met Soner. De sfeer in huis is verziekt en de agressie van Soner neemt alleen maar toe. Johanna had volgens haar moeten optreden omdat Soner niks doet wat is afgesproken:
'Maar in plaats van nu actie te ondernemen loopt ze weg, terwijl er nu echt iets moet gebeuren. Natuurlijk, het is geen leuk kind, het is geen makkelijke gozer, maar het is wel mijn kind!'

Over de toekomst van Soner maakt Sonja zich veel zorgen. Ze is bang dat het uiteindelijk helemaal de verkeerde kant op gaat met agressie en criminaliteit. Nu is het volgens haar nog zo dat hij 's avonds meestal bij vrienden thuis is en dat er dan waarschijnlijk nog oudertoezicht is. Maar straks?

Het sociaal netwerk en eigen kracht

Sonja heeft een verslag gekregen van de intake van Soner bij Youz[41]. Daarin staan een aantal dingen over het sociaal (familie) netwerk van het gezin, waar ze het niet mee eens is.

Er wordt een negatief beeld geschetst van haar familie, terwijl ze juist veel steun ervaart. Zo konden ze na de brand in het huis van een oom terecht en ook haar moeder is er vaak om voor de kinderen te zorgen. En dan is er ook nog vriendin Bianca. Alleen van de vader van Soner verwacht Sonja geen steun. De vader van de twee jongste kinderen komt weliswaar elke zondag langs, maar volgens Sonja is hij psychisch instabiel.

---

40 De Hartelborgt is een Rijks Justitiële Jeugdinrichting (RJJI) voor jongeren van 12 tot 24 jaar.

41 Youz biedt advies en behandeling aan jongeren tot en met 23 jaar die vragen hebben of problemen ondervinden in de omgang met middelen of gok- of gamegedrag.

Johanna twijfelt of dat netwerk een goede steun is voor alle opvoedproblemen. Soner en Kerem hebben specifieke hulpvragen, waarmee het netwerk niet teveel belast kan worden. Volgens Johanna zal Sonja daarom altijd steun nodig hebben zolang die jongens nog in huis wonen.

Kritiek op het komen en gaan van hulpverleners

Sonja heeft, zoals al verschillende keren naar voren kwam, kritiek op veel van de hulpverlening die ze tot nu heeft gekregen. Ten eerste ervaart ze dat hulpverleners komen en gaan. Als het te moeilijk wordt stappen ze volgens haar gewoon op. Dat was vorige jaren zo en dit jaar ook weer. In die zin is er niet veel veranderd.

Vorig jaar ervoer Sonja dat veel hulpverleners langs elkaar heen werkten en dat de gezinsvoogd niet één keer contact heeft gehad met de gezinsbegeleider van Auriga die al een jaar in het gezin werkte. Het ontbrak aan iemand die overzicht had. Nu is dat wel iets anders. Met Johanna veranderde dat. Eens in de drie maanden wordt een breed casusoverleg georganiseerd, voorgezeten door de casusregisseur. Het laatste overleg was in mei 2016 toen de hulpverleenster van Thuiszorg, na beëindiging van de OTS, de casusregie had overgenomen van Johanna. Het neemt niet weg dat Sonja erg ontevreden is over alle snelle personeelswisselingen. Ook heeft ze een andere mening over welke hulpverlening nodig is.

Passende hulp

Johanna constateert dat er heel veel verschillende hulpverleners betrokken waren bij het gezin, maar dat het meest essentiële ontbrak, namelijk intensieve opvoedingsbegeleiding. Dat is volgens haar wat het gezin nodig heeft. Net als jaren daarvoor ziet Sonja niet dat er aan het hele gezinssysteem gewerkt moet worden. Voor haar is het probleem Soner. Voor de rest heeft Sonja het gevoel het allemaal wel aan te kunnen. Ze had willen zien dat de gezinsvoogd beter en harder had ingegrepen, desnoods met een gedwongen uithuisplaatsing van Soner. Volgens Sonja waren daar genoeg redenen voor. Hij deed namelijk helemaal niet wat er was afgesproken, zoals naar school gaan en de therapie volgen. Bovendien was er op een gegeven moment sprake van drugsgebruik en vooral ook van agressie naar haar toe.

Johanna licht toe dat voor de transitie eerder besloten werd tot uithuisplaatsing. Er wordt nu verlangd dat je als hulpverlener veel meer kijkt naar wat je nog kan inzetten. Je gaat veel langer door om te proberen het in huis op te lossen. Er was geen basis om Soner uit huis te plaatsen. Op vrijwillige basis kon dat niet, want dan zou hij volgens haar gewoon weglopen. De enige manier voor een mogelijke gedwongen uithuisplaatsing was als Sonja zelf aangifte zou doen, maar dat is dus een stap te ver voor haar als moeder. Het dilemma is volgens Johanna dat er niet kan worden ingegrepen op basis van vermoedens. Sonja vindt dat Johanna niet ingreep waar ze moest ingrijpen. Het past precies in haar beeld van hulpverleners.

Hoe nu verder?

Sonja heeft weinig vertrouwen in de hulpverlening. Ze heeft het gevoel dat ‘ze’ het er gewoon bij laten zitten en dat ze wachten totdat Soner 18 jaar is. Dan kunnen ze hem makkelijk ‘in een celletje douwen’ als hij wat fout doet:

> *‘Ze wachten gewoon tot de bom dan barst. Want dat is wat ze nu doen. Ze zijn nu niet mijn kind aan het helpen, terwijl hij dat wel nodig heeft.’*

Over de inzet van de twee hulpverleners van Thuiszorg heeft ze al vier jaar geen klachten. Ze heeft het gevoel dat ze voor die praktische taken op hen kan rekenen. Van de nieuwe gezinsbegeleider verwacht ze niet veel:

> *‘Het klikt nog totaal niet met haar en ook Soner heeft niet veel met haar op. ‘Negen van de tien keer zorgt hij ervoor dat hij er niet is, als zij komt. Dan zit ze hier en dan gaat het van: ‘Hoe gaat het? Dan zeg ik: ‘Wat denk je zelf?’*